

DREPTURILE OMULUI
ANUL XXXIV
NR. 2
2024

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

DREPTURILE OMULUI

Revistă clasificată de Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior

Înregistrată la OSIM sub numărul de marcă 109255/2010

Consiliul științific

Prof.univ.dr. **Ion Albu**lescu, Universitatea Babeș-Bolyai; prof.univ.dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; prof.univ.dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS; prof.univ.dr. **Raluca Miga Beșteliu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, membru al Curții Permanente de Arbitraj de la Haga; dr. **Adrian Bulgaru**, director executiv al Institutului Român pentru Drepturile Omului; prof.univ.dr. **Bogdan Ciucă**, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; lect.univ.dr. **Carmen Costea-Bărluțiu**, Universitatea Babeș-Bolyai; prof.univ.dr. **Christine Desouche**, Universitatea Paris I Panthéon-Sorbonne; conf.univ. dr. **Daniela-Anca Deteșeanu**, Universitatea București; prof.univ.dr. **Cosmin Goian**, Universitatea de Vest din Timișoara; prof.univ.dr. **Nicole Guimezanes**, Universitatea Paris-Est Créteil, membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; prof.univ. dr. **Ioan Leș**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; prof.univ.dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat; prof.univ.dr. **Anca Nedelcu**, Universitatea din București; prof.univ.dr.habil. **Gabriela Nedelcu-Păsărin**, Universitatea din Craiova; prof.univ.dr. **Florica Orțan**, Universitatea din Oradea; prof.univ.dr. **Ovidiu Predescu** Universitatea „George Barițiu” din Brașov, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; prof.univ.dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I Panthéon-Sorbonne; prof.univ.dr. **Laurențiu Șoitu**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași; prof.univ.dr.habil. **Bogdan Ștefanachi**, Universitatea Alexandru Ioan Cuza; prof.univ.dr. **Gheorghe Vlăduțescu**; prof.univ.dr. **Nicolae Voiculescu**, Universitatea Titu Maiorescu.

Colegiul de redacție

Daniela Albu, redactor al Institutului Român pentru Drepturile Omului; dr. **Adrian Bulgaru**, director executiv al Institutului Român pentru Drepturile Omului; prof.univ.dr. **Cosmin Goian**, Universitatea de Vest din Timișoara; **Adina-Maria Nikolić**, documentarist-traducător al Institutului Român pentru Drepturile Omului; prof.univ.dr. **Florica Orțan**, Universitatea din Oradea; prof.univ.dr.habil. **Gabriela Nedelcu-Păsărin**, Universitatea din Craiova; prof.univ.dr. **Nicolae Voiculescu**, Universitatea Titu Maiorescu.

Articolele publicate în revistă reflectă opinia autorilor, care nu coincide neapărat cu cea a redacției.

Institutul Român pentru Drepturile Omului
București, P-ța C.A. Rosetti, nr. 4
Tel. +40 21 3114921
e-mail: office@irido.ro
www.irido.ro

Tipărită la R.A. Monitorul Oficial

SUMAR

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE	7
● Instrumente pentru protecția internațională a drepturilor femeilor – prof. Mihaela Corina Bucur	7
● Compensații morale și financiare pentru supraviețuitorii orfelinatelor – dr. Vișinel Costel Bălan, dr. Maria Roth	38
● Traficul și consumul de droguri din perspectiva respectării drepturilor omului – dr. Claudiu Mihail Roman, conf. univ. dr. Venera Bucur, masterand Alexandra Marilena Mioc	53
● Forme ale discriminării împotriva cerșetorilor și persoanelor fără adăpost – Adrian Toma, Geanina-Ștefana Moțățeanu.....	64
II. JURISPRUDENȚĂ	109
● Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza S.C. Zorina Internațional S.R.L împotriva României – Loneta-Honorina Gavrea.....	109
III. Recenzii	121
● „Rasismul structural și instituțional în Europa: o analiză comparativă în 8 state membre ale Uniunii Europene. Probleme cheie și recomandări de politici (2024)” – Adina-Maria Nikolić	121
● „Raportul ONU privind promovarea și protecția drepturilor omului în contextul schimbărilor climatice.” – Daniela Albu.....	133

CONTENTS

I. STUDIES, RESEARCH, ARTICLES.....	7
● Instruments for the international protection of women's rights – prof. Mihaela Corina Bucur	7
● Moral and financial compensation for the survivors of orphanages – PhD. Vișinel Costel Bălan, PhD. Maria Roth.....	38
● Drug trafficking and consumption from the perspective of human rights compliance – PhD. Claudiu Mihail Roman, PhD. Venera Bucur, MA. Alexandra Marilena Mioc.....	53
● Forms of discrimination against beggars and homeless people – Adrian Toma, Geanina-Ștefana Moțățeanu.....	64
II. CASE-LAW	109
● Decision of the European Court of Human Rights in the case of S.C. Zorina International S.R.L vs. Romania – Loneta-Honorina Gavrea.....	109

III. REVIEWS	121
• Report “Structural and Institutional Racism in Europe: A Comparative Analysis in 8 EU Member States. Key Issues and Policy Recommendations (2024)” – Adina-Maria Nikolić.....	121
• UN Report “Promotion and protection of human rights in the context of climate change” – Daniela Albu	133

SOMMAIRE

I. ETUDES, RECHERCHES, ARTICLES	7
• Instruments pour la protection internationale des droits des femmes – prof. Mihaela Corina Bucur	7
• Compensation morale et financière pour les survivants des orphelinats – dr. Vișinel Costel Bălan, dr. Maria Roth	38
• Le trafic et la consommation de drogues du point de vue du respect des droits de l’homme – dr. Claudiu Mihail Roman, conf. univ. dr. Venera Bucur, étudiante en master Alexandra Marilena Mioc.....	53
• Formes de discrimination à l’encontre des mendiants et des personnes sans abri – Adrian Toma, Geanina-Ștefana Moțățeanu.....	64
II. JURISPRUDENCE	109
• L’arrêt de la Cour européenne des droits de l’homme dans l’affaire S.C. Zorina International S.R.L contre la Roumanie – Loneta-Honorina Gavrea	109
III. COMPTES RENDUS DE LECTURES	121
• « Le racisme structurel et institutionnel en Europe : une analyse comparative dans 8 États membres de l’UE. Questions clés et recommandations politiques (2024) » – Adina-Maria Nikolić.....	121
• Le rapport de l’ONU sur « La promotion et la protection des droits de l’homme dans le contexte du changements climatique » – Daniela Albu.....	133

ABREVIERI

art.	Articolul
BOR	Biserica Ortodoxă Română
CDEG	Steering Committee for Equality between Women and Men – Comisia pentru egalitate între femei și bărbați
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor
CEMR	The Council of European Municipalities and Regions – Consiliul European al Municipalițăților și Regiunilor
CI	Carte de identitate
CIP	Carte de identitate provizorie
conf. univ. dr.	conferențiar universitar doctor
DAS	Direcția pentru Asistență Socială
DAW	United Nations Division for the Advancement of Women – Divizia pentru dezvoltarea femeilor
DGASPC	Direcția Generală pentru Asistență Socială și Protecția Copilului
DGPL	Direcția Generală a Poliției Locale
DIICOT	Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism
dr.	doctor
DUDO	Declarația universală a drepturilor omului
ECOSOC	Economic and Social Council – Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite
ECRI	European Commission against Racism and Intolerance – Comisia Europeană împotriva Rasismului și a Intoleranței
etc	(et caetera) și celelalte
IICCMER	Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc
infra.	dedesubt, mai jos
IPJ	Inspectoratul de poliție județean
IRDO	Institutul Român pentru Drepturile Omului
ISJ	Inspectoratul școlar județean
lit.	litera
MAI	Ministerul Afacerilor Interne

OEDT	Agencia Uniunii Europene privind Drogurile (în fr. Observatoire européen des drogues et des toxicomanies)
OIM	Organizația Internațională a Muncii
p.	pagina
par.	paragraful
pct.	punctul
PIDCP	Pactul internațional pentru drepturile civile și politice
PIDESC	Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale
pp., pag.	paginile
prof.	profesor
ONG	Organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
OSC	Organizație a societății civile
OUG	Ordonanță de urgență a guvernului
SNDI	Strategia Națională privind prevenirea instituționalizării
TBC	Tuberculoză – boală infecțioasă și contagioasă produsă de bacilul Koch
TUE	Tratatul privind Uniunea Europeană
UAT	Unitatea administrativ teritorială
UE	Uniunea Europeană
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund – Fondul Națiunilor Unite pentru Copii
UNIFEM	United Nations Development Fund for Women – Fondul de Dezvoltare al Națiunilor Unite pentru femei
UPU	Unitatea de primire urgențe
VMG	Venitul mediu global

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE

INSTRUMENTE PENTRU PROTECȚIA INTERNAȚIONALĂ A DREPTURILOR FEMEII

MIHAELA-CORINA BUCUR*

Abstract:

Despite the evolution of society, discrimination against women continues to manifest itself by limiting their political, economic, social, cultural, and civil rights and freedoms, thereby violating the fundamental human rights principle of equality between women and men. Furthermore, serious forms of violence still persist such as: domestic violence, sexual harassment, rape, forced marriage, so-called "honor" crimes, femicide, feminicide and genital mutilation, women being much more exposed to gender-based violence, with domestic violence particularly affecting them in a disproportionate manner. The promotion and protection of women's rights have been the subject of public international law regulations since the 20th century. The process of affirming women's rights at the international level has been long and arduous, beginning with the declaration of principles by various movements in different countries, and evolving into the development of international regulations under the auspices of the United Nations. Measures to promote equal opportunities between women and men have begun to yield initial results; however, there is a pressing need to refine the system for protecting victims of domestic violence, particularly through increased public awareness and the provision of necessary resources to effectively carry out protection activities for individuals who have suffered abuse. The controversial positioning of women's rights within the broader framework of human rights is also reflected in the evolution of European and international documents and agreements through which women's rights have been established, and violations of these rights have been condemned globally by international bodies and organizations, including the United Nations.

Keywords: discrimination, gender-based violence, equality, the condition of women, fundamental rights and freedoms, public international law.

Résumé :

Malgré l'évolution de la société, la discrimination à l'égard des femmes continue de se manifester en limitant leurs libertés et leurs droits de nature politique, économique, sociale,

---

* Societatea Română de Victimologie – Membru fondator
Birou de Mediator Mihaela-Corina Bucur – Mediator autorizat
Școala Postliceală Sanitară „Carol Davila” – Profesor titular gr. II
Universitatea Bioterra din București – Facultatea de Drept – Student

culturelle et civile, violant le principe fondamental des droits humains d'égalité des droits entre les femmes et les hommes. De plus, de graves phénomènes de violence persistent tels que : la violence domestique, le harcèlement sexuel, le viol, le mariage forcé, les crimes commis au nom de « l'honneur », le féminicide et les mutilations génitales, le sexe féminin étant beaucoup plus exposé à la violence de genre, et la violence domestique touchant de manière disproportionnée les femmes. La promotion et la garantie des droits des femmes sont soumises à des réglementations de droit international public depuis le XXe siècle. Le processus d'affirmation des droits des femmes au niveau international a été long et ardu, à partir de leur proclamation auprès de nombreux mouvements existant dans divers États et de certaines déclarations de principe, jusqu'à l'élaboration sous les auspices de l'Organisation des Nations Unies de réglementations internationales en la matière. Les mesures visant à promouvoir l'égalité des chances entre les femmes et les hommes commencent à porter leurs premiers fruits, mais le système de protection des victimes de violences conjugales doit être amélioré, notamment dans le cadre de l'information de la population et de la garantie des moyens nécessaires pour mener des activités de protection des personnes victimes de violences. Le positionnement controversé des droits des femmes sur la liste des droits de l'homme se reflète également dans la manière dont les documents et accords européens et internationaux ont évolué. Grâce à ces documents, les droits des femmes ont pu être établis et les actes de violation de ces droits ont pu être condamnés dans le monde entier par les organisations internationales, y compris les Nations Unies.

Mots-clés : discrimination, violences sexistes, égalité, condition des femmes, droits et libertés fondamentaux, droit international public

Context

Discriminarea femeilor constituie o realitate a lumii contemporane, manifestându-se prin limitarea unor drepturi fundamentale precum: dreptul la viață, la demnitate și la integritate corporală. Discriminarea violează principiul fundamental al drepturilor omului de egalitate în drepturi a femeii cu bărbatul.

Deși este afirmată egalitatea între sexe, în multe locuri de pe mapamond, femeia are un statut juridic inferior din cauza tradiției și conservatorismului existente în cultura populației respective. S-a atras atenția asupra faptului că unele drepturi ale omului nu pot fi implementate în anumite țări invocându-se cutume care ar împiedica acest lucru, însă aceste opinii reprezintă încercări de a masca încălcări flagrante ale drepturilor omului¹.

Realitatea socială actuală încă este marcată de violență împotriva femeilor, fenomen care constituie o manifestare a relațiilor istoric inegale de putere dintre femei și bărbați, ce au condus la dominare, la discriminarea femeilor de către bărbați și la împiedicarea avansării depline a femeilor; natura structurală a violenței împotriva femeilor este recunoscută drept violență de gen, acesta

---

¹ Bogdan, A. – *Considerații privind protecția drepturilor femeii*. Sursă web: <https://drept.ucv.ro/R SJ/images/ articole/2007/R SJ1/ B05BogdanAdrian.pdf>

fiind unul dintre mecanismele sociale cruciale prin care femeile sunt forțate să se situeze într-o poziție subordonată comparativ cu bărbații; femeile și fetele sunt deseori expuse unor forme grave de violență, precum: violența domestică, hărțuirea sexuală, violul, căsătoria forțată, crimele comise în numele „onoarei”, femicidul², feminicidul³ și mutilarea genitală, toate acestea constituind încălcări grave ale drepturilor omului și un obstacol major în realizarea egalității dintre femei și bărbați, femeile și fetele fiind expuse unui risc mai mare de violență de gen decât bărbații, iar violența domestică afectând femeile în mod disproporționat.

Totodată, asistăm la încălcarea curentă a drepturilor omului în timpul conflictelor armate, care afectează populația civilă, în special femeile, sub forma violului și a violenței sexuale larg răspândite sau sistematice, precum și la potențialul de creștere a violenței de gen atât în timpul conflictelor, cât și după încheierea acestora.

Promovarea și garantarea drepturilor femeii, în primul rând a egalității în drepturi cu bărbații, constituie obiectul unor reglementări de drept internațional public începând cu secolul al XX-lea⁴, realizarea acestei egalități de drept și de fapt reprezentând un element cheie în combaterea violenței împotriva femeilor.

Protecția drepturilor femeilor

Normele care garantează drepturile specifice ale femeilor variază de la reglementări naționale la convenții și instrumente ale legislației internaționale și europene – convenții care implică obligații pentru statele care au aderat la ele, ca și declarațiile politice cu valoare universală – care interzic excluderea bazată pe gen de la exercitarea tuturor drepturilor civile, politice, economice, sociale sau culturale.

Pe aceeași linie, există instrumente regionale, în special cele ale Consiliului European – Convenția europeană a drepturilor omului – care interzic discriminarea bazată pe sex, precum și Declarația asupra egalității, aprobată în 1988, care consideră egalitatea dintre femei și bărbați un drept fundamental, o condiție a justiției și a democrației.

Uniunea Europeană (UE), prin intermediul Tratatului de la Amsterdam (1997), a inclus promovarea egalității de șanse printre misiunile sale, prin

---

² Uciderea femeilor de către bărbați doar pentru că sunt femei

³ Termen politic mai amplu, care se extinde la responsabilitatea statului pentru aceste crime – fie prin comiterea uciderii efective, tolerarea actelor de violență ale făptuitorilor sau prin omiterea asumării responsabilității statului de a asigura siguranța femeilor

⁴ Tănăsescu, T. – *Protecția Internațională a Drepturilor Omului, Curs universitar*. Editura Sitech, Craiova, 2022, p. 35

intermediul unor directive asupra egalității de șanse în domenii precum: încadrarea în muncă, participarea la viața economică și la protecția socială, care întăresc faptul că egalitatea este un drept fundamental și un factor de coeziune economică și socială⁵.

După cel de-al doilea război mondial, problema condiției femeii a fost inclusă în cadrul drepturilor omului și se constată o intensificare a activității de promovare a drepturilor femeii.

Constituirea Organizației Națiunilor Unite (ONU) în anul 1945 a reprezentat un moment crucial și în domeniul protecției internaționale a drepturilor femeii, având o importantă contribuție la afirmarea și promovarea acestor drepturi, prin instituțiile sale.

Calea spre construirea unui sistem de protecție internațională a drepturilor omului și stabilirea obligației unei cooperări internaționale în acest domeniu a fost deschisă de Carta ONU⁶, adoptată la 26 iunie 1945, primul și cel mai important instrument internațional care definește statutul juridic al femeii⁷, fiind elaborată la cele două Conferințe internaționale (de la Dumbarton Oaks și San Francisco), unde au fost foarte clar exprimate principiile nediscriminării și egalității dintre bărbați și femei, care au fost apoi enunțate, reiterate și dezvoltate atât în instrumente cu caracter general, cât și în instrumente specifice privind drepturile femeii.

Astfel, după ce în preambulul Cartei, popoarele Națiunilor Unite își proclamă credința în „egalitatea în drepturi a bărbaților și femeilor”, Articolul 1 prevede că unul dintre scopurile fundamentale ale ONU este dezvoltarea și încurajarea „respectării drepturilor omului, a libertăților fundamentale pentru toți, fără distincție de rasă, sex”. Conform articolului 8, „nicio distincție nu va fi impusă de Organizație accesului bărbaților și femeilor în condiții egale, la toate funcțiile, în organele sale principale și subsidiare”, iar articolele 13, 55 și 76 impun statelor membre obligația de a respecta drepturile omului și libertățile fundamentale „pentru toți, fără distincție de rasă, sex”⁸.

În același context, Carta ONU, fiind unul dintre documentele centrale ale dreptului internațional care acționează la nivel universal, creează baza

⁵ Tomescu, M. – *Protecția și promovarea drepturilor femeilor la nivel internațional*. Sursă web: http://www.fspc.ro/admin/imagini/media/dep_femei/dreptul_femeii.pdf

⁶ Bogdan, A. – *Considerații privind protecția drepturilor femeii*. Sursă web: <https://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2007/RSJ1/B05BogdanAdrian.pdf>

⁷ Carta Organizației Națiunilor Unite, articolele 1, 8, 13, 55, 56 și 76. Disponibil la: www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/.

⁸ Maxim, I., O.N.U.: 4 decenii, Editura Politică, București, 1986, p. 172.

pentru elaborarea unor prevederi clare și cuprinzătoare care fixează principiul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, principiul nediscriminării pe bază de sex, principiul egalității de gen, principiu care constituie baza elaborării tuturor normelor din cadrul instituției respective⁹.

Unul dintre primele organisme funcționale în domeniul protecției drepturilor omului creat în conformitate cu Articolul 68 al Cartei Națiunilor Unite a fost Comisia Națiunilor Unite pentru drepturile omului, înființată în 1946 de către Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite (ECOSOC)¹⁰. Tot atunci a fost înființată și Comisia pentru Statutul Femeii. La data de 15 martie 2006 Adunarea Generală a ONU a votat înlocuirea Comisiei ONU pentru drepturile omului cu Consiliul ONU pentru drepturile omului.¹¹

Declarația universală a drepturilor omului (DUDO), adoptată de către Adunarea generală a ONU la data de 10 decembrie 1948, reprezintă un document politic internațional ce situează egalitatea în drepturi la baza drepturilor și libertăților omului, marcând începutul unei noi etape în domeniul egalității de gen. În preambulul său, DUDO proclamă: „Considerând că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume”¹²; Declarația afirmă că „toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi” (Articolul 1); „Fiecare persoană se poate preleva de toate drepturile și de toate libertățile proclamate în prezenta Declarație, fără nicio deosebire, în special de rasă, de culoare, de sex, de limbă, de religie, de opinie politică sau de orice altă opinie, de origine națională sau socială” (Articolul 2)¹³.

Deși DUDO poartă un caracter de recomandare, în timp prevederile acesteia au început să fie acceptate ca fiind etaloane juridice în domeniul protecției drepturilor omului, transformându-se în norme ale dreptului

⁹ Tarlev, V., Drepturile Femeii în Reglementările Internaționale Universale. În: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2, 2010, p. 94-101

¹⁰ Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite (ECOSOC) este unul din cele șase organe principale ale ONU responsabil de coordonarea domeniilor economice și sociale ale organizației, a activității celor cincisprezece agenții specializate, a opt comisii funcționale și cinci comisii regionale aflate sub jurisdicția sa.

¹¹ Consiliul investighează acuzațiile de încălcare a drepturilor omului în statele membre ale Națiunilor Unite și abordează chestiuni tematice legate de drepturile omului, cum ar fi libertatea de asociere și întrunire, libertatea de exprimare, libertatea de credință și religie, drepturile femeilor, Drepturile LGBT și drepturile minorităților rasiale și etnice.

¹² Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948, preambul.

¹³ Declarația Universală a Drepturilor Omului – Rezoluția Adunării Generale O.N.U. nr. 217A (III), din 10.12.1948. // *Drepturile omului în Republica Moldova*, Chișinău, Editura Garuda-Art, 1998, p. 159.

internațional general, pe care statele nu sunt în drept să le ignore¹⁴. Pe lângă principiul egalității în drepturi a bărbaților și femeilor, DUDO consacră și principiul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, principiu de o importanță majoră pentru instituția protecției internaționale a drepturilor femeii.

Următoarea etapă referitoare la fixarea principiilor de bază ale instituției protecției internaționale a drepturilor femeii, a constituit-o adoptarea, tot sub auspiciile Adunării Generale a ONU, a unei serii de documente cu vocație universală, care promovează obligația statelor-părți de a asigura drepturile femeii: Pactele Internaționale în materia drepturilor omului¹⁵, care au clauze referitoare la egalitatea femeilor în drepturi cu bărbații și suprimarea comerțului cu femei: Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale; Pactul privind drepturile civile și politice, adoptate la 16, respectiv 19 decembrie 1966.

Preambulul Pactului Internațional cu privire la drepturile civile și politice instituie principiul conform căruia: „idealul ființei umane libere, bucurându-se de libertățile civile și politice și eliberată de teamă și de mizerie, nu poate fi realizat decât dacă se creează condiții care permit fiecăruia să se bucure de drepturile sale civile și politice, ca și de drepturile sale economice, sociale sau culturale”.

Concomitent, Articolul 2 al acestui Pact prevede că „Statele-părți la prezentul Pact se angajează să respecte și să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor și țin de competența lor drepturile recunoscute în prezentul Pact, fără nicio deosebire, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.” O prevedere asemănătoare este consacrată și în Articolul 2 al Pactului Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. În articolul 3 al acestui Pact, Statele-părți se angajează „să asigure dreptul egal pe care îl au bărbatul și femeia de a beneficia de toate drepturile economice, sociale și culturale care sunt enumerate în prezentul Pact”. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice conține în Articolul 3 o prevedere similară, în care se vorbește despre „dreptul de a se bucura de toate drepturile civile și politice enunțate în prezentul Pact”.

---

¹⁴ Tarlev, V., op. cit.

¹⁵ Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice – Rezoluția Adunării Generale a O.N.U. nr. 2200A (XXI) din 16.12.1966; Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale – Rezoluția Adunării Generale O.N.U. nr. 2200A (XXI) din 16.12.1966// Drepturile omului în Republica Moldova, Chișinău, Editura Garuda-Art, 1998, p. 205

Astfel, nu se consfințește numai egalitatea în drepturi a bărbaților și femeilor, ci și dreptul de a beneficia de toate drepturile consacrate de către Pactele din 1966.

De asemenea, Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale consacră drepturi sociale foarte importante pentru femei: în Articolele 6, 7 și 10 este fixat principiul egalității în drepturi în cadrul relațiilor de muncă: drepturi egale în angajarea în câmpul muncii, dreptul la remunerare egală pentru muncă de valoare egală, dreptul la protecția specială a maternității.

După cum și-a propus, ONU a recurs la elaborarea instrumentelor specializate în acest domeniu: la 20 decembrie 1952, Adunarea Generală, prin Rezoluția 640/VII, a adoptat Convenția asupra drepturilor politice ale femeii, care a intrat în vigoare la 7 iulie 1955.

Traducând în viață principiul enunțat în preambulul Cartei ONU referitoare la egalitatea în drepturi a bărbatului cu femeia, Convenția asupra drepturilor politice ale femeii este primul tratat internațional cu vocație de universalitate care definește statutul juridic al femeii în societate.

Articolele 1, 2 și 3 din Convenție enunță următoarele drepturi specifice ale femeilor:

- Dreptul la vot la toate alegerile, în condiții de egalitate cu bărbații, fără nicio discriminare;
- Femeile vor fi eligibile, în condiții egale¹⁶, în toate organismele publice alese, constituite în virtutea legislației naționale, fără nicio discriminare;
- Femeile vor avea, în condiții de egalitate cu bărbații, același drept ca și aceștia de a ocupa orice post public și de a exercita orice funcție publică stabilită pe baza legislației naționale, fără nicio discriminare.

Pentru a urmări modul în care Convenția este aplicată de statele-părți, Consiliul economic și social a inițiat un sistem de rapoarte. Astfel, prin Rezoluția 504/XVI din 23 iulie 1953, Consiliul a cerut tuturor statelor-părți la Convenție să prezinte, odată la doi ani, informații asupra măsurilor pe care le-au luat pentru a pune în aplicare dispozițiile Convenției.

Prin Rezoluția sa nr. 9618/XXXXVI din 12 iulie 1963, Consiliul a cerut informații statelor care nu sunt părți la Convenție și a invitat guvernele statelor-părți să furnizeze Secretarului general al ONU informații indicând dacă femeile au fost alese sau nu în Parlamentul național sau dacă au fost numite în posturi importante administrative, juridice sau diplomatice¹⁷.

Conform Articolului 21 din Declarația universală a drepturilor omului, prin preambulul Convenției, părțile contractante recunosc faptul că orice

---

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Cloșcă, I., Suceavă, I., *Tratat de drepturile omului*, Editura Europa Nova, București, 1995, p. 179.

persoană este eligibilă, în condiții de egalitate, pentru funcții de conducere în toate organismele publice alese, constituite în virtutea legislației naționale, fără discriminare, și se afirmă dorința de a acorda femeilor și bărbaților egalitate în folosința și exercițiul drepturilor politice, stabilite pe baza legislației naționale, fără nicio discriminare, în conformitate cu Carta ONU și cu Declarația universală a drepturilor omului.

Drepturile femeii au fost extinse în 1966 la cele trei categorii enunțate în Convenția din 1952, adăugând altele prin Articolul 25 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, prin interdicția discriminării prevăzută în Articolul 2, se prevede faptul că orice cetățean are dreptul și posibilitatea, fără vreo discriminare și fără restricții nerezonabile: să ia parte la conducerea treburilor publice, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși; să aleagă și să fie ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu scrutin secret, asigurând exprimarea liberă a voinței alegătorilor; să aibă acces, în condițiile generale de egalitate, la funcțiile publice din țara sa.

Adoptarea acestor prevederi a avut un rol major în acordarea de drepturi politice femeilor. După anul 1977, 139 de state membre ale ONU (dintr-un total de 147 la acea vreme) au recunoscut femeilor dreptul la vot.

Adunarea Generală a ONU a trasat liniile directoare de acțiune pentru stabilirea statutului juridic al femeii, adoptând în acest sens o serie de inițiative în domeniu:

Declarația de la Mexico asupra egalității femeilor și contribuția lor la dezvoltare și pace a fost rezultatul primei conferințe a ONU pentru femei, desfășurată în Mexico City în 1975. Atunci a fost desemnată perioada 1975–1985 drept Deceniul ONU pentru Femei, iar în 1976, Adunarea Generală a ONU a lansat programul Deceniului ONU pentru femei, au fost realizate rapoarte asupra principalelor tendințe și politici privind condiția femeii; s-a stabilit programul interinstituției pentru Deceniul ONU pentru femei și a fost creat Fondul de contribuții voluntare pentru Deceniu precum și Institutul internațional pentru cercetare și formare pentru promovarea femeii; au fost adoptate rezoluții asupra integrării femeilor în procesul de dezvoltare și a participării lor la promovarea păcii și cooperării internaționale. A doua conferință a ONU pentru femei a avut loc la Copenhaga în 1980, iar a treia conferință a ONU pe această temă s-a desfășurat la Nairobi în 1985. Participanții la aceste întâlniri au discutat aspecte precum echitatea salarială, violența împotriva femeilor, proprietatea pământului și drepturile fundamentale ale omului.

Standarde internaționale care definesc condiția femeii în societate au fost consacrate și, de asemenea, au fost prevăzute mecanisme și măsuri pentru accelerarea transpunerii acestora în practica statelor.

Un mecanism de protecție a drepturilor femeii este constituit de Comisia pentru condiția femeii, creată la 21 iunie 1946 de către Consiliul Economic și Social al ONU, prin Rezoluția 11/11, compusă din reprezentanții a 32 de state membre ale ONU și având următoarele atribuții: efectuarea de studii, rapoarte și recomandări asupra promovării drepturilor femeii în domeniile politic, economic, social și educativ de către statele membre ONU; elaborarea de recomandări Consiliului Economic și Social asupra problemelor cu caracter de urgență în acest domeniu¹⁸; promovarea egalității dintre femei și bărbați; întocmirea și elaborarea unor convenții internaționale în domeniu¹⁹.

Pe lângă asigurarea egalității juridice a bărbatului și femeii, mandatul Comisiei a fost extins cu abordarea unor noi probleme care au o influență asupra drepturilor femeii: efectele apartheidului asupra condiției femeii; protecția femeilor și copiilor în perioada de urgență și de conflict armat în lupta pentru pace, autodeterminare, eliberare națională și independență; influența mijloacelor de informare în masă asupra atitudinilor față de rolul care revine femeii și bărbatului în societatea actuală; influența activităților de interese străine, economice și altele asupra condițiilor de viață ale femeii în teritoriile dependente; problemele femeilor care lucrează, având în același timp și responsabilități familiale și problemele speciale ale drepturilor femeilor deținute sau întemnițate.

Comisia pentru condiția femeii a aplicat un program permanent de educație civică și politică a femeii, a încurajat guvernele și organizațiile neguvernamentale să-i urmeze exemplul și a jucat un rol deosebit de important în pregătirea instrumentelor internaționale pentru promovarea condiției femeii, pregătirea de rezoluții și recomandări adresate guvernelor pentru ca acestea să amelioreze statutul femeilor și să creeze un teren favorabil pentru implementarea principiilor din domeniul egalității de gen.

După patru ani de dezbateri și negocieri în această Comisie, la 7 noiembrie 1967, cea de-a XXII-a sesiune a Adunării Generale a ONU a adoptat în unanimitate Declarația asupra eliminării discriminării față de femei. Necesitatea adoptării acestui document rezultă din faptul că, în ciuda prevederilor din Carta ONU, Declarația universală a drepturilor omului și cele două Pacte Internaționale, realizarea egalității în drepturi a femeilor a continuat să se

¹⁸ Tomescu, M., op. cit.

¹⁹ Bogdan, A., op. cit.

confrunte cu numeroase discriminări²⁰. În cele 11 Articole ale sale, Declarația preia și reafirmă pe de o parte principiile enunțate în instrumentele anterioare, iar pe de altă parte proclamă principii noi.

Conform Articolului 1, discriminarea femeii este injustă, constituind o atingere la demnitatea umană. În Articolul 2 se solicită statelor abolirea legilor, cutumelor, regulamentelor și practicilor în vigoare care constituie o discriminare față de femei și adoptarea de măsuri juridice adecvate, pentru a asigura egalitatea în drepturi a bărbaților și femeilor. O importanță de prim ordin o reprezintă Articolul 3 al Declarației, prin menționarea pentru prima oară într-un instrument internațional a rolului educației în schimbarea mentalității²¹.

În celelalte Articole sunt enunțate drepturile sau anumite categorii de drepturi care trebuie să constituie parte inerentă a condiției femeii: libertățile publice; dreptul la o cetățenie; drepturile civile; abrogarea dispozițiilor discriminatorii din codurile penale; dreptul la educație; drepturi economice și sociale²².

În completarea reglementărilor de drept internațional referitoare la statutul juridic al femeii, după negocieri lungi și complicate, Adunarea Generală ONU a adoptat Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW) la 18 decembrie 1979, ratificarea ducând la intrarea în vigoare a Convenției pe 3 septembrie 1981, preluând prevederile Declarației asupra eliminării discriminării față de femei și transformându-le în obligații juridice pentru statele-părți.

Convenția din 1979 consacră condamnarea de către state a oricăror forme de discriminare față de femei și cerința ca ele să promoveze o politică de natură să elimine această discriminare, prin măsuri la nivel legislativ, precum și de altă natură (Articolul 2) și solicită statelor-părți să adopte măsuri în privința eliminării prejudecăților și a practicilor cutumiare bazate pe ideea de inferioritate sau superioritate a unuia dintre sexe (Articolul 5). Statelor le mai revine obligația de suprimare, sub orice formă, a traficului cu femei și a exploatării prostituției feminine (Articolul 6)²³.

Pentru prima oară, au fost subliniate într-o convenție internațională rolul și responsabilitatea guvernelor de a folosi toate măsurile potrivite pentru a asigura participarea egală a femeilor. Articolul 7 afirmă reprezentarea egală în

²⁰ Declarația asupra eliminării discriminării față de femei, preambul.

²¹ Declarația asupra eliminării discriminării față de femei, art. 3.

²² Tomescu, M., op. cit.

²³ Tănăsescu, T., op. cit.

domeniul politic, iar Articolul 8 se referă la oportunitatea egală a femeilor și bărbaților în a reprezenta populația în guvernele țării lor sau în organizațiile internaționale și de a participa la eforturile acestora.

Având în vedere scopul principal al Convenției, statele-părți declară în preambul că sunt hotărâte „să adopte măsurile necesare pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului, cu precădere a celor care implică eliminarea discriminării în funcție de sex, în toate formele și manifestările sale”²⁴.

Convenția se sprijină pe toate celelalte instrumente internaționale în care se reafirmă egalitatea în drepturi, în special pe Declarația universală a drepturilor omului, care declară principiile inadmisibilității discriminării și proclamă toate drepturile și libertățile, fără nicio deosebire, inclusiv cele referitoare la sex.

Se atrage atenția asupra faptului că discriminarea împotriva femeii înseamnă o violare a principiului egalității în drepturi și al respectului pentru demnitatea umană constituind un obstacol împotriva participării femeilor, în termeni egali cu bărbații, la viața politică, socială, economică și culturală a statelor.

Capitolul I, Articolul 1 al Convenției stabilește definiția acceptată a termenului discriminare împotriva femeii și anume: orice diferențiere, excludere sau restricție bazată pe sex, care are drept efect sau scop compromiterea sau eradicarea recunoașterii, beneficiului și exercitării de către femei, indiferent de statutul lor matrimonial, pe baza egalității dintre bărbat și femeie, a drepturilor omului și libertăților fundamentale, în domeniile politic, economic, social, cultural și civil sau în orice alt domeniu. În cazul în care legea face o distincție care are drept efect sau scop compromiterea drepturilor femeilor, aceasta constituie o discriminare care încalcă definiția consacrată de către Convenție și în consecință trebuie să fie modificată de către statul parte²⁵.

Convenția caracterizează statutul inferior al femeilor și opresiunea acestora nu doar ca pe o problemă de inegalitate între bărbați și femei, ci mai degrabă în funcție de sex și de discriminarea pe bază de gen a femeilor. Documentul este destinat să fie eficace în ce privește garantarea libertății femeilor de a-și realiza potențialul individual și colectiv, și nu doar a le permite femeilor de a

---

²⁴ Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei adoptată și deschisă spre semnare și ratificare de către Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 34/180 din 18 decembrie 1979, intrată în vigoare în data de 3 septembrie 1981 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/cedaw.pdf>.

²⁵ Tomescu, M., op. cit

fi aduse la același nivel de protecție a drepturilor de care se bucură bărbații²⁶. Convenția merge dincolo de obiectivul nondiscriminării între sexe, consacrat de către Carta Națiunilor Unite, Declarația universală a drepturilor omului și cele două Pacte din 1966 în materia drepturilor omului, în scopul abordării poziției defavorizate a femeilor în toate sferele vieții.

Convenția consacră norme juridice de interzicere a tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, spre deosebire de norma restrânsă de nediscriminare între sexe, existentă în tratatele anterioare privind drepturile omului. Aceasta dezvoltă normele juridice de la o normă juridică sex-neutră, care solicită un tratament egal al bărbaților și femeilor, determinată de modul în care bărbații sunt tratați, la recunoașterea faptului că natura discriminării femeilor și particularitățile lor de gen sunt demne de un răspuns juridic.

În preambulul Convenției se subliniază decizia de a elimina „o astfel de discriminare sub toate formele și manifestările ei” și se exprimă îngrijorarea în punctul 8 că „în situațiile de sărăcie, femeile au un acces minim la alimentație, servicii medicale, educație, pregătire profesională, precum și la angajarea în muncă și la satisfacerea altor necesități”. Ca rezultat, documentul conferă dreptul femeilor de a se bucura la egalitate cu bărbații nu numai de așa-numita „primă generație” de drepturi politice și civile, cum ar fi dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie, dar și de „a doua generație de drepturi” – drepturile economice, sociale și culturale. Convenția reprezintă unicul tratat în materia drepturilor omului care afirmă drepturile reproductive ale femeii. De asemenea acest tratat consacră dreptul femeii de a dobândi, a renunța sau a-și schimba naționalitatea sa și a copiilor săi²⁷.

Convenția recunoaște faptul că femeile sunt supuse nu doar inegalităților specifice, evidente, dar, de asemenea, formelor subtile omniprezente de discriminare bazate pe sex, care sunt prinse în țesătura politică, culturală și religioasă a societăților lor. Abordând „toate formele” de discriminare la care sunt supuse femeile, Convenția impune statelor să se confrunte cu cauzele sociale ale inegalității femeilor în toate sistemele.

Articolul 12 din Convenție interzice toate formele de discriminare împotriva femeilor în domeniul furnizării serviciilor de îngrijire a sănătății, statele-părți asigurând „pe baza egalității dintre bărbat și femeie, mijloacele de a avea acces la serviciile medicale, inclusiv la cele referitoare la planificarea familială”, precum și „în timpul gravidității, la naștere și după naștere, servicii

²⁶ Tarlev, V., op. cit.

²⁷ Convenția din 1979 asupra eliminării tuturor formelor de discriminare a femeilor, Art. 9

corespunzătoare și, la nevoie, gratuite și, de asemenea, accesul la un regim alimentar corespunzător în timpul gravidității și pe parcursul alăptării”.

Legile care reglementează sănătatea femeilor trebuie să fie verificate pentru a se asigura că nu sunt discriminatorii împotriva acestora, de exemplu prin perpetuarea stereotipurilor de sex negative sau banale, care împiedică femeile să fie tratate. Responsabilitatea unei sarcini diferențiază femeile de bărbați din motive biologice. Dezavantajele legate de sarcină, cum ar fi excluderea din domeniul educației, pierderea funcției publice sau a locului de muncă, pot fi considerate ca ilegale, discriminatorii pentru femei, pentru că doar ele vor suporta aceste dezavantaje. Legile care restricționează sau interzic accesul femeilor la serviciile de sănătate sau le fac accesul dependent de o altă autorizare, afectează drepturile femeilor și capacitatea acestora de a-și proteja viața și sănătatea lor și a familiilor lor. Aceste legi pot avea un impact dezavantajos asupra femeilor, spre deosebire de bărbați, și pot constitui astfel discriminare împotriva femeilor.

O trăsătură importantă a Convenției constă în faptul că se adresează nu numai statelor, ci și sferei private, acesta fiind domeniul în care au loc cele mai grave încălcări ale drepturilor femeilor. Documentul planifică restructurarea relațiilor de gen în cadrul familiei, iar statele trebuie să adopte măsuri pozitive pentru a proteja femeile împotriva discriminării cauzate de către actorii din sectorul privat²⁸.

Una dintre cele mai radicale dispoziții în Convenție este Articolul 5, care îndeamnă statele „să modifice modelele sociale și culturale de conduită a bărbaților și femeilor” și promovează instituirea responsabilității comune „a femeilor și bărbaților în creșterea și dezvoltarea copiilor lor”. În mod similar, Articolul 16 promovează egalitatea în toate aspectele legate de căsătorie și de relațiile de familie.

Partea a doua a Convenției este cea mai importantă, reglementând obligațiile statelor pentru eliminarea discriminării față de femei în viața lor politică și publică, precum și în viața internațională.

Partea a treia stabilește obligațiile care revin statelor-părți pentru eliminarea discriminărilor față de femei, în domeniile: educație, dreptul egal la muncă și la condiții satisfăcătoare și echitabile de muncă, protecția femeilor aflate în mediul rural, securitate socială și accesul egal la serviciile de sănătate, concedii de odihnă și de naștere și alte domenii ale vieții economice, sociale și culturale.

---

²⁸ Sullivan, D., *The Public/Private Distinction in International Human Rights Law* // *Women's Rights, Human Rights*, p. 129.

În partea a patra sunt reglementate egalitatea femeii cu bărbatul în fața legii și eliminarea oricăror discriminări față de femei, în toate aspectele legate de căsătorie, în decursul și la desfacerea ei, și de raporturile de familie (Articolele 15-16).

Partea a cincea stipulează înființarea Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei. Statele-părți la Convenție au obligația să prezinte Secretarului General al ONU rapoarte asupra măsurilor legislative, judiciare, administrative și altele, adoptate de ele pentru aplicarea prevederilor Convenției²⁹.

Din cauza faptului că violența asupra femeilor nu a fost incriminată în Convenția cu privire la drepturile femeii în mod expres, a fost necesară redactarea unui nou document care să definească acest concept: Declarația pentru eliminarea tuturor formelor de violență asupra femeilor din 1993, care a identificat principalele forme de violență: violența fizică, sexuală și psihologică în familie; violența legată de dotă; violul în căsnicie; violența în afara căsniciei; violența fizică, sexuală și psihologică în afara comunității; traficul de femei; prostituția forțată.

Prin instrumente juridice adoptate după cel de-Al Doilea Război Mondial, s-a constituit în anul 1982 Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei, în baza prevederilor Articolului 22 al Convenției pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeii, pentru supravegherea aplicării dispozițiilor acesteia, Comitetul având „o înaltă ținută morală și competență în problemele reglementate prin Convenție”³⁰.

Comitetul este îndrituit „să analizeze progresele înregistrate în implementarea Convenției, inclusiv rapoartele înregistrate de statele-părți cu privire la evoluțiile constatate în țările lor”, activitate pe baza căreia va elabora, la rândul său, un raport anual, cuprinzând sugestii și recomandări în domeniu, spre a fi prezentat Adunării Generale a ONU.

În vederea extinderii competenței Comitetului și, implicit, pentru consolidarea mecanismului de protecție realizat prin intermediul acestei entități, în 1995 Comitetul a aprobat un proiect de Protocol facultativ la Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, care în anul 1999 a fost prezentat spre adoptare Adunării Generale a ONU și prin care i s-a recunoscut Comitetului posibilitatea de a primi și examina

²⁹ Tănăsescu, T., op. cit.

³⁰ Tomescu, M., op. cit.

comunicări individuale și de a recurge la anchete în situațiile de încălcare gravă sau permanentă a dispozițiilor Convenției³¹.

În anul 1957, Adunarea Generală a ONU a adoptat Convenția cu privire la cetățenia femeii măritate, care prevede că statele-părți la aceasta sunt de acord că nici încheierea căsătoriei, nici desfacerea ei, între cetățenii lor și străini, nici schimbarea cetățeniei soțului în timpul căsătoriei, nu vor avea efecte *ipso facto* asupra cetățeniei femeii (Articolul 1). Articolul 2 stipulează faptul că: „Dobândirea voluntară de către unul din resortisanții unui stat a cetățeniei unui alt stat sau renunțarea de către acesta la cetățenia sa nu împiedică soția acestuia să-și păstreze cetățenia”; iar conform Articolului 3, statelor le revine obligația de a acorda, printr-o procedură privilegiată specială, la cerere, cetățenia lor femeilor străine care s-au căsătorit cu un cetățean al lor, putând fi supusă unor restricții reclamate de interesul securității naționale sau de ordine publică. Egalitatea în drepturi și în obligații a soților în relațiile de încheiere a căsătoriei, în perioada căsătoriei și în caz de desfacere a acesteia, care este stabilită și în Articolul 23 al Pactului cu privire la drepturile civile și politice, constituie o realizare de prim ordin referitoare la egalitatea în drepturi a bărbaților și a femeilor, deoarece în perioada respectivă, în codurile civile și familiale ale majorității statelor europene, se întâlnea noțiunea de „capul familiei”, care presupunea în mod aprioric că este reprezentat de bărbat și care determina poziția avantajată a acestuia în perioada căsătoriei și a desfacerii acesteia³².

Astfel, Pactele Internaționale cu privire la drepturile omului din 1966 au avut un rol decisiv în elaborarea normelor internaționale din cadrul instituției protecției internaționale a drepturilor femeii. Odată cu adoptarea Cartei Internaționale a Drepturilor Omului, comunitatea internațională a realizat faptul că protecția internațională a drepturilor femeii reprezintă un element necesar și inalienabil al protecției internaționale a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Pe lângă faptul că a fost consacrat în cadrul doctrinei comune a drepturilor omului, principiul egalității de gen care stă la fundamentul instituției protecției internaționale a drepturilor femeii, acesta a fost ulterior dezvoltat și în cadrul cooperării internaționale în materia protecției drepturilor unor grupuri sociale distincte, fiind adoptate în acest sens o serie de tratate internaționale specifice ce reglementează amănunțit cele mai diverse situații ce țin de problema vizată.

Baza juridică a unei asemenea cooperări este constituită din Convenția din 1952 cu privire la drepturile politice ale femeii, Convenția din 1957 cu privire

³¹ Tănăsescu, T., op. cit.

³² Tarlev, V., op. cit.

la cetățenia femeii căsătorite, Convenția din 1979 asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei etc.

În scopul înlocuirii principiului tradițional al „unității familiei”, enunțat în Convenția de la Haga din 1930 privind anumite probleme relative la conflictele de legi asupra cetățeniei cu cel al „independenței cetățeniei femeii” în raport cu cetățenia bărbatului și de a proteja femeia căsătorită cu un străin³³, ca ea să nu devină apatridă în mod automat ca urmare a căsătoriei, a divorțului sau în cazul în care soțul își schimbă cetățenia în timpul căsătoriei, la 29 ianuarie 1957 a fost adoptată Convenția asupra naționalității femeii căsătorite, în vigoare din 11 august 1958. Dreptul la cetățenie și la schimbarea acesteia a fost consacrat mai întâi în Articolul 15 din Declarația universală a drepturilor omului.

Pe data de 7 noiembrie 1962, Adunarea Generală a ONU a adoptat Convenția privind consimțământul la căsătorie, vârsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor, intrată în vigoare la 9 decembrie 1964, care prezintă importanță pentru statutul juridic al femeii, inițiativa elaborării acestei Convenții aparținând Comisiei pentru condiția femeii.

Scopul urmărit la adoptarea Convenției a fost acela de a interzice căsătoriile între minori și a salvagarda principiul liberului consimțământ la căsătorie. Preambulul acesteia afirmă: (1) Începând cu vârsta potrivită pentru căsătorie, bărbatul și femeia, fără nicio restricție privind rasa, cetățenia sau religia, au dreptul să se căsătorească și să întemeieze o familie, având drepturi egale în privința căsătoriei, în timpul căsătoriei și al desfacerii sale; (2) Căsătoria poate fi încheiată doar cu liberul și deplinul consimțământ al viitorilor soți. Unele legi, cutume și practici vechi privind căsătoria nu sunt compatibile cu principiile enunțate în Carta Națiunilor Unite și cu Declarația universală a drepturilor omului.

Convenția enunță trei norme importante: consimțământul trebuie să fie exprimat de către viitorii soți în persoană, după o publicitate suficientă și în prezența autorităților competente și a martorilor (Articolul 1); statele-părți trebuie să prevadă în actele lor legislative o vârstă minimă sub care nicio căsătorie nu va fi autorizată (Articolul 2); toate căsătoriile vor trebui să fie înscrise într-un registru oficial de către autoritatea competentă (Articolul 3)³⁴.

Se admit totuși două excepții limitate la normele menționate: prima, care reclamă prezența ambelor părți la celebrarea căsătoriei – prezența uneia din părți nu va fi cerută dacă autoritatea competentă are dovada că împrejurările sunt excepționale și că acea parte și-a exprimat consimțământul în fața unei

³³ Cloșcă, I., Suceavă, I., *Tratat de drepturile omului*, Editura Europa Nova, București, 1995, p. 179.

³⁴ Tănăsescu, T., *op. cit.*

autorității competente și în forma prevăzută de lege și nu l-a retras. Cea de-a doua excepție este consacrată în norma vârstei minime necesare pentru a contracta legal căsătoria, normă față de care autoritatea competentă poate face derogare, acordând o dispensă de vârstă pentru motive serioase și în interesul viitorilor soți. În acest domeniu a fost elaborată și Recomandarea privind consimțământul la căsătorie, vârsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor, adoptată în noiembrie 1965.

Cu privire la discriminarea femeilor în ceea ce privește remunerarea în muncă sau ocuparea forței de muncă, de la crearea sa în 1919, Organizația Internațională a Muncii (OIM) a elaborat norme, metode și proceduri care să permită soluționarea unor standarde de protecție a drepturilor omului în domeniul său de activitate, pe care le-a consacrat în convenții și recomandări după cum urmează: Convenția nr. 100 asupra egalității de remunerare a mâinii de lucru feminine, pentru o muncă de valoare egală, adoptată la 29 iunie 1951 și Convenția nr. 111 privind discriminarea în domeniul forței de muncă, adoptată la 24 iunie 1975.

Prima Convenție consacră din start definițiile unor concepte. Astfel, expresia „egalitate de remunerare a mâinii de lucru masculine și a mâinii de lucru feminine pentru o muncă de valoare egală” se referă la cuantumul remunerației fixate, fără discriminare în ceea ce privește sexul³⁵.

Convenția privind discriminarea în domeniul forței de muncă și exercitării profesiei consfințește faptul că „discriminarea constituie o violare a drepturilor enunțate în Declarația universală a drepturilor omului”. Conceptul de „discriminare” cuprinde: orice deosebire, excludere sau preferință fondată pe rasă, culoare, sex etc., care are drept scop să distrugă sau să altereze egalitatea de șanse sau de mod de tratare în domeniul angajării sau profesiei; deosebirile, excluderile sau preferințele bazate pe calificările solicitate pentru un post nu sunt considerate discriminări³⁶.

Odată ce Convenția a intrat în vigoare și Comitetul a început să își îndeplinească funcțiile, după lungi negocieri, Adunarea Generală a adoptat la 6 octombrie 1999 un Protocol Opțional la Convenție³⁷. Prin ratificarea acestuia, un stat recunoaște competența Comitetului privind eliminarea discriminării față de femei de a primi și examina plângeri din partea persoanelor sau grupurilor ce se află sub jurisdicția sa.

³⁵ Convenția nr. 100 asupra egalității de remunerare a mâinii de lucru feminine, pentru o muncă de valoare egală, Art. 1.

³⁶ Convenția nr. 111 privind discriminarea în domeniul forței de muncă, Art. 1.

³⁷ <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/>.

Protocolul prevede două proceduri: (1) O procedură de comunicări care permite femeilor în mod individual sau grupurilor de femei să prezinte Comitetului cereri de încălcări ale drepturilor protejate în temeiul Convenției; (2) Înființarea unei proceduri care permite Comitetului să inițieze o anchetă în situații de încălcări grave sau sistematice ale drepturilor femeii. În ambele cazuri, statele trebuie să fie părți la Convenție și la Protocol, acesta incluzând așa-numita clauză „opt-out”, care permite statelor după ratificare sau aderare să declare că nu acceptă procedura de anchetă.

Protocolul Opțional a intrat în vigoare la 22 decembrie 2000, în urma ratificării de către al zecelea stat-parte la Convenția din 1979, rezonând cu Pactul Internațional privind drepturile civile și politice, cu Convenția din 1965 privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială și cu Convenția din 1984 împotriva torturii și a altor forme de pedepse ori tratamente crude, inumane sau degradante.

La fiecare patru ani, guvernele statelor-părți vor furniza Comisiei pentru condiția femeii informații referitoare la modificările pe care le-au adus legislației lor asupra cetățeniei femeii căsătorite.

Concomitent cu adoptarea unor instrumente juridice adecvate, comunitatea internațională s-a concentrat asupra constituirii unor organisme și mecanisme eficiente pentru protecția și garantarea drepturilor femeii, urmărind cunoașterea evoluțiilor în acest domeniu și elaborarea unor recomandări adecvate.

ONU are în subordinea sa mai multe instituții specializate pe probleme legate de egalitatea de gen, care conlucrează pentru o mai bună implementare a deciziilor în toate țările lumii.

Bazată pe viziunea egalitaristă a Cartei ONU, Divizia pentru dezvoltarea femeii (DAW) susține îmbunătățirea statutului femeii în toată lumea și obținerea egalității de fapt între femei și bărbați.

Un alt organism important în sistemul ONU, Fondul de dezvoltare pentru femei al Națiunilor Unite (UNIFEM) a fost creat pentru a oferi asistență financiară și tehnică pentru programe și strategii inovatoare pentru a promova emanciparea femeilor și egalitatea de gen și pentru a sprijini implementarea Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor. În iulie 2010, UNIFEM devine parte a Agenției ONU pentru femei (ONU Femei) denumită pe larg Entitatea Națiunilor Unite pentru egalitatea de gen și abilitarea femeilor, organism desemnat de Adunarea Generală a ONU să contribuie la accelerarea promovării și asigurării drepturilor femeilor, să susțină eliminarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor, să sprijine participarea egală a femeilor la rezolvarea conflictelor. UNIFEM, ca parte a

Agenției ONU pentru femei, oferă sprijin femeilor aflate în zone de conflict, le reunește dincolo de granițele politice sau geografice, pentru a formula strategii comune în vederea negocierilor de pace sau a desfășurării proceselor electorale post conflict. UNIFEM sprijină accesul și dreptul femeilor la pace, securitate și justiție.

La nivel european, Consiliul UE, care a luat ființă în anul 1979³⁸, are în subordine diferite comitete și comisii axate pe apărarea drepturilor omului și în mod special pentru promovarea drepturilor femeii. Printre acestea se află și Comitetul director pentru egalitatea între femei și bărbați (CDEG), care admite prezența organismelor neguvernamentale internaționale, cu statut de observator, la ședințele sale. De asemenea, Comitetul femeilor alese reprezentanți în autoritățile locale și regionale ale Consiliului European al Municipalityților și Regiunilor (CEMR) și Grupul „Egalitate-Paritate-Femei-Bărbați”, care este un grup de organizații nonguvernamentale cu statut consultativ pe lângă Consiliul UE.

Poate cel mai important pas înainte întreprins în ultimii ani la nivel european îl constituie adoptarea și aderarea UE la Convenția de la Istanbul a Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Convenția a intrat în vigoare la 1 aprilie 2014, a fost semnată în numele UE la 13 iunie 2017 și a intrat în vigoare pentru UE la 1 octombrie 2023.

Convenția de la Istanbul are rolul creării cadrului juridic adecvat pentru protecția femeilor față de toate formele de violență și abordează printre altele: măsurile juridice care incriminează diverse forme de violență față de femei; protejarea victimelor și serviciile de sprijin; violența bazată pe gen în materie de migrație și azil.

La ora actuală, UE este obligată să respecte norme curajoase și cuprinzătoare de prevenție și combatere a violenței față de femei și a violenței domestice în domeniul cooperării judiciare în materie penală, al azilului și al nereturnării, precum și în ceea ce privește instituțiile și administrația publică.

În cadrul Convenției, au fost definite următoarele concepte:

Violența împotriva femeilor este considerată ca fiind încălcarea drepturilor omului și o formă de discriminare împotriva femeilor și se referă la toate actele de violență bazate pe gen care rezultă în/ sau care este probabil să rezulte în vătămarea sau suferința fizică, sexuală, psihologică sau economică cauzată femeilor, inclusiv amenințările cu asemenea acțiuni, coerciția sau privarea arbitrară de libertate, indiferent dacă survin în public sau în viața privată.

³⁸ Tomescu, M., op. cit.

Violența domestică semnifică orice faptă de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care apare în familie sau în unitatea domestică, sau între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte în prezent sau a împărțit în trecut aceeași locuință cu victima.

Genul este constituit de rolurile, comportamentele, activitățile și atributele construite social pe care o anumită societate le consideră adecvate pentru femei și bărbați.

Violența de gen împotriva femeilor este violența îndreptată față de o femeie pentru că aparține sexului feminin și afectează femeile în mod disproporționat.

Obiectivele Convenției sunt: protejarea femeilor împotriva tuturor formelor de violență și prevenirea, urmărirea în justiție și eliminarea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice; contribuția la eliminarea discriminării împotriva femeilor și la promovarea egalității între femei și bărbați, inclusiv prin împuternicirea femeilor; proiectarea unui cadru cuprinzător, a unor politici și măsuri pentru protecția și asistența victimelor; promovarea cooperării internaționale în acest domeniu; oferirea de suport pentru ca organizațiile și agențiile guvernamentale de aplicare a legii să coopereze între ele în scopul eliminării violenței împotriva femeilor și a violenței domestice; instituirea unui mecanism de monitorizare privind punerea în aplicare a măsurilor în mod eficient.

Drepturi fundamentale, egalitate și nediscriminare. Sunt necesare măsuri legislative pentru a promova și proteja dreptul tuturor, în special al femeilor, de a trăi fără violență în public și în privat, inclusiv prin: condamnarea și interzicerea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor; încorporarea principiului egalității între femei și bărbați în constituțiile naționale; abolirea legilor și practicilor care discriminează femeile.

Prevenirea implică anihilarea prejudecăților, obiceiurilor, tradițiilor și a altor practici fondate pe ideea de inferioritate a femeilor sau pe roluri stereotipate pentru femei și bărbați, inclusiv prin: educație; formare privind creșterea nivelului de conștientizare; formarea profesioniștilor; intervenție de prevenire și programe de tratament; participarea sectorului privat și a mass-media.

Victimele trebuie protejate împotriva oricăror acte de violență ulterioare, prin îndeplinirea obligațiilor de raportare și asigurându-le: informații relevante; servicii generale și specializate de sprijin; asistență în cazul plângerilor individuale și colective; adăposturi; linii telefonice de urgență; sprijin pentru victimele violenței sexuale; protecție și asistență pentru copiii care sunt martori ai unor acte de violență, confruntându-se direct sau indirect cu astfel de manifestări.

Victimelor trebuie să li se ofere căi de atac împotriva agresorilor și împotriva autorităților statului care nu își îndeplinesc obligația de a preveni și a proteja, inclusiv prin abordarea următoarelor aspecte: procese civile și căi de atac; compensație; custodia copilului, drepturile de vizită și siguranța; consecințele civile ale căsătoriei forțate; violența psihologică și fizică; urmărirea; violența sexuală, inclusiv violul; mutilarea genitală a femeilor; avortul forțat și sterilizarea forțată; hărțuirea sexuală; crime de „onoare”; sancțiuni.

Aspectele abordate privind investigația, urmărirea judiciară, legislația procedurală și măsurile de protecție includ: răspunsul imediat, prevenire și protecție; evaluarea riscurilor și managementul riscurilor; ordinele de interdicție de urgență, de restricție și de protecție; asistența judiciară și prelungirea termenului de prescripție.

Aspectele abordate referitoare la migrație și azil includ: statutul reședinței, cereri de azil bazate pe gen, nereturnarea.

Convenția de la Istanbul este primul instrument internațional care vizează eliminarea violenței împotriva femeilor, inclusiv a fetelor cu vârsta sub 18 ani, fenomen care constituie una dintre principalele cauze ale inegalităților care persistă între femei și bărbați, Convenția stabilind un cadru cuprinzător de măsuri juridice și de politică determinate să prevină violența față de femei, să protejeze victimele acestui fenomen și să le ofere asistență.

Ca documente principale, UE a emis Decizii care creează un cadru legal cuprinzător și multidimensional de protejare a femeilor împotriva tuturor formelor de violență și anume: Decizia (UE) 2017/865 a Consiliului din 11 mai 2017³⁹ privind semnarea, în numele UE, a Convenției, în ceea ce privește aspectele legate de cooperarea judiciară în materie penală; Decizia (UE) 2017/866 a Consiliului din 11 mai 2017⁴⁰ privind semnarea, în numele UE, a Convenției, în ceea ce privește azilul și nereturnarea; Decizia (UE) 2023/1075 a Consiliului din 1 iunie 2023⁴¹ privind încheierea, în numele UE, a Convenției, în ceea ce privește instituțiile UE și administrația publică a acesteia; Decizia (UE) 2023/1076 a Consiliului din 1 iunie 2023⁴² privind încheierea, în numele UE, a Convenției, privind aspectele legate de cooperarea judiciară în materie penală, precum și referitoare la azil și nereturnare.

³⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32017D0865>

⁴⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32017D0866>

⁴¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32023D1075&qid=1716086574299>

⁴² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32023D1076>

Așadar, Deciziile (UE) 2017/865 și 2017/866 autorizează UE să semneze Convenția, iar Deciziile (UE) 2023/1075 și 2023/1076 ratifică Convenția în numele UE.

Scopul cadrului legal îl reprezintă prevenirea, urmărirea penală și eliminarea violenței împotriva femeilor și a fetelor și a violenței domestice. Convenția prevede o gamă largă de măsuri, de la colectarea datelor și sensibilizare, la măsuri juridice privind incriminarea a diferite forme de violență împotriva femeilor, include măsuri de protejare a victimelor și acordarea serviciilor de suport, abordând problema violenței față de femei în contextul azilului și migrației. Convenția stabilește un mecanism specific de monitorizare, care permite părților punerea în aplicare eficace a dispozițiilor sale.

Încheierea Convenției în numele UE va contribui la realizarea egalității între femei și bărbați în toate domeniile, ceea ce constituie un obiectiv fundamental și o valoare fundamentală a UE, care trebuie respectate în toate activitățile sale în conformitate cu Articolele 2 și 3 din Tratatul privind UE (TUE), cu Articolul 8 din Tratatul privind funcționarea UE și cu Articolul 23 din Carta drepturilor fundamentale a UE.

Violența împotriva femeilor nu constituie doar o infracțiune, ci și o încălcare a drepturilor omului, o formă extremă de discriminare, înrădăcinată în inegalitățile dintre femei și bărbați, care contribuie la menținerea și amplificarea acestora. Luându-și angajamentul de aplicare a Convenției, UE își confirmă decizia de a combate violența față de femei atât pe teritoriul său, cât și la nivel mondial, și își consolidează acțiunea politică actuală și cadrul juridic substanțial existent în domeniul dreptului procesual penal, care prezintă o relevanță deosebită pentru femei și fete.

Documentele conexe sunt următoarele: Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – O Uniune a egalității: Strategia privind egalitatea de gen⁴³, Regulamentul (UE) 2021/692 al Parlamentului European și al Consiliului din 28 aprilie 2021⁴⁴ de instituire a programului „Cetățeni, egalitate, drepturi și valori” și de abrogare a Regulamentului (UE) 1381/2013 al Parlamentului European și al Consiliului și a Regulamentului (UE) nr. 390/2014 al Consiliului.

În conformitate cu Articolul 2 din TUE, UE se întemeiază pe valorile respectării demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, incluzând drepturile femeilor. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată

⁴³ <https://coe.int/en/web/istanbul-convention>

⁴⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32021R0692>

prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, solidaritate și egalitate între femei și bărbați, fiind reafirmate și exprimate mai detaliat în drepturile, libertățile și principiile fundamentate în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Cultivarea, protejarea, promovarea, respectarea și diseminarea drepturilor și valorilor în mod activ, rămânând în centrul proiectului UE, constituie un aspect esențial. În perioada actuală, în care societățile europene se confruntă cu radicalismul, extremismul și divizarea, iar spațiul consacrat societății civile independente se reduce, este mai important ca niciodată să se promoveze, să se consolideze și să se apere justiția, drepturile și valorile UE de respectare a demnității umane, libertății, democrației, egalității statului de drept, precum și a drepturilor omului.

Scurt istoric al drepturilor femeii în România

În Țara Românească, Proclamația de la Islaz (1848) cerea „instrucție egală și întreagă pentru tot românul de amândouă sexele” (Art. 16).

Dintre româncele care au fost deschizătoare de drumuri privind emanciparea femeilor, Sofia Nădejde a fost prima femeie din România care a obținut o diplomă de bacalaureat într-un liceu de băieți, în anul 1874, iar cea de-a treia femeie din țară care a obținut această recunoaștere a fost Sarmisa sau Sarmiza Bilcescu, prima femeie din Europa licențiată în Drept la Universitatea Sorbona din Paris, prima femeie din lume doctor în Drept, obținând acest titlu academic în anul 1890 cu lucrarea de 500 de pagini intitulată „Despre condițiunea legală a mamei în dreptul român și francez”. Ea a fost și prima femeie avocat din Europa. Maria Cuțarida-Crătunescu a fost prima femeie medic în România, în anul 1884 devenind prima femeie doctor în medicină din lume, titlu oferit de către Facultatea de Medicină din Paris, iar Sofia Ionescu-Ogrezeanu a fost prima femeie neurochirurg din lume, efectuând prima sa operație în anul 1944⁴⁵.

Constituția din 1923⁴⁶ prevedea pentru prima oară egalitatea privind drepturile civile ale femeilor, după lungi presiuni din partea Consiliului Național al Femeilor Române, care a reunit asociațiile femeilor într-o voce comună. Încă din anul 1896, Liga Femeilor Române de la Iași cerea Adunării Deputaților ca

⁴⁵ <https://enciclopediaromaniei.ro>

⁴⁶ Constituția a fost promulgată de regele Ferdinand I la 28 martie 1923 și a intrat în vigoare la 29 martie 1923, odată cu publicarea în Monitorul Oficial nr. 282. Constituția a contribuit la consolidarea Marii Uniri și a reflectat schimbările sociale și economice ale României, fiind abrogată în 1938.

„femeia măritată să fie scoasă din rândul minorilor și să i se recunoască dreptul de a-și administra singură averea”. Liga solicita și ca „legea să îl oblige pe bărbat să recunoască copilul său natural, pentru ca astfel sarcina creșterii copilului să poată fi suportată și de tată, iar nu numai de mamă”.

Până la acea dată, Codul Civil românesc de la 1866 pune femeile în rând cu minorii și cu persoanele cu incapacitate mintală; orice act încheiat de o femeie avea nevoie de acceptul soțului sau al justiției. Femeia nu putea urmări un bărbat pentru pensie alimentară, nu avea drept de tutore, trebuia să rămână la domiciliul stabilit de soț și își pierde naționalitatea dacă se căsătorea cu un cetățean străin.

Femeile și-au exercitat dreptul de vot la nivel de comună începând din anul 1929. Constituția lui Carol al II-lea, precum și Legea Electorală din 1939, dădeau drept de vot femeilor peste 30 de ani. Abia din anul 1946, s-a introdus votul universal pentru populația ajunsă la vârsta majoratului, indiferent de sex. Însă acest drept de vot nu a fost exercitat liber până în anul 1989, ci în condiții de dictatură.

În perioada comunistă, libera asociere sau criticarea sistemului politic nu era permisă, iar mișcarea pentru drepturile femeilor a fost suprimată, ca orice alt activism civic. Egalitatea era considerată o politică de stat, dar era înțeleasă ca uniformizarea cetățenilor și nu ca asigurarea de șanse egale ținând cont de nevoile diferite ale femeilor și bărbaților.

Unele femei au avut acces la educație, la locuri de muncă și la funcții de conducere, condiția fiind să nu provină din familii sau categorii sociale dezagreate de sistem și să nu critice regimul comunist. Au fost favorizate persoanele care erau activiste ale Partidului Comunist Român.

Corpul femeii a fost tratat ca un bun al poporului și un mijloc de a obține creșterea demografică. A fost suprimat dreptul femeii de a controla câți copii are și la câți ani distanță unul de altul. Dat fiind că nu se puteau cumpăra mijloace de contracepție, se estimează că peste 10.000 de femei au murit apelând la avorturi ilegale, pe care uneori și le provocau singure. Pentru că riscau pedeapsa cu închisoarea, femeile nu apelau la medici nici în caz de septicemie!

După Revoluția din 1989, dreptul de asociere fiind restabilit, au reînceput să apară organizații înființate de femei, care au încercat să continue istoria militantismului pentru drepturile femeilor din România și să obțină o serie de reforme. Prioritățile organizațiilor constituite după 1989 au fost accesul la contracepție și servicii de sănătate reproductivă, combaterea violenței împotriva femeilor, șanse egale în domeniul muncii și al reprezentării politice.

În anul 1995, o delegație din România a participat la istorica Conferință a Femeilor, de la Beijing, ce s-a finalizat cu „Planul de acțiune de la Beijing”, o serie de măsuri pe care state din întreaga lume s-au angajat, la presiunea femeilor, să le pună în aplicare, pentru a elimina violența împotriva femeilor, inegalitățile economice, dar și pe cele legate de reprezentarea femeilor în politică sau accesul la servicii publice de sănătate, justiție etc. Acesta rămâne un document de referință pentru drepturile femeilor și un ghid esențial pentru o societate care asigură cetățenilor săi de ambele sexe egalitate de șanse⁴⁷.

Concluzii

Declarația și Platforma de acțiune de la Beijing constituie programul mondial complet pentru promovarea egalității de gen, fiind considerate „carta drepturilor” femeilor la nivel internațional, definind drepturile femeilor ca drepturi ale omului și oferind o viziune a egalității de drepturi, libertăți și oportunități pentru toate femeile din lume. Aceste documente au fost reafirmate în anul 2015 prin Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, prin stabilirea unor obiective concrete privind o serie de aspecte care afectează femeile și fetele.

De la adoptarea Platformei de la Beijing, situația s-a îmbunătățit, în special în Europa, dar procesul de afirmare a drepturilor femeii pe plan internațional este unul îndelungat și anevoios, pornindu-se de la proclamarea de către numeroase mișcări existente în diverse state a unor declarații de principii, până la elaborarea sub egida ONU a unor reglementări internaționale în domeniu. Raportul ONU Femei intitulat „Gender equality: Women’s rights in review 25 years after Beijing”(Egalitatea de gen: drepturile femeilor – o evaluare la 25 de ani de la Conferința de la Beijing)⁴⁸ a evidențiat faptul că progresele în direcția egalității de gen sunt ezitante, obținute cu greu și riscă să fie anulate la nivel global.

În 2025 va avea loc cea de-a -30a aniversare a celei de-a patra Conferințe Mondiale asupra Femeii și a adoptării Declarației și Platformei de Acțiune de la Beijing (1995) – Beijing+30. În cadrul celei de a 69-a sesiuni a Comisiei pentru Statutul Femeii care va avea loc se sediul ONU din New York în perioada 10-21 martie, reprezentanții statelor membre și ai societății civile vor evalua provocările prezentului care încă afectează punerea deplină în aplicare a Platformei de Acțiune de la Beijing, precum și atingerea obiectivului 5 al Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă – realizarea egalității de gen și împuternicirea

⁴⁷ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0058_RO.html

⁴⁸ <https://gender-spear.eu/assets/content/gender-equality-womens-rights-in-review-en.pdf>

femeilor. Controversata poziționare a drepturilor femeii în cadrul drepturilor omului se reflectă și în modul în care au evoluat documentele și acordurile internaționale, prin intermediul cărora au putut fi stabilite drepturile femeii, iar actele de încălcare a acestor drepturi au putut fi condamnate de către ONU pe tot cuprinsul lumii.

La nivel european, este necesar să se elaboreze și implementeze planuri concrete și un set de măsuri, însoțite de o finanțare alocată adecvată, pe baza celor douăsprezece domenii de interes stabilite de Platforma de acțiune de la Beijing privind femeile, în special în raport cu sărăcia, economia, violența, mediul, sănătatea, puterea și procesul decizional, pentru a promova egalitatea de gen și drepturile femeilor, care reprezintă o parte inalienabilă, integrantă și indivizibilă a drepturilor universale ale omului. Inegalitățile de gen continuă să se regăsească în toate aspectele pieței forței de muncă, incluzând decalaje în materie de ocupare a forței de muncă, remunerare, pensii și asistență, lipsa accesului la servicii sociale și la protecție socială, locuri de muncă precare și risc mai mare de sărăcie pentru femei, mai ales la vârste înaintate. Feminizarea sărăciei trebuie combătută în toate formele sale, în special prin includerea dimensiunii de gen în accesul la drepturi de pensie adecvate pentru a elimina diferențele între femei și bărbați, prin îmbunătățirea condițiilor de muncă în sectoarele și profesiile feminizate și prin combaterea subevaluării sociale, economice și culturale a locurilor de muncă dominate de femei, a stereotipurilor și suprareprezentării femeilor în formele atipice de muncă. Trebuie să se implementeze măsuri sociale specifice de combatere a riscului de excluziune socială și sărăcie, în ceea ce privește accesul la locuințe, transport și energie la prețuri accesibile.

Impactul social și economic al pandemiei de COVID-19 a afectat în mod disproporționat femeile și fetele, agravând inegalitățile de gen preexistente și amenințând să anuleze progresele înregistrate până în prezent, în timp ce a determinat o creștere exponențială a violenței de gen și o pierdere mai rapidă a locurilor de muncă și mijloacelor de subsistență în rândul femeilor, deoarece acestea sunt mai expuse sectoarelor economice grav afectate.

Răspunsul la criza provocată de pandemie nu a ținut seama în mare parte de perspectiva de gen, efectele variind de la o creștere îngrijorătoare a violenței și hărțuirii pe criterii de gen, la îngrijiri și responsabilități casnice neremunerate și inegale, precum și un acces restricționat la sănătatea sexuală și reproductivă și drepturile aferente și un masiv impact economic și asupra muncii pentru femei. De asemenea, sectoarele și profesiile dominate de femei și economia informală au fost afectate în mod special de pandemie, iar probabilitatea ca

femeile care lucrează în sectorul asistenței medicale să se infecteze a fost mai mare decât în cazul bărbaților. Este necesar să se investească în sisteme de sănătate publică robuste și reziliente și să se asigure că angajații din serviciile de asistență medicală, dintre care majoritatea sunt femei și ocupă funcții prost plătite, să fie remunerați în mod echitabil și să aibă condiții de muncă decente.

Repartizarea inegală a sarcinilor de îngrijire și a activităților casnice neremunerate limitează în mod serios participarea femeilor la economie; munca de îngrijire neremunerată a femeilor a fost esențială pentru a susține societățile în timpul crizei provocate de pandemia de COVID-19, dar responsabilitățile de îngrijire împiedică milioane de femei din Europa să fie active pe piața muncii; caracteristicile ocupării forței de muncă care derivă din îngrijirea neremunerată reprezintă un factor semnificativ al diferenței de remunerare între femei și bărbați; mai multe femei decât bărbați își asumă responsabilități de îngrijire informală pe termen lung.

Femeile nu au fost la fel de implicate ca bărbații în procesul decizional, dat fiind că nu s-a obținut o repartizare echitabilă a puterii în cabinetele guvernamentale, în parlamente, în administrația publică și în consiliile de administrație ale întreprinderilor. Femeile trebuie să fie integrate în mod egal cu bărbații în toate domeniile societății și economiei, iar UE trebuie să stabilească obiective, planuri de acțiune, termene și măsuri speciale, cum ar fi cotele de gen, strategii în măsură să garanteze paritatea de gen în toate posturile executive, legislative și administrative, inclusiv în Parlamentul European și în parlamentele naționale.

Trebuie să fie asigurată participarea semnificativă a femeilor la elaborarea unor pachete de redresare și de stimulare economică care să ia în considerare dimensiunea de gen. Probabilitatea ca femeile să se confrunte cu șomajul este mai mare și statutul lor profesional este nesigur, ceea ce duce la insecuritatea locului de muncă; lucrătorii din sectorul serviciilor de îngrijire sunt predominant femei și există tendința de a li se oferi condiții salariale și de muncă precare. UE trebuie să ia măsuri specifice pentru a aborda disparitatea de gen, să implementeze acțiuni concrete de combatere în rândul femeilor a șomajului, a sărăciei și a numărului crescut de cazuri de violență, ca obstacole în calea participării depline a femeilor la toate domeniile vieții, inclusiv la ocuparea forței de muncă.

În continuare, femeile se confruntă cu inegalități și cu discriminare intersecțională, printre altele legate de rasă, origine etnică sau socială, orientare sexuală, identități de gen și exprimare de gen, religie sau convingeri, statut de rezidență și dizabilitate și de aceea eforturile de elaborare a unor măsuri și

politici trebuie să vizeze toate formele de discriminare pentru a realiza egalitatea de gen pentru toate femeile; politicile UE trebuie să își consolideze abordarea intersecțională pentru a ține cont de o serie de dimensiuni ale discriminării: instituțională, structurală și istorică; sunt necesare politici strategice și eficiente împotriva discriminării sistemice, excluziunii și inegalităților sociale.

Totodată, există disparități de gen în toate domeniile tehnologiei digitale, în special în tehnologiile inovatoare, cum ar fi inteligența artificială și securitatea cibernetică; stereotipurile de gen, descurajarea culturală și lipsa de conștientizare și de promovare a modelelor feminine de urmat împiedică femeile să profite de oportunitățile de studii și carieră în aceste domenii; este necesar ca femeile să fie incluse și reprezentate în domeniile economice emergente importante pentru dezvoltarea durabilă, inclusiv în sectorul tehnologiei informației și comunicațiilor, în sectorul digital și al inteligenței artificiale.

Incluziunea deplină a femeilor pe piața muncii și promovarea antreprenoriatului feminin sunt factori esențiali pentru realizarea unei creșteri economice incluzive pe termen lung, combaterea inegalităților și încurajarea independenței economice a femeilor.

Schimbările condițiilor de muncă, cum ar fi telemunca, pot influența capacitatea de deconectare și crește volumul de muncă, femeile fiind afectate mult mai mult decât bărbații, ca urmare a rolului lor predominant sau tradițional de persoane care asigură serviciile de îngrijire la domiciliu și în familie. Este necesar să se asigure drepturile lucrătoarelor la domiciliu la condiții de muncă decente și la protecție socială egală.

Este necesară elaborarea unui protocol privind violența de gen în perioade de criză, care să includă servicii de protecție pentru victime, cum ar fi liniile de asistență telefonică, cazarea în condiții de siguranță și asigurarea serviciilor de sănătate, pentru a preveni violența de gen și a sprijini victimele violenței domestice.

Stereotipurile de gen care deschid calea către violența de gen trebuie combătute; UE trebuie să se asigure că toate instituțiile sale publice dispun de coduri de conduită care stabilesc toleranță zero față de violență, discriminare și abuz și că le respectă, precum și de mecanisme interne de raportare și de depunere a plângerilor.

Aspirând la crearea unei Europe fără violență împotriva femeilor și fără violență domestică, se impune o perfecționare a sistemului de protecție a victimelor violenței domestice, mai ales sub aspectul informării populației și al asigurării mijloacelor necesare desfășurării activității de protecție a persoanelor care au fost victimele unui abuz domestic.

Este necesar să se colecteze și să se organizeze date defalcate în funcție de gen și de vârstă cu privire la toate formele de violență de gen.

Trebuie adoptate măsuri specifice de eradicare a violenței cibernetice, inclusiv a hărțuirii online, a comportamentului agresiv online și a discursurilor misogine de incitare la ură, care afectează în mod disproporționat femeile și fetele și să se abordeze în mod specific combaterea acestor forme de violență bazată pe gen, care reprezintă adesea și cauze profunde ale traficului de ființe umane; trebuie îmbunătățite măsurile de prevenire și urmărire penală a tuturor formelor de trafic, în special ale celui în scopul exploatarei sexuale, care este cel mai răspândit și raportat tip de trafic de persoane.

Afecțiunile subiacente ale femeilor sunt insuficient diagnosticate, tratate și studiate. De aceea, este necesar să se ia în considerare perspectiva de gen atunci când se elaborează diagnostice medicale și se planifică tratamentul, pentru a se asigura un tratament de calitate adecvat pentru toate persoanele. Accesul universal la asistență medicală este un drept al omului care poate fi garantat numai printr-un sistem universal și accesibil tuturor, indiferent de mediul social și economic din care provin persoanele care apelează la aceste servicii; trebuie să se asigure furnizarea adecvată de asistență medicală și să se garanteze accesul egal la aceasta.

Statele membre ale UE trebuie să își intensifice eforturile de implementare a Agendei 2030 și a realizării obiectivelor de dezvoltare durabilă, pentru a se asigura că nicio femeie sau fată nu este supusă discriminării, violenței sau excluziunii și că toate au acces la sănătate, hrană, educație și locuri de muncă.

În prezent avem la nivel național o societate civilă consolidată în domeniul promovării și respectării drepturilor femeilor și o legislație care se armonizează tot mai mult cu mecanismele și instrumentele europene și internaționale, deși există încă o serie de neconcordanțe între eficacitatea legislației și nivelul de implementare a acesteia. În România activează în prezent o serie de asociații și organizații neguvernamentale care militează pentru drepturile femeilor și combaterea violenței. Potrivit concluziilor și recomandărilor internaționale, țara noastră a avansat în promovarea și respectarea drepturilor femeilor, dar mai rămân încă multe de făcut în domeniul atingerii obiectivului 5 al Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă – egalitatea de gen.

Așadar, deși s-au produs schimbări în drepturile și politicile pentru femei, în modul în care femeia poate dispune de propriul corp și de viața ei și își poate exercita drepturile, în mod practic suntem încă departe de realizarea unei egalități depline: femeile sunt subreprezentate în funcții de conducere și în politică, încă persistă concepția rolurilor de gen în familie după modelul

patriarhal și pe plan socioprofesional, unde femeia încă este considerată ca aflându-se sub autoritatea bărbatului. Într-o astfel de societate conservatoare, femeile care reușesc să obțină venituri mai mari și să aibă succes în viața profesională, se confruntă cu multe prejudecăți și chiar cu violențe psihologice, sociale sau fizice. Femeile de carieră sunt considerate mai puțin feminine, mai puțin materne, o amenințare într-o lume profund patriarhală. Rămâne o mare provocare pentru acestea să nu se complacă resemnându-se în rolurile atribuite de societate sau familie conform unor tipare rigide perpetuate de mentalități învechite și, indiferent de constrângeri, să țintească la împlinire profesională. Chiar și acestor categorii de femei, le sunt atribuite în continuare activitățile domestice tradiționale, considerându-se că le este acordat un privilegiu dacă, pe lângă acest rol și nu în locul lui, li se acceptă ascensiunea socioprofesională. Aceste femei, care doresc să evolueze, se află într-o continuă competiție, ele fiind nevoite să muncească de câteva ori mai mult decât bărbații pentru a-și dovedi competența. Se promovează tot mai mult ideea femeii puternice, adică femeia care nu are un loc al ei intrinsec în societate, ci și-l câștigă cu greu și luptă continuu să și-l mențină prin strategii și eforturi multiple, care vizează eliberarea de sub autoritatea și controlul bărbaților și a structurilor tradiționale de putere.

Realizarea egalității de gen este un obiectiv ambițios cu efecte pe termen lung, în beneficiul întregii societăți la nivel național, regional și global, iar pentru îndeplinirea lui sunt necesare asigurarea aceluiași drepturi, atât pentru bărbați cât și pentru femei, eliminarea discriminării de gen din legislație, consolidarea unor instituții eficiente, dar și combaterea unor modele tradiționaliste de comportament, a structurilor și stereotipurilor sexiste propagate uneori în mass-media cu privire la imaginea femeii în familie și societate.

Bibliografie:

- Bogdan, A., *Considerații privind protecția drepturilor femeii*. Disponibil la: <https://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2007/RSJ1/B05BogdanAdrian.pdf>
- Cloșcă, I., Suceavă, I., *Tratat de drepturile omului*, Editura Europa Nova, București, 1995
- Maxim, I., O.N.U.: 4 decenii, Editura Politică, București, 1986
- Sullivan, D., *The Public/Private Distinction in International. Human Rights Law// Women's Rights, Human Rights*, Routledge, 1995
- Tarlev, V., *Drepturile Femeii în Reglementările Internaționale Universale*. În: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2, 2010, p. 94-101. Disponibil la: <https://ibn.idsi>

md/sites/default/files/imag_file/9.Drepturile%20femeii%20in%20reglementarile%20internationale%20universale.pdf

- Tănăsescu, T., *Protecția Internațională a Drepturilor Omului, Curs universitar*. Editura Sitech, Craiova, 2022
- Tomescu, M., *Protecția și promovarea drepturilor femeilor la nivel internațional*. Disponibil la: http://www.fspc.ro/admin/imagini/media/dep_femei/dreptul_femeii.pdf
- Convenția din 1979 asupra eliminării tuturor formelor de discriminare a femeilor. Disponibil la: <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/07/Conventia-asupra-eliminarii-tuturor-formelor-de-discriminare-fata-de-femei-cedaw.pdf>
- Convenția nr. 100 asupra egalității de remunerare a mâinii de lucru feminine, pentru o muncă de valoare egală. Disponibil la: <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/07/Conventia-100-1951-privind-egalitatea-de-remunerare-a-mainii-de-lucru-masculinepdf.pdf>
- Convenția nr. 111 privind discriminarea în domeniul forței de muncă. Disponibil la: <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/07/Conventia-111-1958-privind-discriminarea-in-domeniul-ocuparii-forței-de-munca-si-exercitarii-profesiei.pdf>
- Declarația asupra eliminării discriminării față de femei. Disponibil la: <https://legislatie.just.ro/Public/FormaPrintabila/00000G1QGJZXTS4YUIC1T6JQ3YF65FEF>
- Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice – Rezoluția Adunării Generale a O.N.U. nr. 2200A (XXI) din 16.12.1966;
- Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale – Rezoluția Adunării Generale O.N.U. nr. 2200A (XXI) din 16.12.1966// *Drepturile omului în Republica Moldova, Chișinău, Editura Garuda-Art, 1998*
- <https://coe.int/en/web/istanbul-convention>
- <https://enciclopediaromaniei.ro>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32021R0692>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX>
- <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/eu-accession-to-the-istanbul-convention.html>
- <https://gender-spear.eu/assets/content/gender-equality-womens-rights-in-review-en.pdf>
- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0058_RO.html
- <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/>

COMPENSAȚII MORALE ȘI FINANCIARE PENTRU SUPRAVIEȚUITORII ORFELINATELOR

VIȘINEL COSTEL BĂLAN*

MARIA ROTH**

Abstract:

Researchers' interest in the experiences of survivors from orphanages in Romania has grown considerably, emphasizing the profound impact these institutions had on abandoned children and, by extension, on society. Beyond the social challenges, this issue is closely intertwined with social policies and national legislation, having deep historical and cultural significance. Individual memory plays a crucial role in reconstructing the past and advancing social justice, with recent studies focusing on the psychological traumas endured by survivors after 1960, as well as the ways in which they shape their identities and reintegrate into society.

Efforts to uncover the traumas of the past are crucial not only for supporting survivors but also for educating society on the importance of upholding children's rights. Romania has a moral obligation to confront its past with clarity in order to promote restorative justice and ensure a more equitable and responsible future for all generations. These initiatives can contribute to the social and emotional reintegration of those affected, restoring their dignity and providing them with a new opportunity in life.

Keywords: survivors of child protection institutions, restorative justice, childhood violence traumas Museum of Abandonment, moral compensations, financial compensations

Résumé :

L'intérêt des chercheurs pour la mémoire des survivants des orphelinats roumains s'est considérablement accru, soulignant l'impact profond de ces institutions sur les enfants abandonnés et, implicitement, sur la société. Au-delà des questions sociales, ce thème est étroitement lié aux politiques sociales et à la législation nationale, ayant des racines historiques et culturelles importantes. La mémoire individuelle s'avère essentielle pour reconstruire le passé et promouvoir la justice sociale. Les recherches récentes se concentrent sur le traumatisme psychologique vécu par les survivants après 1960, ainsi que sur la manière dont ils façonnent leur identité et s'intègrent dans la société.

Les efforts visant à mettre en lumière les traumatismes du passé sont essentiels non seulement pour soutenir les survivants, mais aussi pour éduquer la société sur l'importance du

---

* 2022 – 2023 – vicepreședinte, cu rang de Subsecretar de Stat la Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, office@visinelbalan.ro.

** Profesor emerit, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj, maria.roth@ubbcluj.ro.

respect des droits des enfants. La Roumanie a le devoir moral de regarder son passé avec clarté afin de promouvoir une justice réparatrice et d'assurer un avenir plus juste et plus responsable pour toutes les générations. Ces initiatives peuvent contribuer à la réintégration sociale et émotionnelle des personnes touchées, en leur redonnant leur dignité et en leur donnant une nouvelle chance dans la vie.

Mots-clés : survivants des institutions de protection de l'enfance, justice réparatrice, traumatismes liés à la violence infantile, Musée de l'abandon, compensations morales, compensations

În ultimul deceniu, se observă un număr tot mai crescut de cercetători care s-au dedicat studiului memoriei supraviețuitorilor orfelinatelor din România. Această preocupare reflectă o conștientizare tot mai profundă a impactului pe care leagănele/ căminele spital/ orfelinatele/ casele de copii l-au avut asupra copiilor abandonați și, implicit, asupra societății în ansamblu. Problema îngrijirii copiilor abandonați nu este doar o problemă socială, ci și una care face parte din complexul mozaic al politicilor sociale și al legislației naționale, având rădăcini istorice și culturale semnificative.

În acest sens, memoria individuală joacă un rol în reconstrucția trecutului și în promovarea justiției sociale. Cercetările recente au început să exploreze traumele trăite de supraviețuitorii orfelinatelor din România după anul 1960, dar și modalitățile prin care supraviețuitorii reușesc să-și expună experiențele, conturându-și astfel identitatea și integrarea în societate. Această direcție de cercetare este esențială, nu doar pentru a înțelege efectele pe termen lung ale orfelinatelor, ci și pentru a contribui la dezvoltarea unor politici sociale mai empatică și eficiente, axate pe sprijinul celor care au experimentat abandonul în copilărie.

Context

Prin Decretul Regal nr. 1845/22.08.1936, cu privire la organizarea Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale¹ s-a propus înființarea a treisprezece centre de ocrotire a copiilor cu vârsta de la 0 la 16 ani în diferite puncte geografice ale țării, inclusiv la București. Cinci dintre aceste centre erau deja înființate în anii 1902 – 1903, conform Legilor VIII și XXI din 1901. Acestea funcționau în Arad, Cluj, Oradea Mare, Târgu Mureș și Timișoara.

¹ Extras din Cuvântări și Rapoarte publicat de Ministerul Sănătății și Ocrotirii Sociale la editura întreprinderile Eminescu S.A., București, 1942, pag. 24 – 92.

Un aspect important subliniat în cadrul Conferinței pentru studiul problemei ocrotirii copiilor² din 1942, organizată de Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale, a fost recunoașterea problemelor grave cu care se confruntau azilurile și orfelinatele de la acea vreme. Participanții la conferință au determinat că aceste instituții nu numai că nu ofereau un mediu propice dezvoltării fizice, ci constituiau „morminte pentru sufletul copiilor” care trăiau în ele. Această formulare poetică, însă cutremurătoare, ilustrează profunditatea suferinței trăite de copii în sistemul de protecție socială al acelei perioade. În plus, s-a propus că soluția optimă pentru ocrotirea copiilor separați de familie să fie plasarea lor în familii de plasament, abordare care rămâne un deziderat actual pe agenda națională.

Cu toate acestea, regimul comunist a dus la o exacerbare a problemelor sociale, declanșată în 1966, prin Decretul 770, care reglementa întreruperea de sarcină și anula Decretul 463/1957³, rezultând într-o creștere alarmantă a numărului orfanilor. Politica pronatalistă, combinată cu sărăcia extremă, a condus la centralizarea națională a copiilor orfani sau abandonati, culminând cu înființarea unor leagăne, cămine spital și case de copii. Aceste instituții, în ciuda gestionării predominante de către medici, nu au reușit să ofere un mediu favorabil dezvoltării emoționale a copiilor, ceea ce a afectat grav bunăstarea acestora. La începutul anilor 1990, România se confrunta cu o realitate sumbră, având peste 170.000⁴ de copii instituționalizați, ceea ce a dus la scurgerea unor informații și difuzarea unor imagini cutremurătoare despre condițiile de trai din aceste centre. Aceste imagini dezvăluie copii legați de paturi, copii înghesuți într-o singură încăpere, copii cu dizabilități, bolnavi de SIDA, condiții precare de igienă, medicație excesivă și lipsa de îngrijire adecvată. Deși aceste situații nu erau obligatoriu reprezentative pentru toate centrele, unele dintre acele imagini proveneau din instituțiile pentru copii considerați „irecuperabili”⁵.

Raportat la perioada contemporană, trebuie remarcat faptul că în anii comunismului, sistemul de asistență socială era marcat de neglijență și absența

---

² Ministerul Sănătății și Ocrotirii Sociale a publicat în Cuvântări și Rapoarte, Editura întreprinderile Eminescu S.A., București, 1942, pag. 24 – 92.

³ Decretul nr. 463/1957 privind încuviințarea întreruperilor de sarcină, în vigoare de la 30 septembrie 1957 până la 30 octombrie 1966, fiind abrogat și înlocuit prin Decret 770/1966. Publicat în Buletinul Oficial nr. 26 din 30 septembrie 1957. Formă aplicabilă la 30 octombrie 1966.

⁴ După HALF WAY HOME: Romania's Abandoned Children Ten Years After the Revolution, 2001, Raport al Ambasadorului SUA în România James C. Rosapepe.

⁵ După G.-E. Petrescu, op. cit, p. 134-135.

unei înțelegeri globale a nevoilor copiilor (Roth et al., 2019⁶). Reformele din domeniu, deși necesare, s-au derulat extrem de lent și adesea cu dificultăți majore. Abuzurile fizice și psihice erau frecvente, iar lacunele structurale din legea 3/1970, în vigoare până în 1997 (înlocuirea ei cu Ordonanța de Urgență 1997/26), au propulsat un număr mare de probleme semnificative, inclusiv lipsa de personal și abuzuri sistematice.

Imagini apărute după Revoluție putem găsi în presa audiovizuală⁷ și există nenumărate mărturii cu privire la fenomenul abandonului și a condițiilor de trai în centrele din perioada comunistă⁸ (dar și de la începutul anilor '90) care arată faptul că situația copiilor abandonați era departe de a fi în concordanță cu drepturile copilului și cu nevoile lor de protecție. Pe lângă aceste mărturii, există rapoarte și documente care arată faptul că abuzul și violența erau prezente în instituțiile comuniste de protecție a copiilor, adică centrele mamut. În plus, abandonul nu reprezenta, așa cum am menționat anterior, o ultimă variantă pe care să o aleagă părinții.

Acțiuni legislative

În decembrie 2023, la Senat s-a înregistrat o propunere legislativă având ca obiect acordarea unor drepturi persoanelor care au trăit experiența de a fi ocrotite pentru o perioadă din viața lor în leagănele de copii, casele de copii sau căminele spital din România în perioada 1947-1997⁹. În momentul de față, acest proiect legislativ a fost respins în urma votului din Senat și stagnează la Camera Deputaților, for decizional în acest proces. În susținerea inițiativei legislative, în februarie 2024, Asociația Vocea Copiilor Abandonați a demarat o inițiativă importantă prin lansarea unei platforme¹⁰ dedicate colectării mărturiilor supraviețuitorilor orfelinatelor din România. Această acțiune vizează nu doar

⁶ Roth, M., Antal, I., Dávid-Kacsó, Á., László-Bodrogi, É., & Mureșan, A. (2018). Violence and Trauma in the Romanian Residential Child Protection, *Revista de Asistență Socială* 3, 33-52.

⁷ A se vedea Adevăruri despre trecut: „Dragă mamă” – dramele din casele de copii comuniste (@TVR1), disponibil la adresa https://www.youtube.com/watch?v=HWtksC8QDw4&ab_channel=TVR.

⁸ A se vedea cu titlu de exemplu: articol Revista DOR Copii lui Ceaușescu, <https://www.dor.ro/dor-18-copiii-lui-ceausescu/>, articol The Guardian referitor la Visinel Balan, „Ceausescu’s children” <https://www.theguardian.com/news/audio/2015/jun/08/romania>, articol cu privire la Daniel Rucăreanu, disponibil la <https://viitorulromaniei.ro/2019/07/12/povestea-lui-daniel-rucareanu-de-la-casa-de-copii-in-secretariatul-general-al-guvernului-romaniei/>.

⁹ Propunerea legislativă nr. 758/2023 a fost înregistrată de senatorii Ambrozie Irineu Darău și Marius Andrei Miftode.

¹⁰ <https://voceacopiilor.ro/construim-prima-baza-de-date-cu-supravietuitorii-orfelinatelor-din-romania/>.

recunoașterea experiențelor traumatizante trăite de supraviețuitorii ocrotirii în instituțiile de protecția copilului din perioada 1947-1997, dar și promovarea unei conștientizări mai profunde asupra impactului pe care sistemul de îngrijire a copiilor l-a avut pe parcursul decadelor. Platforma servește ca un spațiu sigur pentru ca foștii rezidenți ai orfelinatelor, care au crescut în perioada 1947-1997, să își împărtășească poveștile și să noteze momentele care le-au marcat viețile.

Prin intermediul acestor mărturii, Asociația urmărește să aducă la lumină realitățile dure și adesea uitate ale acelor ani, contribuind astfel la o mai bună înțelegere a contextului sociocultural și istoric din acea perioadă. Aceste fragmente de viață nu sunt doar simple relatări, ci instrumente valoroase de educație și sensibilizare, ce pot influența discuțiile contemporane despre drepturile copilului și despre necesitatea unei reforme în sistemul de îngrijire socială.

În contextul blocajului pe inițiativa de lege mai sus amintită, organizația Vocea Copiilor Abandonati¹¹ a inițiat o serie de discuții cu deputata Laura Vicol, președinta Comisiei juridice de disciplină și imunități din Camera Deputaților, cu scopul de a debloca propunerea legislativă susținută de cei doi senatori. După multiple discuții și negocieri, s-a concretizat o nouă inițiativă legislativă, înregistrată la Senat sub numărul 469/18.09.2024.¹² Această propunere se concentrează pe acordarea unor drepturi persoanelor care au trăit în casele de copii din România între anii 1966 și 1997, reprezentând un pas important în recunoașterea și sprijinirea acestui grup vulnerabil.

În cele ce urmează vă supunem atenției câteva dintre cele 250 de povești ale supraviețuitorilor orfelinatelor din România¹³:

„Prima parte a copilăriei (clasele primare) a fost cea mai grea. Regimul era asemănător cu al unei închisori semideschise. Abuzurile și bătăile celor mai mari erau la ordinea zilei. După aceea, datorită unui director cu suflet mare (Topa Nicolae) situația s-a îmbunătățit și cu mari eforturi am reușit să fac ceva în viață. Dar eu cred că peste 50% din foștii mei colegi nu au putut să treacă peste copilăria de acolo și au clacat. Traumele se resimt și la această vârstă. Cel mai

¹¹ Prin reprezentantul acesteia Vișinel Costel Bălan, coordonator.

¹² Inițiativa legislativă înregistrată de Deputat Laura Vicol la Senat, cu numărul 469/18.09.2024

¹³ A fost realizată o bază de date cu supraviețuitorii orfelinatelor din România, persoane care au ales să se înregistreze și să-și spună povestea, <https://voceacopiilor.ro/construim-prima-baza-de-date-cu-supravietuitorii-orfelinatelor-din-romania/>. Totodată, în cadrul campaniei #AmReușit au fost realizate 13 interviuri video cu o parte dintre supraviețuitori, <https://www.youtube.com/playlist?list=PLIEhQIG85V6ZgkbitLNJhUSJs9jtf49UX>.

Adrian D., Ana M. CIOBANU, Vișinel BALAN, Virgil Ghe. BALAN, *EȘECUL POST-INSTITUȚIONALIZARE*, editura Hecate, 2016.

grav lucru a fost lipsa suportului emoțional.” – bărbat, 68 ani, Brăila (abandonat în 1956 într-un centru de copii).

„Cu greu o pot numi o copilărie. Ce se întâmpla acolo era mai degrabă o armată pentru copii, un combinat. Imediat după moartea tatălui meu, eu și sora mea am rămas singuri. Aveam 7 ani, iar mama murise când aveam un an. Și un unchi de-al mamei, care devenise tutorele nostru, ne-a azvârlit, după doar câteva zile de la înmormântare, în cel mai mare orfelinat din țară, la Târgu-Ocna. Imaginați-vă: pe 23 februarie era ziua mea de naștere, pe 24 februarie a murit tatăl meu. La scurt timp, pe 3 martie, am fost dus în acel orfelinat, iar a doua zi, pe 4 martie, a fost cutremurul din ‘77. Am simțit cutremurul în orfelinat.” – bărbat, 54 ani, Bacău (abandonat în 1970 într-un centru de copii).

„Cred că animalele au avut și au un tratament net superior nouă copiilor fără nume.” – bărbat, 48 ani, Maramureș (abandonat în 1976 într-un centru de copii).

„Și astăzi trăirile acelor vremuri, ororile pe care mi-a fost dat să le trăiesc (bătăi, foamete, frig, mizerie, teamă, spaimă, frică, incertitudine, lipsa oricăror perspective și limitarea oricăror orizonturi, amenințări, privațiuni de tot felul, uneori instituirea unui regim de carceră doar pentru greșeli sau abateri „disciplinare”), îmi bântuie și astăzi sufletul. Deși astăzi consider că sunt un om realizat – absolvent de studii superioare, inspector într-o instituție respectabilă, iar în regim part-time, redactor la o publicație de istorie și cultură – nu voi putea să uit vreodată ceea ce a marcat irevocabil existența mea pentru mulți ani.” – bărbat, 47 ani, Iași (abandonat în 1977 într-un centru de copii).

„Mai rău ca în închisoare. Bătută, umilită, violată, marginalizată.” – femeie, 45 ani, Brașov (abandonată în 1979 într-un centru de copii).

„Când eram mică ne lega de pat, dar le-am arătat celorlalți copii cum sa scoată zăbrelele de la pătuț” – femeie, 27 ani, Bistrița Năsăud (abandonată în 1996 într-un centru de copii).

„A trecut mult timp de atunci. Acuma sunt bunic și mă bucur de ai noștri copii și nepoți, mai ales îmi doresc să nu ducă viața pe care noi am îndurat-o în casa de copii. De prin clasa a 4-a ne ducea la plantat de puiști de brad pe Munții Bârgăului. La recoltat struguri la Lechința, la cireșe și mere la Stațiunea experimentală Dumitra. Bătaia era la ordinea zilei. Profesorii, educatorii, îngrijitorii și băieții și fetele mai mari – aproape în fiecare zi o încasai. Aproape în fiecare lună erau evadări din școală, mă refer în timpul școlii.” – bărbat, 64 ani, Bistrița Năsăud (abandonat în 1960 într-un centru de copii).

„E greu să punctezi diferitele tratamente aplicate la acea vreme, venite din partea educatorilor sau profesorilor pentru că toți erau copii la indigou

„... Copilăria noastră era din punctul lor de vedere o sarcină de supraveghere și nicidecum o latură educativă, chiar dacă au fost profesori sau învățători. Pentru simplu fapt că răspundeai neîntrebat sau comentai era deja pregătit bățul, bâta, linia, sau alt obiect contondent care să ți se aplice unde se nimerea... problema cea mai gravă era la o parte din salariați, dar ce era mai grav era la cei cu care am conviețuit, care ar fi trebuit să ne fie frați de suferință și eram supuși la toate nenorocirile care nici prin cap nu o să-ți treacă. Am fost dat afară din casa de copii pentru că nu mai puteam să merg la școală din cauza absențelor și ,..., vagabondând prin gări și parcurile orașului, câțiva ani mai târziu m-am angajat să pot supraviețui, bineînțeles dormind tot prin gări și parcuri. La 3 ani distanță după terminarea armatei m-au angajat în aceeași casă de copii unde am crescut, ca supraveghetor de noapte, și de aici lucrurile ușor, ușor au început să se schimbe, pentru ca ce am trăit eu să nu se mai repete. Anii au trecut, am terminat și studiile liceale. După 10 ani am reușit să termin și o facultate de arte plastice în Iași și în prezent încă mai lucrez cu copii din centre de plasament și din asistență maternală fiind terapeut ocupațional.” – bărbat, 52 ani, Vaslui (abandonat în 1972 într-un centru de copii).

„Cea mai dureroasă experiență, deși nu neapărat pentru Vișinel, este cea legată de făcut pipi în pat. Era lucrul pentru care se primea cea mai severă bătaie. A primit și el de câteva ori, dar acele câteva ori i-au fost atât de suficiente încât nu i-a mai trebuit și s-a lecut repede. Însă, alți colegi de-ai lui, unii dintre ei chiar cu probleme fizice, au suferit foarte mult din cauza asta.” – extras din lucrarea lui Mușat Mihail¹⁴.

Problema protecției copiilor aflați în îngrijire instituțională a devenit o preocupare majoră în România, din cauza abuzurilor și încălcărilor drepturilor acestora. În acest sens, a fost realizat un studiu¹⁵ pentru a evalua opinia angajaților din sistemul de protecție a copilului cu privire la acordarea de scuze publice victimelor abuzurilor instituționale. Astfel, după analizarea răspunsurilor primite de la respondenți, studiul a conchis că mai mult de jumătate dintre aceștia (54,9%) nu consideră că victimele abuzurilor instituționale în sistemul de protecție a copilului ar trebui să primească scuze publice. De asemenea, controalele efectuate pentru a identifica diferențe între persoanele cu diferite poziții în cadrul sistemului au arătat că opinia persoanelor aflate la conducere

¹⁴ Lucrare nepublicată încă.

¹⁵ M. Roth, É. László, I. Antal, Á. Dávid-Kacsó, D. Călian, Atitudinea angajaților din sistemul de protecție a copilului față de violența împotriva copiilor aflați în îngrijire instituțională, în „Principii versus practici în sistemul de protecție a copilului”, ed. Maria Roth, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2019, p. 46.

nu diferă semnificativ de opinia întregului eșantion, cu doar 42,5% în favoarea scuzelor publice și 57% împotriva acestora.

Această atitudine este îngrijorătoare, având în vedere amploarea abuzurilor și încălcările grave ale drepturilor copiilor aflați în îngrijire instituțională care au avut loc în perioada comunistă dar și în perioada de după 1989, înainte de adoptarea primei reforme a protecției copiilor din anul 1997. În acest context, este important să se înțeleagă că acordarea de scuze publice poate reprezenta un prim pas în recunoașterea responsabilității autorităților românești din perioada menționată pentru vătămarile suferite de către beneficiarii de atunci ai sistemului de protecție a copiilor din România. Scuzele publice sunt un pas important pe calea justiției restaurative și trebuie înțelese ca mod de abordare alternativă la sistemul tradițional de justiție penală, ca prim pas în repararea nedreptății suferite și a relațiilor dintre victime, făptuitori și comunități. De asemenea, ele ar fi un imbold puternic pentru evitarea unor astfel de comportamente din partea personalului de îngrijire din sistemul de protecție a copilului.

Studiul coordonat de Roth (2019)¹⁶ relevă faptul că există o opoziție semnificativă în rândul angajaților din sistemul de protecție a copilului față de acordarea de scuze publice în cazul victimelor abuzurilor instituționale. Acest fapt este îngrijorător, mai ales având în vedere abuzurile cu care s-au confruntat generații întregi în cadrul centrelor existente atât în perioada comunistă, cât și până la adoptarea legislației actuale. În lumina abuzurilor grave semnalate în acest domeniu în România, este important ca angajații să înțeleagă importanța acestui gest și să ia măsuri concrete pentru a îmbunătăți protecția și tratamentul copiilor aflați în îngrijire instituțională.

Eforturile depuse în explorarea traumelor experiențelor din leagănele de copii sunt susținute de lucrări relevante, precum cea semnată de Mariela Neagu¹⁷, care prezintă 40 de povești de viață ale celor care au suportat condițiile din aceste instituții. Această carte reprezintă o resursă valoroasă, contribuind la înțelegerea complexității traumei trăite de copiii din orfelinate și subliniind necesitatea de a continua advocacy-ul pentru sprijinul supraviețuitorilor.

---

¹⁶ M. Roth (Ed.) *Principii și practici privind copiii instituționalizați (Romanian) (Principles and Practices regarding Institutionalized Children)*, Presa Universitară Clujeană, 2019.

¹⁷ dr. Mariela Neagu, cercetător la Universitatea din Oxford, fost Secretar de Stat la Autoritatea Națională pentru protecția Drepturilor Copilului și Adopție, 2007 – 2009. Lucrarea de doctorat a fost publicată în limba engleză și în limba română. Sub numele de „40 de istorii de viață din leagănele de copii”, Editura Presa Universitară Clujeană, 2024.

Ana Maria Ciobanu¹⁸ afirmă că „România are o obligație morală astăzi. Lucrurile au fost cum au fost în anii '90 când eram o țară izolată și post-conflict. E ca și cum ții pe cineva închis cu anii și apoi îi dai drumul și te aștepti să se comporte normal. Dar astăzi, una dintre datoriile pe care le are România este să își privească lucid trecutul și să aibă o formă de justiție restaurativă care este atât de importantă.” Ana Maria Ciobanu subliniază responsabilitatea morală pe care România o are în prezent, argumentând că țara noastră trebuie să-și revizuiască istoria cu luciditate și să adopte o formă de justiție restaurativă. Această abordare este esențială pentru a recunoaște suferințele celor afectați și pentru a promova un proces de reconciliere, care să contribuie nu doar la vindecarea individuală, ci și la consolidarea unei societăți mai echitabile și mai responsabile.

Acordarea de compensații

Având în vedere capacitatea limitată a copiilor de a cunoaște posibilitatea de a depune o plângere împotriva unui adult care a comis acte de violență împotriva lor, abuzurile suferite de copiii instituționalizați rămân adesea nesesizate. Pentru rele tratamente suferite, menționate de supraviețuitorii intervievați în cercetarea de față, dar și în numeroase cercetări anterioare (Dumitrana, 1998; Stativa și colaboratorii, 2002; Bratianu și Roșca, 2005; Zeanah et al., 2005; Gavrilovici și Groza, 2007; Onica-Chipea, Stanciu and Chipea, 2008; Porumb (Ciobriș), 2010; Câmpean, Constantin, Mihalache, 2010; Rus et al., 2013; Rus et al., 2016; Bejenaru și Tucker, 2014; Roth et al., 2019, Neagu, 2024)¹⁹, agresorii victimelor abuzurilor din instituții nu au fost acționați în judecată. La rândul lor, victimele nu au avut prilejul să primească

---

¹⁸ Ana Maria Ciobanu, jurnalistă și trainer de storytelling. A documentat și scris pentru revista DoR despre experiența orfelinatelor din România, colaborează cu Muzeul Abandonului, realizează scenariul și montajul podcastului *Pe urmele abandonului*. Predă un seminar de jurnalism narativ la Facultatea de Jurnalism, Universitatea București.

¹⁹ Bejenaru, A., Tucker, A. (2014). Voices of Youth from Romanian Residential Care Homes about Rights and Participation. In *Child & Family Welfare*. 95-113. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

Brătianu, I., Roșca, C., (2005). *Copilul instituționalizat între protecție și abuz*. Iași: Editura Lumen.

Câmpean, C., Constantin, P., Mihalache, E. (2010). *Resources and needs in the social integration of children and youth from child protection residential services*. Iași: Fondul Român de Dezvoltare Socială (Romanian Developmental Social Funds). Research Report project ACTIN, <http://www.crips.ro/doc/rfactin.pdf>, accessed 18 March 2018. Dumitrana, M. (1998). *Copilul instituționalizat* [The institutionalized child]. Bucharest: Editura Didactică și Pedagogică.

compensații, nici morale, nici financiare, așa cum s-a întâmplat în multe alte țări, unde asociații sau reprezentanți ai persoanelor care au suferit abuzuri în perioade istorice premergătoare au obținut în instanțe recunoașterea abuzurilor instituționale, scuze oficiale în numele autorităților publice și chiar anumite compensații materiale pentru traumele suferite (Sköld, 2013²⁰; Daly²¹, 2017).

În ultimele decenii au fost numeroase procese răsunătoare în țări precum Canada, Australia, Norvegia și Irlanda în care supraviețuitori ai abuzurilor instituționale au dat în judecată autoritățile pentru abuzurile suferite. Guvernele din peste 15 țări au prezentat scuze publice pentru violența din epoci istorice anterioare, din instituții rezidențiale de îngrijire a copiilor, publice sau private,

---

Gavrilovici, O., Groza V. (2007). Violence in Romanian Institutionalised Children. Incidence, prevalence and trauma associated with exposure to violence in Romanian institutionalized children. *International Journal of Child and Family Welfare*, 3-4, 125-138.

Neagu, M. (2017). *Young adults' perspectives on their experiences of different types of placement in Romania* (PhD thesis). University of Oxford. <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:d1fe5a7a-bcbb-4482-b9f1-298904bf776d>, accessed 6 May, 2018.

Onica-Chipea, L., Stanciu, S., Chipea, I. F. (2008). *Efectele instituționalizării asupra copiilor din România* [Effects of institutionalization on children in Romania]. http://www.upsc.md/wp-content/uploads/2017/03/cer_pub_ppsas_nr_13_-2008.pdf, accessed 23 March 2018.

Porumb (Ciobriș), E-M. (2010). *Traietorii de viață ale tinerilor care au crescut în centre de plasament*. [Life-course trajectories for young people out of residential care]. Babeș-Bolyai University, Cluj Napoca. Doctoral thesis.

Rus, A. V., Stativa, E., Pennings, J.S., Cross, D.R., Ekas N., Purvis, K. B., Parris S. R. (2013). Severe punishment of children by staff in Romanian placement centers for school-aged children: Effects of child and institutional characteristics. *Child Abuse & Neglect*, ISSN 0145-2134, Volume 37, Issue 12, December 2013, 1152-1162.

Rus, A., Stativa, E., Butterfield, M., Pennings, J., Parris, S., Burcea, G, W. (2016). Peer Exploitation: Findings from a Romanian Nationally Representative Sample of Children Living in Long-Term Residential Centres. *Child Abuse Review*, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/car.2464/pdf>. accessed 23 March 2018.

Stativa, E., Anghelescu, C., Palicari, G., Stanescu, A., Nanu, R. (2002). *Child Abuse in Residential Care Institutions in Romania*. Bucharest: Extrem Group

Zeanah, C. H., Smyke, A. T., Koga, S. F. M., Carlson, E. (2005). Core Group Attachment in institutionalized and non-institutionalized Romanian children. *Child Development*, 76, 1015-1028.

²⁰ Sköld, J. (2013) Historical Abuse—A Contemporary Issue: Compiling Inquiries into Abuse and Neglect of Children in Out-of-Home Care Worldwide, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, vol 14, 5-23, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14043858.2013.771907?src=recsys&journalCode=scri20>, accessed 2 02.2019.

²¹ Daly, C (2017) Redress for Historical Institutional Abuse of Children, In Antje Deckert and Rick Sarre (eds.) *Australian and New Zealand Handbook of Criminology, Crime, and Justice*. London: Palgrave Macmillan, pp. 449-466.

inclusiv profesionale (Roth et. Al., 2019²²). În unele dintre acestea (Australia, Austria, Belgia, Canada, Germania, Islanda, Irlanda, Noua Zeelandă, Olanda, Norvegia Suedia, Scoția, Elveția și unele state din SUA), au fost acordate scheme de compensare pentru persoanele care au supraviețuit rețelilor tratamente instituționale (Daly; Sköld, 2018).

Ignorând suferințele din copilărie ale persoanelor crescute în căminele spital/ leagăne/ case de copii și centre de plasament rămâi complice la abuz. România, Bulgaria, Rusia, Ucraina, Belarus, precum și alte state din fosta Uniune Sovietică, nu au urmat calea recunoașterii rețelilor tratamente și a responsabilității autorităților, respectiv a despăgubirii supraviețuitorilor, ignorând inclusiv nevoile de tratament pentru traumele rezultate.

În România, Asociația Justice Initiative Romania²³ a estimat faptul că „cel puțin 500.000 de copii au trecut prin instituțiile de protecție în ultimii 75 ani, lăsând în urmă dosare sociale nerezolvate și un număr foarte mare de oameni traumatizați”. Culegând mărturii și organizând evenimente, asociația a militat pentru investigarea și recunoașterea abuzurilor din instituțiile rezidențiale, în special din cele pentru copiii cu afecțiuni neuropsihice. Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICMER) a dezvăluit ororile din căminele-spital ale României, unde au decedat mii de copii catalogați ca având grade severe de handicap (de ex. căminul-spital Plătărești, la 20 de km. de București²⁴). IICMER a adunat informații și a transmis către parchet documentația privind decesele din Spitalele pentru Copii Neuropsihici Cronici anterioare anului 1990, anul schimbării regimului politic în România (de ex., cazul căminului-spital din Siret²⁵) și a obținut acceptarea plângerii penale, în ciuda refuzului inițial al acestuia pe motiv de demers netemeinic.

²² Roth, M., Antal I., Dávid-Kacsó A., László E. (2019). Forms, Impact and Consequences of Violence against Children in Romanian Child Protection Settings (2019) In: M. Reis and M. S. Isidório, (Eds) Human Rights for Children and Youth: Sociocultural Differentiation, Resistance and Unity Sociological Studies of Children and Youth, Volume 24, Emerald Publishing Limited All rights of reproduction in any form reserved, doi:10.1108/S1537-466120190000024001, pp. 99-132

²³ <https://justice-initiative.eu/abuse-in-romania/>

²⁴ Căminul spital Plătărești, <https://investigatoria.ro/2023/12/14/tragediile-comunismului-programul-de-ucidere-sistematica-a-copiilor-din-caminele-spital-ale-regimului-ceausescu-sute-de-minori-au-fost-tinuti-in-conditii-insalubre-subnutriti-subdezvoltati-batu/>.

²⁵ Căminul spital Siret, documentat de IICMER, <https://www.iicmer.ro/carusel-stiri/2024/breaking-news-curtea-de-apel-bucuresti-a-admis-solicitarea-iicmer-cu-exceptia-de-neconstitutionalitate-in-dosarul-privind-victimele-copii-din-caminul-spital-de-la-siret-din-timpul-regimului-comunist/>.

Tentativele de a readuce în atenția cetățenilor amintirea atrocităților împotriva copiilor abandonati de familiile lor înainte de 1990 și în anii care au urmat schimbării regimului politic au condus la un efort colectiv public-privat de înființare a Muzeului Abandonului²⁶. Asociația Q-Arts²⁷ a realizat o expunere inovatoare a experiențelor trăite de copiii abandonati în căminele-spital, prin intermediul proiectului Muzeul Abandonului. Acest muzeu-forum, digital și participativ, și-a propus să cartografieze cultura abandonului și să ofere o narațiune istorică asupra fenomenului abandonului și instituționalizării copiilor în România. Muzeul Abandonului servește ca un spațiu de reflecție și conștientizare, unde experiențele personale ale supraviețuitorilor se îmbină cu cercetările academice, creând astfel o platformă integrată de discuție. Această inițiativă nu doar documentează traumele și dificultățile întâmpinate de copiii abandonati, dar și facilitează un dialog important între societate, istorie și memorie colectivă. Recunoașterea ororilor comise în sistemul de protecție a copiilor împotriva beneficiarilor cu sau fără boli neuropsihice, și a responsabilității regimului comunist care le-a tolerat, are o semnificație simbolică, însemnând că în viitor violențele împotriva copiilor aflați în îngrijire instituțională nu vor mai fi ascunse și că cei care le-au comis vor fi trași la răspundere.

Concluzie

Asigurarea unor compensații morale și financiare pentru supraviețuitorii orfelinatelor reprezintă un pas în confirmarea suferințelor și nedreptăților îndurate de aceștia, reflectând o recunoaștere formală a suferințelor inutile și a consecințelor pe termen lung ale traiului în leagăne/ cămine spital/ case de copii/ centre de plasament. Aceste măsuri contribuie nu doar la ameliorarea condițiilor materiale ale supraviețuitorilor, dar și la restabilirea demnității acestora, favorizând creșterea șanselor de reintegrare socială și emoțională.

Bibliografie:

- Adevăruri despre trecut: „Dragă mamă” – dramele din casele de copii comuniste (TVR1), https://www.youtube.com/watch?v=HWtksC8QDw4&ab_channel=TVR

---

²⁶ Muzeul Abandonului este un proiect de tip muzeu-forum digital și participativ, prin care se încearcă maparea culturii abandonului și redarea unei narațiuni istorice a fenomenului abandonului copiilor în România, <https://muzeulabandonului.ro/>.

²⁷ Asociația Q-Arts a fost înființată în 2021 cu scopul de a dezvolta proiectul Muzeul Abandonului.

- Adrian D., Ana M. CIOBANU, Vișinel BALAN, Virgil Ghe. BALAN, *EȘECUL POST-INSTITUȚIONALIZARE*, editura Hecate, 2016
- Articol Revista DOR, Copii lui Ceaușescu, <https://www.dor.ro/dor-18-copiii-lui-ceausescu/>
- Articol The Guardian, „Ceausescu’s children” <https://www.theguardian.com/news/audio/2015/jun/08/romania>
- Bejenaru, A., Tucker, A. (2014). Voices of Youth from Romanian Residential Care Homes about Rights and Participation. In *Child & Family Welfare*. 95-113. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing
- Brătianu, I., Roșca, C., (2005). *Copilul instituționalizat între protecție și abuz*. Iași, Editura Lumen
- Câmpean, C., Constantin, P., Mihalache, E. (2010). *Resources and needs in the social integration of children and youth from child protection residential services*. Iași: Fondul Român de Dezvoltare Socială
- Cuvântări și Rapoarte, publicat de Ministerul Sănătății și Ocrotirii Sociale, editura întreprinderile Eminescu S.A., București, 1942, pag. 24 – 92
- Daly, C (2017) Redress for Historical Institutional Abuse of Children, In Antje Deckert and Rick Sarre (eds.) *Australian and New Zealand Handbook of Criminology, Crime, and Justice*. Londra, Palgrave Macmillan, pp. 449-466
- Decretul nr. 463/1957 privind încuviințarea întreruperilor de sarcină, publicat în Buletinul Oficial nr. 26 din 30 septembrie 1957
- Dumitrana, M. (1998). *Copilul instituționalizat*, București, Editura Didactică și Pedagogică
- Gavrilovici, O., Groza V. (2007). Violence in Romanian Institutionalised Children. Incidence, prevalence and trauma associated with exposure to violence in Romanian institutionalized children. *International Journal of Child and Family Welfare*, 3-4, 125-138
- <https://www.iiccmer.ro/carusel-stiri/2024/breaking-news-curtea-de-apel-bucuresti-a-admis-solicitarea-iiccmer-cu-exceptia-de-neconstitutionalitate-in-dosarul-privind-victimele-copii-din-caminul-spital-de-la-siret-din-timpul-regimului-comunist/>
- <https://investigatoria.ro/2023/12/14/tragediile-comunismului-programul-de-ucidere-sistematica-a-copiilor-din-caminele-spital-ale-regimului-ceausescu-sute-de-minori-au-fost-tinuti-in-conditii-insalubre-subnutriti-subdezvoltati-batu/>
- <https://justice-initiative.eu/abuse-in-romania/>

- <https://muzeulabandonului.ro/>
- <https://viitorulromaniei.ro/2019/07/12/povestea-lui-daniel-rucareanu-de-la-casa-de-copii-in-secretariatul-general-al-guvernului-romaniei/>
- <https://voceacopiilor.ro/construim-prima-baza-de-date-cu-supravietuitorii-orfelinelor-din-romania/>
- <https://www.youtube.com/playlist?list=PLIEhqIG85V6ZgkbitLNJhUSJs9jtf49UX>
- Neagu M., „40 de istorii de viață din leagănele de copii”, Editura Presa Universitară Clujeană, 2024
- Neagu, M. (2017). *Young adults' perspectives on their experiences of different types of placement in Romania*, University of Oxford. <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:d1fe5a7a-bcbb-4482-b9f1-298904bf776d>
- Onica-Chipea, L., Stanciu, S., Chipea, I. F. (2008). *Efectele instituționalizării asupra copiilor din România*, http://www.upsc.md/wp-content/uploads/2017/03/cer_pub_ppsas_nr_13_-2008.pdf
- Petrescu, G.-E., op. cit, p. 134-135
- Porumb (Ciobriș), E-M. (2010). *Traietorii de viață ale tinerilor care au crescut în centre de plasament*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj Napoca
- Propunerea legislativă nr. 758/2023
- Raport al Ambasadorului SUA în România James C. Rosapepe. HALF WAY HOME: Romania's Abandoned Children Ten Years After the Revolution, 2001
- Research Report project ACTIN, <http://www.crips.ro/doc/rfactin.pdf>
- Roth, M., Antal, I., Dávid-Kacsó, Á., László-Bodrogi, É., & Mureșan, A. (2018), Violence and Trauma in the Romanian Residential Child Protection, *Revista de Asistență Socială* 3, 33-52
- Roth, M., Antal I., Dávid-Kacsó A., László E. (2019). Forms, Impact and Consequences of Violence against Children in Romanian Child Protection Settings (2019), M. Reis and M. S. Isidório, (Ed.) Human Rights for Children and Youth: Sociocultural Differentiation, Resistance and Unity Sociological Studies of Children and Youth, Volum 24, Emerald Publishing, pp. 99-132
- Roth M., É. László, I. Antal, Á. Dávid-Kacsó, D. Călian, „Principii versus practici în sistemul de protecție a copilului”, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2019, p. 46
- Roth M. (Ed.), Principii si practici privind copiii instituționalizați (Principles and Practices regarding Institutionalized Children), Presa Universitară Clujeană, 2019

- Rus, A., Stativa, E., Butterfield, M., Pennings, J., Parris, S., Burcea, G, W. (2016). Peer Exploitation: Findings from a Romanian Nationally Representative Sample of Children Living in Long-Term Residential Centres. *Child Abuse Review*, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/car.2464/pdf>. accessed 23 March 2018
- Rus, A. V., Stativa, E., Pennings, J.S., Cross, D.R., Ekas N., Purvis, K. B., Parris S. R. (2013). Severe punishment of children by staff in Romanian placement centers for school-aged children: Effects of child and institutional characteristics. *Child Abuse & Neglect*, Volum 37, Issue 12, 1152-1162
- Sköld, J. (2013) Historical Abuse—A Contemporary Issue: Compiling Inquiries into Abuse and Neglect of Children in Out-of-Home Care Worldwide, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, vol 14, 5-23, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14043858.2013.771907?src=recsys&journalCode=scri20>
- Stativa, E., Anghelescu, C., Palicari, G., Stanescu, A., Nanu, R. (2002). *Child Abuse in Residential Care Institutions in Romania*. București, Extrem Group
- Zeanah, C. H., Smyke, A. T., Koga, S. F. M., Carlson, E. (2005). Core Group Attachment in institutionalized and non-institutionalized Romanian children. *Child Development*, 76, 1015-1028

TRAFICUL ȘI CONSUMUL DE DROGURI DIN PERSPECTIVA RESPECTĂRII DREPTURILOR OMULUI

CLAUDIU MIHAIL ROMAN*
VENERA BUCUR**
ALEXANDRA MARILENA MIOC***

Abstract:

With the fall of communism and the emergence of new social phenomena, drug trafficking and consumption began to become visible in Romania as well. The continuous increase in the standard of living in Romania, especially after the accession to the European Union, associated with the ignorance of some aspects regarding the consequences in terms of health and individual well-being, have caused a number of young and less young people to become frequent or occasional drug users. The statistics of the National Anti-Drug Agency are relevant in this. In addition to the classic legal aspects and health, respectively social and individual well-being, there are also aspects related to human rights violations. Drug trafficking and consumption are flagrant violations of human rights due to the consequences they cause on an individual, family and community level.

Keywords: drug trafficking, drug consumption, human rights, social services.

Résumé :

Avec la chute du communisme et l'émergence de nouveaux phénomènes sociaux, le trafic et la consommation de drogue ont également commencé à devenir visibles en Roumanie. L'augmentation continue du niveau de vie en Roumanie, surtout après l'adhésion à l'Union européenne, associée à la méconnaissance de certains aspects concernant les conséquences en termes de santé et de bien-être individuel, a provoqué chez un certain nombre de jeunes et moins de jeunes devenir des consommateurs de drogues fréquents ou occasionnels. Les statistiques de l'Agence nationale antidrogue sont pertinentes à cet égard. Mais aux aspects juridiques classiques et à la santé, respectivement au bien-être social et individuel, s'ajoutent

---

* Dr., cadru didactic asociat, Departamentul de Asistență Socială, Centrul Universitar Reșița, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea Babeș-Bolyai, claudiu.roman@ubbcluj.ro

** Conf. Univ. Dr., Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Sociologie și Psihologie, Departament Asistență Socială, venera.bucur@e-uvt.ro

*** Masterand, Master Management și Supervizare în Bunăstarea Copilului și a Familiei, Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Sociologie și Psihologie, Departament Asistență Socială, alexandra.mioc93@e-uvt.ro

également des aspects liés au non-respect des droits de l'homme. Le trafic et la consommation de drogues constituent des violations flagrantes des droits de l'homme en raison des conséquences qu'ils entraînent au niveau individuel, familial et communautaire.

Mots-clés : trafic de drogue, consommation de drogue, droits de l'homme, services sociaux.

În Europa iau amploare devenind din ce în ce mai complexe fenomene precum producția ilicită de droguri, traficul de stupefiante și consumul acestora. Date științifice fundamentate pe situația concretă din teren arată că Europa se confruntă, deopotrivă și cu fenomenul de producție pentru canabis și al producției drogurilor sintetice, alături de consumul acestora. Rapoartele arată faptul că producția de canabis la nivel european este cu preponderență destinată consumului european. Drogurile sintetice sunt produse atât pentru consumul la nivel european cât și pentru piețele din afara UE.¹

În raport cu datele statistice din anul 2021, în Uniunea Europeană au fost identificate și ulterior desființate un total de 434 de laboratoare de producție ilegală de droguri sintetice. Acestea includeau și capacități de mari dimensiuni. Aceste date arată capacitatea ridicată de producție a unor droguri la nivel European, aflată în strânsă corelație cu necesitățile de consum. Laboratoare de producție ilegală au creat produse care s-au vândut atât în interiorul, cât și în afara Uniunii Europene. Funcționarea acestor laboratoare se află în strânsă legătură cu piața neagră a stupefiantelor, respectiv cu consumul în creștere și cu traficul de droguri, fenomen de criminalitate organizată, transfrontalieră.

Conform aceleiași surse, „între 2011 și 2021, cele mai mari creșteri au fost pentru cocaină (416+ %), canabis din plante (preponderent față de cel sintetic) (+260 %), metamfetamina (+135 %), heroină (+126 %), MDMA (+123 %), rășină de canabis (+77 %) și amfetamina (+42 %). În Europa există piețe de consum considerabile pentru aceste droguri, cu toate acestea, este probabil ca creșterea cantităților confiscate să reflecte, cel puțin parțial, rolul mai mare jucat de Europa ca loc de producție, export și tranzit pentru aceste droguri”.²

Aceste date arată o creștere semnificativă a consumului de droguri, la nivel european. Creșterile, între cei zece ani de referință statistică, indică date îngrijorătoare, în special pentru cocaină și canabis din plante.

Începând cu anul 2007, pe baza mai multor surse diferite de informații, inclusiv a indicatorului cererii de tratament, „conform unei estimări prudente, un milion de persoane au beneficiat de tratament pentru consumul ilegal de droguri

¹ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2023). European Drug Report 2023: Trends and Developments. Publications Office of the European Union.

² *Ibidem.*

în Uniunea Europeană în cursul anului 2007. Dintre acestea, peste jumătate au beneficiat de tratament de substituție pentru opiacee. Germania, Spania, Franța, Italia și Regatul Unit sunt țările în care aproximativ 80 % dintre consumatorii de droguri au beneficiat de tratament.”³ Raportul anual al Observatorului European pentru Droguri și Toxicomanie (OEDT) pentru 2010 oferă o bază solidă pentru a înțelege complexitatea problemei drogurilor în Europa și susține necesitatea unor abordări integrate care să aibă în vedere atât aspectele de sănătate publică, cât și cele de securitate și drepturi ale omului. Politicile și intervențiile trebuie să fie echilibrate și centrate pe protecția și promovarea drepturilor fundamentale ale indivizilor a căror funcționare socială este afectată de dependența de droguri.

Conform Națiunilor Unite, drogurile sunt o problemă mondială. „Se estimează că un total de 264 de milioane de persoane cu vârsta între 15 și 64 ani au consumat un drog ilicit în 2013. Aproximativ 27 de milioane de persoane suferă de tulburări legate de consumul de droguri sau de dependență de droguri. Aproape jumătate (12,19 milioane) dintre acestea își injectează droguri, iar un număr estimat de 1,65 de milioane de persoane dintre cele care își injectează droguri erau infectate cu HIV în 2013.”⁴ Numărul estimat de persoane care au consumat droguri în ultimele 12 luni continuă să crească ajungând la 292 de milioane de persoane în întreaga lume, în raport de datele anului 2024.⁵ În mai puțin de un deceniu, conform sursei citate, datele statistice arată o creștere la nivelul întregii lumi cu 28 de milioane de persoane, consumatoare de droguri.

Aceste date ascendente la nivel global sunt menite să reliefeze adevărata amplitudine socială a fenomenului consumului de droguri, care se agravează tot mai mult.

În raport de aceste date statistice, problematica drogurilor este una care afectează populația la scară planetară. Cifrele care sunt prezentate în statisticile oficiale arată un fenomen cu o amplitudine socială deosebită și care comportă numeroase laturi: socială, medicală, economică, infracțională – respectiv criminalitate crescută asociată traficului și consumului ilicit de droguri. Numărul de 264 de milioane de persoane care ar fi consumat droguri în 2013, ajuns în 2024 la 292 milioane provoacă reale îngrijorări. În raport de datele statistice menționate, una din patru persoane care au consumat droguri

³ Observatorul European pentru Droguri și Toxicomanie. (2010). *Raportul anual 2010: Situația problemei drogurilor în Europa*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

⁴ Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC), Raportul mondial privind drogurile din 2015

⁵ Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC), Raportul mondial privind drogurile din 2024

în ultimele 12 luni este de gen feminin. Consumul de droguri are, așadar o prevalență mai mare în rândul bărbaților, la nivel mondial.

Din păcate, aceste date statistice sunt susținute de mai multe organisme internaționale, ceea ce arată veridicitatea lor. Cercetările au fost realizate în mod independent una de cealaltă. Toate studiile la care am avut acces evidențiază date statistice îngrijorătoare privind numărul consumatorilor de droguri.

Deși se pare că în ultimii ani s-au înregistrat unele progrese, „consumul de droguri care duce la supradoze sau la boli, accidente, violențe și sinucideri legate de droguri rămâne una dintre principalele cauze ale mortalității evitabile în rândul tinerilor din UE. UE estimează că numărul de decese cauzate doar de supradoze a fost de cel puțin 5 800 în 2013”⁶

În România, în anul 2021, aplicarea prevederilor Codului de Procedură Penală, potrivit cărora, în timpul urmăririi penale, persoanele consumatoare de droguri, care au săvârșit infracțiuni la regimul juridic al drogurilor sunt evaluate, la cererea procurorului, în scopul includerii lor în circuitul integrat de asistență a persoanelor consumatoare de droguri, a generat restructurarea nevoii de tratament, evidențiind astfel consumatorii de canabis și determinându-i să urmeze un program de tratament. În contextul menționat mai sus, Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT) a emis, în anul 2021, 2620 de ordonanțe de evaluare (1352 la nivelul municipiului București și 1268 în restul țării), constatându-se o scădere semnificativă de 16,1% față de anul 2020, și ajungându-se astfel la valorile înregistrate în anul 2018.⁷ Raportul național privind situația drogurilor în anul 2022 este o resursă valoroasă pentru a înțelege evoluțiile și tendințele recente în ceea ce privește consumul și traficul de droguri în România. Agenția Națională Antidrog furnizează date și analize care pot oferi o perspectivă comprehensivă asupra situației consumului și traficului de droguri în țară. Este important să examinăm aceste rapoarte pentru a identifica problemele emergente și pentru a dezvolta strategii eficiente de prevenire și intervenție în domeniul combaterii producției și consumului de droguri. Conform documentului citat, în urma evaluărilor efectuate, consumatorii de droguri pot fi incluși în circuitul integrat de asistență și pot fi determinați să urmeze un program de tratament. Acesta este un mod constructiv de respectare a drepturilor omului și, mai ales, o trecere de la componenta punitivă la cea terapeutică, contribuind totodată, la reintegrarea socială a persoanelor cu comportamente adictive.

⁶ Rapoarte ale Observatorului European pentru Droguri și Toxicomanie (OEDT)

⁷ Agenția Națională Antidrog. (2022). *Raport național privind situația drogurilor 2022: Noi evoluții și tendințe*. București, România

Conform Raportului național privind situația drogurilor în 2023⁸, în România se remarcă preocuparea constantă pentru modificarea cadrului legal existent și elaborarea de proiecte și acte normative, în acord cu realitățile și recomandările europene în domeniu.

Prin Hotărârea nr. 1581/2022 s-a aprobat Programul de interes național de prevenire și asistență medicală, psihologică și socială a consumatorilor de droguri, pentru perioada 2023-2026⁹. Un element de noutate, așa cum subliniază Raportul mai sus menționat, este faptul că „actuala Strategie include prevederi referitoare la constituirea, rolul și atribuțiile Consiliului Consultativ pentru aplicarea Strategiei Naționale în domeniul Drogurilor – organism inter-disciplinar al cărui rol este de a furniza un cadru permanent de dialog, de a contribui la asigurarea unui concept unitar de acțiune și de a facilita monitorizarea implementării politicilor naționale în domeniul drogurilor. Consiliul este format din reprezentanți ai instituțiilor și autorităților centrale, dar și ai autorităților administrației publice locale și structurilor societății civile.”¹⁰

Atât traficul de droguri cât și consumul acestora, reprezintă încălcări majore ale drepturilor omului. Deoarece legislația unor state poate comporta diferite valențe și adaptări în raport cu sistemul juridic propriu, vom lua ca referință Declarația universală a drepturilor omului. Argumentul principal este acela că Declarația universală a drepturilor omului este considerată piatra de temelie a drepturilor omului la nivel global. Ea a inspirat numeroase constituții naționale și tratate internaționale privind drepturile omului. Prin urmare, considerăm relevant și semnificativ să raportăm aceste fenomene sociale grave la acest document.

Dreptul la viață și la securitate. Conform Declarației universale a drepturilor omului, fiecare individ are dreptul la viață, libertate și securitate personală (Articolul 3).

Traficul de droguri cel mai adesea implică și violență, care amenință direct dreptul la viață și la securitate al indivizilor. Conflictele sângeroase, adevărate

---

⁸ EU Monitoring Center for Drugs and Drug addiction și Agenția Națională Antidrog, Serviciul Observatorul Român de Droguri și Toxicomanii „Raport Național privind situația drogurilor 2023. România. Noi evoluții și tendințe”.

⁹ Hotărârea de Guvern nr. 1.581 din 28 decembrie 2022 privind aprobarea Programului de interes național de prevenire și asistență medicală, psihologică și socială a consumatorilor de droguri, pentru perioada 2023-2026, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 4 din 04 ianuarie 2023

¹⁰ EU Monitoring Center for Drugs and Drug addiction și Agenția Națională Antidrog, Serviciul Observatorul Român de Droguri și Toxicomanii „Raport Național privind situația drogurilor 2023. România. Noi evoluții și tendințe”

războaie între carteluri, violența legată de droguri și criminalitatea crescută în comunitățile afectate pun în pericol aceste drepturi fundamentale, nu doar pentru traficanți, nu doar pentru consumatori, ci și pentru întreaga comunitate aflată în zonele de risc. Instituția Înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului menționează: „*Traficul de droguri este o problemă complexă care exacerbează violența și nesiguranța, subminând drepturile fundamentale ale indivizilor, inclusiv dreptul la viață și la securitate.*”¹¹

Dreptul la un proces echitabil și la protecție împotriva detenției arbitrare. Conform Declarației universale a drepturilor omului (Articolul 9) și Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP, Articolul 9) – nimeni nu trebuie să fie supus detenției arbitrare și oricine are dreptul la un proces echitabil. Dintr-o perspectivă umanistă, deși traficul de droguri presupune o încălcare gravă a drepturilor omului, a legislației, consumul de droguri creând probleme sociale majore, uneori sunt impuse detenții arbitrare, sau nu se respectă dreptul la un proces echitabil, ceea ce constituie o încălcare a drepturilor omului. Politicile antidrog dure, cum ar fi „războiul împotriva drogurilor”, au dus la numeroase cazuri de detenție arbitrară, procese inechitabile și abuzuri din partea forțelor de ordine. Exemple notabile includ execuțiile extrajudiciare și arestările arbitrare în unele țări. Raportul Centrului European de Monitorizare a Drogurilor și Dependenței de Droguri – OEDT din 2010¹² evidențiază necesitatea unor politici echilibrate care să respecte drepturile omului în acțiunile și operațiunile de combatere a drogurilor. În Raport se subliniază că abordările punitive excesive pot duce la încălcări ale drepturilor omului și că este nevoie de strategii care să includă prevenirea și tratamentul, nu doar represiunea.

Dreptul la sănătate. Dreptul la cel mai înalt standard de sănătate fizică și mintală este recunoscut în Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (PIDESC, Articolul 12). Consumatorii de droguri sunt adesea privați de accesul la servicii adecvate de sănătate, inclusiv la tratamente pentru dependență, programe de reducere a riscurilor și asistență medicală generală. Criminalizarea consumului de droguri contribuie la stigmatizare și excluziune, împiedicând accesul la îngrijiri medicale necesare în astfel de situații.¹³

¹¹ Louise Arbour, Human Rights Watch World Report 2007 and 2008

¹² Raportul OEDT 2010.

¹³ Hunt, P. (2008). Human rights, health and harm reduction: States' amnesia and parallel universes. *International Journal of Drug Policy*, 19(1), 14-19. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2007.11.012>

Dreptul la un tratament uman și la nediscriminare. Declarația universală a drepturilor omului (Articolul 5) și Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante interzic tortura și tratamentele inumane sau degradante. În unele țări, consumatorii de droguri sunt supuși tratamentelor inumane, inclusiv detenției în condiții deosebit de dure și tratamentelor forțate. Aceste practici sunt considerate încălcări grave ale drepturilor omului. Juan Méndez, fost Raportor Special al Națiunilor Unite pentru tortură și alte tratamente sau pedepse cu cruzime, inumane sau degradante, a evidențiat abuzurile împotriva consumatorilor de droguri și a criticat tratamentele inumane și detențiile arbitrare. *„Tratamentul inuman și degradant al consumatorilor de droguri în centrele de detenție și reabilitare reprezintă o încălcare gravă a drepturilor omului și nu poate fi justificat în numele politicii antidrog.”*¹⁴ Raportorul Schleifer susține că *„Tratamentul inuman și degradant al consumatorilor de droguri în instituțiile de detenție și reabilitare nu numai că încalcă drepturile fundamentale ale omului, dar și împiedică accesul acestora la îngrijirea medicală necesară.”*¹⁵

Statele în care sunt denunțate cel mai frecvent încălcări ale drepturilor omului, în ceea ce privește consumatorii de droguri, sunt China¹⁶, Vietnam și Coreea de Nord¹⁷. În China consumatorii de droguri sunt supuși adesea unor tratamente dure și detenției forțate în centre de reeducare sau închisori speciale. Formele de detenție administrativă au inclus tratament obligatoriu de reabilitare pentru consumatorii de droguri. Regimul din Coreea de Nord este cunoscut pentru abuzurile grave la adresa drepturilor omului, iar consumatorii de droguri pot fi supuși la detenție arbitrară și tratamente inumane. În Vietnam, există rapoarte despre detenție arbitrară și tratamente aspre pentru consumatorii de droguri, în special în cadrul campaniilor de aplicare a legii antidrog.

Dreptul la viață familială și la protecția copiilor. Convenția cu privire la drepturile copilului protejează dreptul copiilor de a trăi într-un mediu familial sigur și de a fi protejați împotriva abuzului (Articolele 9 și 19). Articolele în cauză instituie obligația guvernului de a proteja copiii împotriva violenței abuzului și a neglijenței din partea persoanelor care îi îngrijesc inclusiv în cazul familiilor monoparentale. Cu toate acestea, statisticile demonstrează cum copiii cad adesea victime ale consumului de droguri iar unii dintre aceștia sunt atrași și în traficul de droguri.

¹⁴ Juan Méndez, Raportor Special ONU pentru Tortură

¹⁵ Rebecca Schleifer, Human Rights Watch 2013

¹⁶ Raportul Anual al Departamentului de Stat al SUA privind Drepturile Omului 2022, 2023

¹⁷ Raportul Națiunilor Unite privind Situația Drepturilor Omului în Coreea de Nord 2013.

Consecințele consumului de droguri și ale traficului de droguri sunt devastatoare asupra familiilor. Copiii care cresc în medii afectate de consumul și traficul de droguri sunt expuși la neglijență, abuz și violență extremă, fiindu-le afectată dezvoltarea și dreptul la o viață familială sigură. Gabor Maté este un medic și autor care a studiat în profunzime dependența de droguri și impactul traumei timpurii asupra sănătății mintale. Conform acestuia, *„experiențele traumatiche timpurii, cum ar fi expunerea la medii afectate de droguri și violență, pot avea consecințe devastatoare asupra dezvoltării copiilor. Aceste experiențe pot perturba procesele normale de dezvoltare, inclusiv formarea creierului și reglarea emoțiilor. Copiii care cresc în astfel de medii pot să experimenteze anxietate, depresie și dificultăți în formarea relațiilor sociale sănătoase în viața adultă. În plus, expunerea la droguri și violență poate să conducă la comportamente de risc și la perpetuarea ciclului dependenței în generațiile ulterioare.”*¹⁸

Dreptul la viață privată. Dreptul la viață privată este protejat de Declarația universală a drepturilor omului (DUDO) (Articolul 12) și PIDCP (Articolul 17). Supravegherea excesivă și intervențiile invazive ale forțelor de ordine în numele luptei împotriva drogurilor pot încălca dreptul la viață privată al cetățenilor. În plus, politicile de testare obligatorie a drogurilor la locul de muncă sau în școli, pot reprezenta intruziuni nejustificate în viața privată a indivizilor. Føllesdal și Schaffer¹⁹ argumentează că protecția drepturilor omului este esențială pentru guvernarea democratică și pentru asigurarea respectării demnității și libertății individuale. Aceasta include protecția vieții private împotriva măsurilor intruzive ale statului. Parry sugerează²⁰ că politicile dure împotriva drogurilor pot duce la abuzuri ale drepturilor omului, inclusiv încălcarea dreptului la viață privată. În contextul războiului împotriva drogurilor, măsurile extreme pot justifica supravegherea intruzivă și alte acțiuni care afectează negativ viața privată a indivizilor. Conform acestuia: *„cadrul legislativ care guvernează acțiunile statului, în special cele referitoare la securitatea națională și justiție, navighează adesea într-un echilibru delicat între protejarea drepturilor individuale și asigurarea siguranței publice. În contextele care implică traficul și consumul de droguri, acest echilibru este adesea contestat,*

¹⁸ Maté, G. (2008). In the Realm of Hungry Ghosts: Close Encounters with Addiction. North Atlantic Books.

¹⁹ Føllesdal, A., & Schaffer, J. K. (2013). „Human Rights, Regionalism and the Dilemmas of Democracy in the EU”. Journal of European Public Policy.

²⁰ Parry, J. T. (2010). „Understanding Torture: Law, Violence, and Political Identity”. University of Michigan Press.

*conducând la politici care pot încălca libertățile personale și intimitatea.*²¹ În raport cu opiniile teoreticianului citat, se consideră că, referitor la legislația în domeniul drogurilor, adesea au prioritate aspecte ce țin de securitatea națională în detrimentul drepturilor individuale, ceea ce poate duce la practici discriminatorii și la încălcări ale vieții private. Acest lucru nu înseamnă diminuarea eforturilor de luptă împotriva drogurilor, ci doar alegerea unor metode care să nu conducă la atingerea vieții private. Sunt aspecte sensibile care pot genera dezbatere sau controverse sociale. Lupta pentru combaterea traficului de droguri și tragerea eficientă la răspundere a celor vinovați trebuie să țină cont de aspectele dreptului la viață privată. Încă din 1999, David F. Musto se concentrează asupra acestor aspecte și oferă o analiză profundă a modului în care politicile de control al narcoticelor au evoluat și au avut un impact asupra drepturilor omului în Statele Unite. El evidențiază conflictul dintre obiectivele de sănătate publică și protecția libertăților civile, subliniind că politicile stricte pot avea consecințe neintenționate asupra drepturilor individuale, inclusiv asupra dreptului la viață privată.²² Conform lui Musto *„eforturile de control al stupefiantelor au condus adesea la un conflict între obiectivele de sănătate publică și păstrarea libertăților civile. Implementarea unor legi stricte privind drogurile, deși vizează reducerea dependenței și traficului ilegal, uneori a avut drept rezultat consecințe nedorite, inclusiv erodarea intimității și autonomiei individuale.”*²³ Musto explică cum politicile în domeniul combaterii drogurilor au evoluat în contextul social și cultural american, evidențiind influențele politice și economice care au modelat aceste politici. De asemenea, acesta subliniază că eforturile de a controla drogurile au dus adesea la conflicte între obiectivele de sănătate publică și protecția libertăților civile, inclusiv dreptul la viață privată. El argumentează că politicile stricte de control al drogurilor au avut adesea consecințe neintenționate, cum ar fi creșterea încarcerării, marginalizarea socială și erodarea drepturilor individuale.

Dreptul la muncă și la condiții de muncă favorabile. PIDESC (Articolul 6) recunoaște dreptul la muncă și la condiții de muncă favorabile și echitabile. Consumatorii de droguri și persoanele cu antecedente de consum de droguri se confruntă adesea cu discriminare în câmpul muncii. Acest lucru le împiedică accesul la locuri de muncă stabile și condiții de muncă favorabile, perpetuând

²¹ Parry, 2010, p. 123

²² Musto, D. F. (1999). „The American Disease: Origins of Narcotic Control”. Oxford University Press.

²³ Musto, 1999, p. 215.

cicluri de excluziune și sărăcie. Rebecca Schleifer și Richard Elliott oferă²⁴ o critică puternică a politicilor tradiționale de luptă împotriva traficului și a consumului de droguri și evidențiază nevoia de a integra respectul pentru drepturile omului în strategiile de control al drogurilor. Perspectivele cheie prezentate în lucrarea lor subliniază impactul negativ al politicilor punitive asupra drepturilor la muncă și asupra condițiilor de muncă, oferind în același timp soluții alternative mai umane și mai eficiente. *„Eforturile de a controla consumul de droguri prin măsuri punitive duc adesea la încălcări semnificative ale drepturilor omului. Incriminarea consumului și deținerii de droguri poate duce la discriminare, excludere socială și bariere în calea accesului la asistență medicală și la angajare. Aceste politici subminează drepturile la sănătate, muncă și securitate socială și pot exacerba condițiile de sărăcie și inegalitate.”*

²⁵ Schleifer și Elliott critică politicile de control al drogurilor care se bazează pe măsuri punitive și criminalizare, argumentând că acestea duc la încălcări ale drepturilor omului. Ei subliniază că persoanele care consumă droguri sunt adesea stigmatizate și discriminate, ceea ce le afectează negativ accesul la muncă și condițiile de muncă. Autorii sugerează că este posibil să se adopte politici de control al drogurilor care respectă drepturile omului, promovând în același timp sănătatea publică și securitatea. Ei susțin măsuri active de prevenție a consumului de droguri și se pronunță pentru programe de reducere a riscurilor.

Foarte importantă este și bunăstarea personalului dar și calitatea profesională a celor care lucrează cu consumatorii de droguri. Astfel *„pentru a examina nevoile profesioniștilor implicați în educația adulților (profesori și formatori care lucrează cu adulți, personalul de conducere și administrativ din organizațiile de educație a adulților), personalul decident, managerial trebuie să le evalueze nivelul de bază al bunăstării și problemele pe care le au și care afectează nivelul de bunăstare.”*²⁶ Reintegrarea socială și profesională a persoanelor consumatoare de droguri nu este posibilă fără măsuri concrete. În fapt prin aceste măsuri de reintegrare socială, măsuri afirmative, se respectă dreptul la muncă pe care îl au acești beneficiari. Calitatea personalului care lucrează direct cu acești oameni afectați de consumul și traficul de droguri este foarte importantă, contribuind decisiv la șansele reintegrării sociale a acestora.

Concluzii

Traficul de droguri și consumul acestora au implicații profunde asupra respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Abordările

²⁴ Schleifer, R., & Elliott, R. (2002). „Human Rights and Drug Control: The False Dichotomy”

²⁵ Schleifer & Elliott, 2002, p. 8

²⁶ Goian, C. 2014 Transnational wellbeing analysis of the needs of professionals and learners engaged in adult education. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 142, 380-388. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.695>

punitivă și criminalizarea excesivă contribuie la numeroase încălcări ale drepturilor omului, de la detenții arbitrare și procese inechitabile, până la stigmatizare și discriminare. Este esențial ca politicile publice să fie reorientate pentru a proteja și promova drepturile fundamentale, concentrându-se pe prevenire, tratament și reintegrare socială, mai degrabă decât pe represiune și criminalizare.

Consumul de droguri afectează în mod grav tinerii, sănătatea și echilibrul lor emoțional, precum și integrarea socială a acestora, cu potențiale consecințe de-a lungul întregii vieți.

Traficul și consumul de droguri aduc o profundă atingere drepturilor omului, cu consecințe asupra demnității, libertății și sănătății ființei umane. De ce sunt necesare măsuri afirmative și coerente pentru combaterea eficientă a acestui fenomen de informare a populației privind efectele reale ale consumului de droguri? Populația trebuie să conștientizeze faptul că nu există consum recreațional și ocazional de droguri. pericolul dependenței profunde, al afectării sănătății și întregii vieți în mod ireversibil fiind cert și evident.

Bibliografie:

- Arbour, L. (2008). In Our Name and on Our Behalf: The Relevance of International Law to Foreign Security and Development Policy. *McGill Law Journal*, 53(4), 621-637.
- David, D. (2012). *Tratat de psihologie clinică*. Cluj-Napoca: Editura Polirom.
- Føllesdal, A., & Schaffer, J. K. (2013). "Human Rights, Regionalism and the Dilemmas of Democracy in the EU". *Journal of European Public Policy*.
- Goian, C. (2014). Transnational wellbeing analysis of the needs of professionals and learners engaged in adult education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 142, 380-388. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.695>
- Grof, S. (1980). *LSD Psychotherapy*. Alameda, CA: Hunter House.
- Grof, S. (1993). *The Holotropic Mind: The Three Levels of Human Consciousness and How They Shape Our Lives*. New York, NY: HarperCollins.
- Hofmann, A. (2009). *LSD: My Problem Child* (J. Ott, Trans.). New York, NY: Oxford University Press. (Original work published 1979)
- Hunt, P. (2008). *Human rights, health*.

FORME ALE DISCRIMINĂRII ÎMPOTRIVA CERȘETORILOR ȘI PERSOANELOR FĂRĂ ADĂPOST

ADRIAN TOMA*
GEANINA-ȘTEFANA MOTĂȚEANU**

Abstract:

This paper presents an argument for the necessity of intervention in marginalized areas of society, where individuals encounter discrimination, social exclusion, and stigmatization. As a result, they are unable to exercise the rights guaranteed by the Romanian Constitution. The underlying causes of this situation stem either from the socially conditioned deterioration of the individuals' personal circumstances to a degree that prevents them from exercising their rights, or from the severe challenges posed by their environment – such as for beggars or homeless individuals – where the state's institutions fail to ensure the minimum conditions required for survival.

The research focuses on thirty-two fundamental rights and freedoms enshrined in the Romanian Constitution, examining how these rights are realized in the interactions between the most impoverished members of society and various state institutions, such as: law enforcement agencies, social workers, medical personnel, tax authorities, local public administration entities, as well as the business sector and host communities. The study finds that, in the case of twenty-three of these fundamental freedoms, there are significant limitations on the exercise of human rights.

Keywords: social abilities, abilități sociale, logistics of law, negative profiling, lacunary insertion.

Résumé

Cet article soutient la nécessité d'intervenir dans les zones marginales de la société, alors que les citoyens vulnérables sont confrontés à la discrimination, à l'isolement social et à la stigmatisation. En ce sens, ils ne parviennent pas à exercer leurs droits prévus par la Constitution roumaine. Les raisons de cet état résident soit dans la détérioration socialement conditionnée des caractéristiques individuelles de ces sujets, à un niveau tel qu'ils ne sont pas en mesure de faire usage de ces droits, soit dans la grave altération du contexte dans lequel leur

---

* West University of Timisoara, Faculty of Sociology and Psychology, No. 4th V. Pârvan Boulevard, Timișoara, România, E-mail: tomaadi4321@gmail.com

** West University of Timisoara, Faculty of Sociology and Psychology, No. 4th V. Pârvan Boulevard, Timișoara, România, E-mail: geanina.motateanu@e-uvt.ro

exercice par des mendiants ou des personnes sans-abri se produit à cause de l'incapacité des institutions étatiques à garantir des conditions minimales de survie.

La recherche se concentre sur un certain nombre de trente-deux droits et libertés fondamentaux prévus par la Constitution roumaine, en analysant comment ils se matérialisent dans l'interaction actuelle des membres les plus pauvres de la société avec les institutions de l'État : les forces de l'ordre, les travailleurs sociaux, le personnel médical, les autorités fiscales, les entités de l'administration publique locale, ainsi que l'environnement des affaires et les communautés d'accueil. L'étude démontre que dans le cas de vingt-trois libertés fondamentales, il existe de sérieuses limitations à l'exercice des droits de l'homme.

Mots-clés : compétences sociales, logistique du droit, profilage négatif, insertion lacunaire.

Introducere

Precaritatea logisticii disponibile cerșetorilor și dificultatea majorității acestora de a se conforma la modele comportamentale general acceptate reprezintă condiționări negative ce se regăsesc și la alte niveluri ale societății. Persoanele care apelează la mila publică constituie doar zona inferioară a unui continuum al țesutului social, ale cărui straturi aflate deasupra pauperității se confruntă tot cu cele trei tipuri de handicapuri, în promovarea propriilor interese:

- Absența resurselor materiale;
- Absența abilităților acționare;
- Adoptarea de conduite indezirabile social.

Concentrarea frecventă, la cerșetori/persoane fără adăpost, a unor forme extreme ale condiționărilor susmenționate constituie un avantaj pentru decelarea și cuantificarea impactului pe care aceste deficiențe îl au asupra inserției sociale și la membrii obișnuiți ai societății, inclusiv în domeniul esențiale, precum exercitarea drepturilor fundamentale prevăzute de constituție.

În comunitatea cerșetorilor se pot manifesta și tendințe distructive generate de pauperitate și de condiții inadecvate de trai, precum: alienarea, consumul excesiv de alcool și dependența de droguri etc. Evidențierea gradului în care aceste condiționări afectează realizarea unor activități sociale simple, direct conexe exercitării drepturilor fundamentale, poate indica riscul afectării funcționării corecte a societății în zone cu mult mai extinse și sensibile decât comunitatea marginalizată a cerșetorilor/persoanelor fără adăpost.

O clasificare a drepturilor omului pe domenii de manifestare a acestora indică existența a cinci categorii distincte: civile, politice, economice, sociale și culturale. În vreme ce materializarea primelor două tipuri ține, în mare măsură, de modul de organizare a societății prin măsuri relativ simple de creare a condițiilor legale de liberă manifestare, punerea în practică a drepturilor

economice, sociale și culturale este condiționată și de gradul în care statul reușește să se adapteze caracteristicilor individuale ale cetățenilor.

Percepția publică a responsabilității celor din urmă față de propria inabilitate/incapacitate de a face uz plener de anumite drepturi și libertăți este cea care frânează adoptarea unor mecanisme sociale de ajustare a instituțiilor economice și serviciilor publice la condiționările restrictive ale membrilor mai puțin norocoși sau activi ai societății. De asemenea, publicul și societatea în general continuă să fie reticente față de ideea convergenței dintre interesul de a prezerva bunăstarea națiunii și alocarea de resurse pentru o asistență economică/socială dedicată unei categorii marginalizate pentru care cel mai adesea este invocată propria responsabilitate pentru situațiile de dificultate în care se află.

Prin raportare la situația prezentă în municipiul Arad, nu este surprinzător faptul că pentru așezările informale și cartierele sărace se constată o rată ridicată de neparticipare la recensământul general al populației și locuințelor, finalizat în iulie 2022. Desprinderea cerșetorilor și persoanelor fără adăpost de comunitatea gazdă are drept finalitate dezvoltarea unui ecosistem al persoanelor sărace care, deși este vulnerabil la distorsiunile pe care masa critică a societății generale le produce, are suficientă reziliență ca, în condițiile stabilității contextului general, să funcționeze în paralel cu restul națiunii.

Elementele de context ce favorizează perpetuarea acestei societăți „paralele” sunt:

- Menținerea unei presiuni constant ridicate asupra populației sărace care se deplasează dinspre zonele rurale și orașele mici către reședințele de județ, determinată de diferența în venitul mediu și de acordarea asistenței sociale;
- Existența unui patrimoniu imobiliar nerevendicat ori neadministrat de stat ori persoane de drept privat, ce poate fi utilizat în scop locativ, în reședința de județ;
- Menținerea unei minime distanțe geografice între locațiile ocupate de grupurile de cerșetori/persoanele fără adăpost și restul populației;
- Facilitatea obținerii hranei și obiectelor de îmbrăcăminte din surplusul și deșeurile lăsate de localnici;
- Accesul facil și ieftin la substanțe toxice (spre exemplu trioxid de arsen, aurolac) care le permite aceloră dintre ei care se află în stare de dependență să depășească temporar, realitatea dură a marginalizării sociale.

Aceste caracteristici, toate identificabile în Municipiul Arad, permit o oarecare stabilitate a vieții curente pentru cerșetori și persoanele fără adăpost, însă, totodată, le creează atât acestora, cât și populației generale, iluzia unei pseudo-normalități. În realitate, statutul juridic al respectivei categorii de populație și participarea acesteia la majoritatea funcțiilor societății prezintă similarități cu prima jumătate a secolului al XIX-lea, nu cu o democrație europeană din mileniul al III-lea: absența frecventă a identității în acte oficiale, inexistența patrimoniului, lipsa cronică a educației de bază, a raporturilor familiale și de grup bazate pe forță și intimidare, inexistența asistenței medicale, neînregistrarea la serviciile de asistență socială, imposibilitatea exercitării drepturilor de asociere, liberă exprimare, participare la viața politică și culturală etc.

Acțiunile municipalității arădene din ultimii 3 ani pornesc de la identificarea corectă atât a rolului logisticii cazării, precum și a hrănirii ilicite/neigienice în dezvoltarea populației de cerșetori din oraș, cât și a rolului instrumentelor administrative (disciplină în construcții, controale de protecția mediului, verificări în teren privind evidența persoanelor) în eliminarea unor factori favorizanți permanenți ai fenomenului mendicității.

Cercetări conexe în literatura de specialitate

În ultimele decenii, a survenit recunoașterea științifică a faptului că simpla ocupare a spațiului public de către membrii marginalizați ai societății tinde să fie penalizată de mediul de afaceri și de către o parte dintre cetățeni. Aceștia o consideră deranjantă pentru buna desfășurare a activităților economice și pentru confortul populației generale.

În Uniunea Europeană, legislația nu asigură un cadru foarte explicit împotriva discriminării bazate pe avere și statut, deși Convenția europeană a drepturilor omului prevede că drepturile fundamentale trebuie asigurate „fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație“. Atât Tratatul de la Lisabona, cât și Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene nu includ discriminarea bazată pe avere, deși fac referire explicit la protecția împotriva discriminării bazate pe rasă, sex, orientare sexuală și dizabilități. Directiva nr. 41/2010 vizează aplicarea principiului egalității între bărbați și femei, Directiva Consiliului Europei 2000/78/CE tratează și discriminarea bazată pe orientarea sexuală, Directiva 2000/43/CE vizează discriminarea bazată pe rasă iar ultimele două documente au permis abordarea, totodată, a discriminării bazate pe

criteriul vârstei și handicapurilor. În cazul discriminării bazate pe avere, Curtea Europeană a Drepturilor Omului dispune de o jurisprudență foarte limitată, fapt determinat tocmai de precaritatea prevederilor comunitare referitoare la această formă a tratamentului inechitabil (aspect evidențiat inclusiv în „Ghidul privind art. 14 din Convenția europeană a drepturilor omului și art. 1 din Protocolul nr. 12 la Convenție” editat de Consiliul Superior al Magistraturii din România)¹.

Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) din ianuarie 2021 în cauza Lăcătuș împotriva Elveției² reflectă una din puținele situații în care cerșetoria, ca act determinat parțial de sărăcie, constituie o formă de manifestare a libertății de exprimare sau, în cazul particular menționat, ca stil de viață. În mod semnificativ, sentința CEDO nu decretează legislația din toate statele UE ce pedepsesc nediferențiat cerșetoria ca fiind contrară drepturilor omului (Ungaria, România etc.). Trimiterea făcută de Curte către necesitatea unui „echilibru” între severitatea măsurilor adoptate de autorități și specificul situației individuale a cerșetorului reprezintă un început, dar nu o piatră de hotar în decriminalizarea cerșetoriei.

Statutul și averea, spre deosebire de toate celelalte criterii de discriminare menționate în Convenția europeană a drepturilor omului, reprezintă nu doar cauze, ci și efecte ale discriminării.

Ca și în cazul rasei ori genului, sărăcia poate bloca accesul la educație, la servicii medicale și la o viață socială normală, ceea ce generează stigmat social, prin apariția unor caracteristici individuale asociate cu lipsa abilităților și chiar dizabilitatea. Lipsa accesului atât la servicii de sănătate, cât și la viața comunității devin situații discriminatorii care cresc exponențial gradul de izolare al persoanelor care provin din aceste categorii vulnerabile. Lipsa resurselor financiare și materiale determină excluziunea socială, deoarece, persoanele nu se pot implica într-o varietate de activități. Toate acestea conduc la un nivel de trai scăzut și la imposibilitatea asigurării prosperității. Discriminarea și stigmatizarea socială contribuie la accentuarea sărăciei și la izolarea socială. În acest sens, aceste categorii vulnerabile sunt expuse unui grad tot mai mare de excludere, iar în final, se confruntă cu discriminare multiplă.

Studii efectuate în state din nordul Europei în ultimele două decenii relevă faptul că nu nivelul venitului constituie un potențial indicator al sărăciei care

¹ Curtea Europeană a Drepturilor Omului (2021). Ghid privind art. 14 din Convenția europeană a drepturilor omului și art. 1 din Protocolul nr. 12 la Convenție.

² Curtea Europeană a Drepturilor Omului *Lacatus v. Elveția* - 14065/15. Hotărârea din 19.1.2021 [Secția a III-a] <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-208044%22>}}

cauzează izolare socială, ci privarea accesului la bunuri și servicii (hrană suficientă și sănătoasă, cazare, încălzire, asistență medicală corespunzătoare). Din perspectiva autorilor Hallerod & Larsson (2007)³, excluderea socială este echivalentă discriminării, iar cea dintâi survine ca o acumulare de „probleme de bunăstare” care, împreună, determină marginalizarea individului. Date centralizate de autoritățile naționale suedeze prin intermediul unor studii anuale care vizează statistici privind veniturile și condițiile de trai din această țară⁴ relevă faptul că venitul mediu anual situat sub 60% din media națională constituie un indicator imprecis al apariției situațiilor ce pot conduce la excluderea socială. Astfel, utilizarea pragului oficial al sărăciei cuantificate în funcție de venit se corelează doar pe jumătate cu absența unor servicii sociale și bunuri de bază comparativ cu măsurarea directă a procentajului privării de acestea (la un grup țintă reprezentativ pentru populația generală).

În plus, reducerea discriminării păturilor sociale defavorizate constituie o provocare tocmai prin ideea general acceptată, la nivel de subconștient colectiv, conform căreia egalitatea de șanse, din punct de vedere al condițiilor materiale, este o problemă rezolvată de predecesorii noștri. Autori precum Stiglitz (2012)⁵, relevă efectul negativ al adâncirii discrepanțelor de avere asupra capacității membrilor societății, chiar și a celor meritoși, de a surmonta inegalitatea de șanse. Handicapul inițial și de parcurs produce efecte în mod special în planul educației și accesului la servicii superioare de sănătate. Consolidarea transgenerațională a controlului asupra capitalului material și financiar conduce la întărirea barierelor economice ce grevează tot mai mult mobilitatea socială, chiar și în societățile unde funcționează statul de drept.

Pentru cetățeanul obișnuit din țările cu democrații liberale, se constată parcursul istoric al unei evoluții continue în eliminarea limitărilor individuale generate, la începutul vieții, de originea socială și de discrepanțele de avere. Progresele realizate în ultimele secole în acest domeniu, comparativ cu întreaga istorie anterioară, fundamentează percepția eronată în baza căreia, în prezent, dreptatea socială este asociată mai mult cu imperativul prezervării șanselor egale în cazul diferențierii de gen, rasă, vârstă, credință etc. Pentru publicul general,

³ Halleröd, B., & Larsson, D. (2007). Poverty, welfare problems and social exclusion. *International Journal of Social Welfare*, 17(1), 15-25

⁴ Swedish national data service– Statistics on income and Living Conditions (ULF/SILC), <https://snd.se/en/catalogue/dataset/ext0001-5>

⁵ Stiglitz, J. (2012) *The Price of Inequality: How Today`s Divided Society Endangeres Our Future*, W.W. Norton & Company

este dificil de perceput gradul în care sărăcia extremă compromise exercitarea drepturilor și capacitatea de a desfășura în condiții normale activității curente.

În secolul XXI, autori precum Regina Kreide⁶ au afirmat că sărăcia continuă să reprezinte un indicator major al injustiției din societate. Pornind de la lucrarea „A Theory of Injustice”⁷ a lui John Rawls, scrisă cu 5 decenii în urmă, majoritatea cercetătorilor contemporani resping ideea Venitului Minim Garantat (VMG), văzut ca sursă a alcoolismului, abandonului familial și refuzului de a munci, susținând, în schimb, doctrina creșterii progresive a taxării. Laureatul Nobel pentru economie, Edmund Phelps⁸ evidențiază riscul alienării de etica muncii nu doar pentru beneficiarii VMG, ci și pentru urmașii acestora. Alocarea neînțeleaptă a beneficiilor sociale, pe lângă faptul că nu este în măsură de a acoperi „inegalitatea” socială, stimulează lipsa de creativitate și implicare, inhibând crearea unor noi tipuri de bunuri și servicii. Justiția economică și socială presupune generarea de oportunități adecvate diferitelor grade de pregătire și abilitare, pentru ca toți cetățenii să găsească sensul existenței în valorizarea rezultatelor propriei munci.

Un alt motiv pentru refuzul asocierii sărăciei accentuate cu discriminarea l-ar putea reprezenta faptul că, în vreme ce rasa, religia și genul sunt criterii de diferențiere preponderent „orizontale” fiind prezente, mai mult sau mai puțin, în toate păturile sociale, sărăcia accentuată se regăsește la baza și periferia societății, nefiind experimentată decât ocazional, ca realitate a existenței, de către elite, clasa de mijloc și chiar clasa muncitoare.

De o manieră corespunzătoare, tot în literatura de specialitate disponibilă în limba engleză, există cercetări cantitative și calitative din ultimele două decenii privind mesajele dominante referitoare la pauperizare transmise de mass-media reflectă biasuri, stereotipuri și tratarea disproporționată a unor cazuri extreme. Concluziile sunt următoarele:

- Presa tinde să neglijeze cauzele și anvergura sărăciei, când vorbește de situații din interiorul țării, dar acordă atenție acestor aspecte în evaluarea critică a situațiilor din alte state. Mass-media din statele dezvoltate pun sărăcia din lumea a treia în principal pe seama corupției și managementului defectuos, nefăcând referire la efectele statutului marginal al țărilor respective în ansamblul schimburilor economice internaționale;

⁶ Kreide, Regina, *Neglected injustice: poverty as a violation of social autonomy*, 2007, UNESDOC, Digital Library

⁷ John Rawls „A Theory of Justice”, ed. Belnap Press, 1971 USA

⁸ Edmund, P. (2020). *Poverty as Injustice*. Project Syndicate. Accesat la data de 16.08.2024.

- Stereotipuri precum cerșetorul agresor, mama neglijentă, copilul abuzat, bătrânul neputincios, conturează imaginea unei sărăcii ce ține de excepții sociale, improbabil să atingă marea masă a populației, ceea ce este inexact;
- Propensiunea presei și a rețelelor de socializare către senzational transformă cerșetorii și persoanele fără adăpost din exponenți ai unor probleme sociale, economice și medicale recurente ce ar trebui abordate fenomenologic, în elemente de culoare sau de senzație prin intermediul unor relatări privind incidente individuale având ca obiectiv obținerea de audiență. Distanțarea confortabilă a acestor subiecți de majoritatea receptorilor de informație media este evidențiată prin adjectivul de „sărac” atașat indivizilor implicați în evenimentele expuse de Garland⁹.

Studii anterioare au subliniat, de asemenea, faptul că sărăcia reprezintă un criteriu de discriminare parțial ascuns ca amplitudine, al cărui impact real în funcționarea curentă a individului rămâne nebănuț. Singurele caracteristici individuale de diferențiere discriminatorie similare ca „discreție” sunt opțiunile sexuale și, ca atare, acestea sunt la fel de greu de combătut ca sărăcia extremă.

Exemplul pozitiv al Californiei, cu cea mai scăzută diferență a nivelului de sărăcie comparativ cu restul populației, este explicat tocmai prin legislația favorabilă LGBT, conduita incluzivă tradițională al californienilor față de minorități și organizarea eficientă a comunităților LGBT. Caracterul cumulativ al discriminării determinate simultan de mai multe criterii reiese și din procentajele cele mai ridicate de sărăcie înregistrate la indivizii de culoare din cadrul populației de homosexuali și persoane bisexuale. În cazul acestora, izolarea socială remanentă determinată de caracteristici individuale definite juridic drept inferioare în secolele anterioare (rasa, genul) se adaugă celei cauzate de trăsături pe care autorul discriminării le poate invoca drept greu de decelat (orientarea sexuală și averea), dar pe care acesta le asociază unor conduite reprobabile: lenea și devianța morală (Chauncey)¹⁰.

Conceptul rezultat, de intersecționalitate, explorat de Kimberle Crenshaw¹¹, în special referitor la discriminarea femeilor de culoare în baza

⁹ Garland, D, (2002) *Crime Control and Social Order*, David Garland, Oxford Academic Books

¹⁰ Chauncey, G., *Gay New York: Gender, Urban Culture, and the Making of the Gay Male World, 1890–1940* (1994), Basic Books.

¹¹ Crenshaw, K, (2010), *Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics and Violence against Women of Color*, Stanford Law Review

criteriilor de rasă și sex, are aplicabilitate și în cazul altor indicatori frecvent regăsiți la cerșetori și persoane fără adăpost: venitul, vârsta, educația.

Sărăcia și statutul constituie, adesea, componente ale circuitului de tip cauză efect dintre discriminare și majoritatea criteriilor acesteia. Rasa, etnia, genul, religia etc. conduc la discriminare, ale cărei efecte în sfera serviciilor sociale și oportunităților ocupaționale se răsfrâng asupra stării materiale a individului, uneori cu rezultate extreme. Acestea, la rândul lor, îl cantonează permanent în zona marginalilor, inclusiv din punct de vedere pecuniar.

Poate mai mult decât oriunde, rolul central al sărăciei, în economia internă a resorturilor și formelor de manifestare a discriminării devine vizibil în zonele unde autoritățile implementează politici sistematice de favorizare a unor categorii de populații selectate pe criterii etnice, rasiale ori religioase. Studiul lui Andrew Fisher¹² relevă măsura în care disparitățile majore de venit și situație materială, stil de viață, acces la bunuri și servicii, standard ocupațional, asistență medicală etc. devin definatorii pentru diferențierea între autohtonii din Tibet și etnicii han strămutați de guvernul de la Beijing după anexarea acestei provincii. Deși utilizarea limbii, regulile privind securitatea internă, repartizarea pe ocupații, controlul asupra vieții politice ș.a.m.d. constituie instrumente de perpetuare și consolidare a dominației chineze, discriminarea dintre cuceritori și cei ocupați în 1951 este definită primordial de discrepanța de venit dintre tibetani și chinezi. Prin restricțiile sistemice și pe termen lung aplicate celor dintâi se subminează competitivitatea socială și se creează o falsă legitimitate tratamentului diferit acordat de Beijing.

În mod similar, statele islamice post-comuniste din Asia Centrală experimentează o concentrare a sărăciei la populația de sex feminin inexistentă în timpul Uniunii Sovietice. Reinstituirea unor modele comportamentale tradiționale ce plafonează aspirațiile profesionale și de bunăstare individuală ale femeilor evidențiază în mod clar efectele nocive rapide și de masă ale îngemănării instrumentelor administrative moderne de repartizare a activităților lucrative cu resorturi cultural-normative eronate.

Studii occidentale relevă impactul diferit pe care nivelul redus de venit, în contrast cu privarea de bunuri și servicii, îl are asupra diferitelor activități curente ce definesc un cetățean complet și activ.

Astfel, accesul la asistența medicală, locuința, hrană sănătoasă și îndeustulătoare, refacerea mentală și fizică, intimitatea individuală sunt corelate puternic între ele, fiind toate conexe cu deprivarea de bunuri (telefon, TV,

---

¹² Fisher, A. (2002). Poverty by Design, The economics of Discrimination in Tibet, Canada Tibet Committee.

computer, mașină de spălat etc.). Alte componente ale „bunăstării” precum participarea la procesul politic, accesul la sistemul educațional și prezența neîngrădită în diferite spații sunt relativ izolate între ele și mai puțin asociate cu susmenționata deprivare de bunuri utilizate zilnic de individul modern. (Hallerod & Larsson)¹³.

Aceleași studii efectuate în țările scandinave indică o posibilă corelare mai precisă a componentelor de „bunăstare socială” cu indicatorul sărăciei bazat pe venit, în vreme ce siguranța materială și echilibrul fizic-emoțional sunt corelate cu deprivarea de acele bunuri și servicii ce acoperă nevoile situate pe primele două trepte ale Piramidei lui Maslow¹⁴. Ipoteza prezintă relevanță pentru studiul de față, deoarece indică faptul că unele activități curente ale cetățeanului „complet”, asociabile exercitării drepturilor și libertăților fundamentale, sunt corelate cu posibilitatea acestuia de a-și acoperi nevoile individuale și sociale de bază grație resurselor la care are acces, adesea nepecuniare. În paralel, componente ale mixului de „bunăstare” ce țin de activismul său politic, nevoia de autoperfecționare, recunoașterea socială etc. ar fi conexate mai mult la influxul constant de bani decât la capitalul material, relațional și de abilități acumulat de individ.

Se poate vorbi de o îmbunătățire de dată recentă, adică în ultimele decenii, în recunoașterea sărăciei ca sursă și formă de discriminare. Principalul resort al acestui progres îl constituie acceptarea responsabilității societății pentru apariția multor forme de sărăcie, fapt care înlătură o parte din culpa de neperformanță sau dezangajare pe care cetățeanul obișnuit o atribuie în mod uzual săracilor.

Ratificarea de către majoritatea statelor membre ONU a Pactului Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale (ICESCR), adoptat în 1966, constituie un punct de cotitură pentru recunoașterea impactului pe care sărăcia îl are asupra exercitării drepturilor și a numeroase seturi de activități ce definesc bunăstarea fizică, mentală și morală a indivizilor. Totuși, luând în considerare excepția notabilă a Statelor Unite, care au semnat tratatul în 1977, dar nu l-au ratificat niciodată, precum și rezervele punctuale exprimate de zeci de state, devine evident faptul că „drepturile pozitive” ce promovează oportunitățile economice, sociale și culturale, sunt mai dificil de protejat decât „drepturile negative”, care interzic impietarea acțiunilor individuale legitime în plan politic și civil.

¹³ Halleröd, B., & Larsson, D. (2007). Poverty, welfare problems and social exclusion. *International Journal of Social Welfare*, 17(1), p. 15-25.

¹⁴ Piramida lui Maslow, cunoscută și sub numele de „ierarhia nevoilor” este un model psihologic de referință dezvoltat de psihologul american Abraham Maslow în 1943. În viziunea acestuia, nevoile sunt organizate pe cinci niveluri, sub formă de piramidă, fiecare nivel fiind dependent de satisfacerea nevoilor inferioare.

Conexiunea dintre sărăcie și cerșetorie, precum și incapacitatea legislației care interzice cerșetoria de a soluționa fenomenul sărăciei ce determină numeroși membri ai societății să apeleze la „a întinde mâna” sau „a cerși” a fost afirmată în mod explicit, în anul 2018, de Raportorul Special al ONU pentru sărăcie și drepturile omului, Philip Alston¹⁵.

Metodologie.

Scopul studiului este de a identifica gradul în care profilul atipic al cerșetorilor și condițiile în care își desfășoară existența îi împiedică să își exercite drepturile prevăzute de Constituția României. Din acest punct de vedere, au fost luate în considerare atât datele obținute din interacțiunea directă cu aceștia, cât și informații provenite din exteriorul comunității cerșetorilor, în referire la caracteristici de natură statistică ori evaluări calitative ale conduitelor ce incumbă ori ar putea genera bariere în exercitarea drepturilor fundamentale de către aceștia.

Obiectivele cercetării sunt:

- Stabilirea acelor caracteristici individuale relativ comune ale cerșetorilor ce grevează în cea mai mare măsură capacitatea lor de a exercita drepturile amintite, în vederea izolării cauzelor determinante și reducerii incidenței acestor situații;
- Identificarea unor factori externi cu rol pozitiv în activarea disponibilității cerșetorilor de a-și exercita drepturile prevăzute de Constituție;
- Evaluarea rolului condițiilor de mediu în consolidarea incapacității cerșetorilor de a-și exercita drepturile constituționale;
- Determinarea unui set de măsuri adoptabile la nivelul autorităților publice locale, în condițiile cadrului legal românesc actual, care să ofere un cât mai bun raport cost-beneficiu pentru îmbunătățirea capacității acționale independente a cerșetorilor în raport cu autoritățile și alte entități, din perspectiva adaptării logisticii și procedurilor la condițiile speciale cu care se confruntă categorii vulnerabile.

Metodele de cercetare.

Studiul, având un caracter explorator, a combinat dimensiunile statistică și calitativă. Perioada în care au fost preluate datele din teren se întinde de-a

---

¹⁵ Alston, P. (2017). Report of the Special Rapporteur on Extreme Poverty and Human Rights on his mission to China: note / by the Secretariat.

lungul anilor 2022-2024. O parte din informațiile de natură calitativă obținute la diferite studii de caz provin din interacțiunea mai îndelungată a asistenților sociali și polițiștilor locali cu subiecții respectivi. 70 dintre aceștia au fost intervievați individual în 2023-2024, la sedii aparținând administrației publice locale. Alte câteva zeci au avut dialoguri cu asistenții sociali în micro așezările de 10-20 de persoane identificate în prima jumătate a anului 2024, iar cu peste 100 de persoane au fost completate fișe individuale în teren, în perioada 2022-2023, premergător dezafectării așezării informale Mărului-Șezătoarei.

Realizată pe durata a trei ani, acumularea de informații prin contactul direct și repetat al asistenților sociali și polițiștilor locali, a facilitat rafinarea datelor cantitative și calitative grație observației participative repetitive, uneori, în raport cu aceeași subiecți, aflați în locații și contexte diferite.

În final, concluziile de natură calitativă și cantitativă au fost integrate cu datele secundare statistice obținute de la Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, IPJ și DGPL Arad și de la alte entități subordonate municipaliității: Direcția de Asistență Socială, Direcția Patrimoniu, Direcția Edilitară, precum și de la cei doi operatori de salubritate (RETIM SA, Salubritate Deva SA).

Proceduri.

Au fost utilizate interviuri semi-structurate, atât datorită variațiilor semnificative de profil ale subiecților, cât și necesității de a le oferi posibilitatea de a se manifesta de o manieră liberă și revelatoare în raport cu o paletă mai largă de posibili indicatori relevanți. De asemenea, fișele completate în teren constituie chestionare aplicate de asistenții sociali.

Instrumente de cercetare.

Un format prestabilit de ghid de interviu a avut rolul de a facilita acoperirea informațională a mai multor domenii considerate critice pentru rezultatul cercetării: traseu familial, nivel de educație, profil medical, logistica cazării și hrănirii, activități lucrative desfășurate sistematic, cerc relațional, traume din trecut, dependențe, venit mediu zilnic și surse ale acestuia etc.

Ca tehnici principale de cercetare, au fost utilizate observația în teren și documentarea faptică, totodată, fiind folosite interviul și chestionarul.

Participanții la studiu.

Din punct de vedere al incidenței unor indicatori considerați relevanți pentru obiectivul studiului, populația vizată a inclus peste 100 de cerșetori care au fost preluați de poliția locală, în perioada 2023-2024, de pe teren. Dintre

aceștia, 60 au participat la interviuri individuale, realizate de asistenți sociali din cadrul Direcției de Asistență Socială (DAS) Arad, secondată de autor și de polițiști locali.

În prima jumătate a anului 2024, echipa de cercetare a studiat 3 micro așezări ilicite din orașul Arad, discutând și preluând date, în teren, de la familiile prezente în acele areale. De asemenea, în perioada 2023-2022, echipa a fost prezentă în mod repetat în perimetrul a două așezări informale ce cuprindea sute de persoane. Astfel, ocupanții a peste 120 de adăposturi ilegale au răspuns la chestionare destinate identificării/ stabilirii raporturilor familiale/ patrimoniale/ nivelului de educație/ stării fizice/gradului de mobilitate etc.

Rezultate.

Luând în considerare răspunsurile obținute la interviurile semi-structurate, datele existente anterior referitoare la subiecții respectivi și statistica ce include și persoane cu profil similar, dar care nu au luat parte la interviuri, se desprind următoarele concluzii:

1. În planul cuantificării populației de cerșetori activi în oraș, precum și a comunităților/famiilor care fie se află în „anticamera” apelului la mila publică ori practică deja cerșetoria, dar în alte zone geografice, este certă **cunoașterea deficitară a numărului și profilului locuitorilor dintr-o serie de zone ale municipiului**. În cartiere precum Mărului, Șega, Drăgășani, Tarafului, Digului și chiar în zone de blocuri precum Vlaicu și Micalaca, echipele de recenzori din 2022 sau echipajele mixte ale administrației locale, în 2023 și 2024 s-au aflat frecvent în imposibilitatea de a completa datele privind ocupanții unor locuințe, din următoarele considerente:

a) Personele respective fuseseră deja recenzate, chiar „autorecenzate”, în localitățile de domiciliu, deși respectivii locuiau de mai mult timp în Arad. Există o corelație inversă între nivelul de trai al persoanei chestionate și disponibilitatea acesteia de a-și clarifica prezența în oraș, dacă ultimul său domiciliu este în altă localitate. Cerșetorii și persoanele fără adăpost – care pot obține reședința temporară în oraș chiar dacă nu au unde locui – sunt mai greu de „prelucrat” din punct de vedere al datelor de către instituțiile de asistență socială dacă au domiciliul în altă localitate decât cea în care stau în mod curent. Dată fiind reticența majorității acestor indivizi față de îngrijirea în formă instituționalizată ori față de măsurile de control instituite de statul român, perpetuarea raporturilor juridice **neclare** dintre aceștia și comunitatea gazdă este percepută de către cerșetori ca servindu-le „interesele”;

- b) Indivizii ce ar trebui intervievați locuiesc în așa-numite „așezări informale” sau în spații mai restrânse. Aici, inserția economică, de logistică a utilităților, administrativă, educațională, de asistență socială și servicii culturale are preponderent un caracter ilicit, deși locuitorii respectivi aspiră la integrarea socială, din perspectiva confortului curent. Completarea datelor din recensământ și dialogul ulterior cu echipele mixte de asistenți sociali și polițiști ar fi putut fi percepută ca o acumulare de „probe” de către autorități, în vederea implementării unor măsuri de reglementare ulterioare sau adoptării unor decizii ce au drept efect plata serviciilor obținute ilegal, instituirea minimumului control prevăzut de lege în materie de urbanism, obligarea la respectarea dreptului de proprietate ori înregistrarea prezenței în unitatea administrativ teritorială. Acest scenariu a fost evitat datorită faptului că identificarea aspectelor de natură ilicită aferente ocupării spațiilor respective survenise deja anterior, progresiv, prin interacțiuni repetate și punctuale ce vizau anumite locații și indivizi. Ca atare, recenzarea unui întreg areal a fost percepută drept ceea ce era, respectiv o acțiune centrată pe problematica socială și medicală, în care personalul structurilor de forță ale statului a asigurat doar protecție asistenților sociali, care au aplicat chestionare, cumulând date calitative și cantitative. De altfel, în cadrul acestor acțiuni comune ale DAS și DGASPC, administrația și reprezentanții MAI au evitat să realizeze orice demers ce ar fi putut evoca contextele ilicite procesate anterior (construcții ilegale, depuneri de deșeuri, conectare neautorizată la utilități etc.). De asemenea, primăria a inițiat, anterior, dialoguri individuale cu familiile, în sensul identificării de soluții pentru relocare, în locuințe sociale.
- c) Datele demografice și de identitate aferente grupului de populație ce ocupă locuințe sociale sunt adesea diferite, în realitate, de cele consemnate la alocarea acestor spații: locuințele sunt utilizate de către alte persoane, găzduiesc și alți indivizi decât cei înregistrați, ori ocupanții nu sunt de găsit, ca urmare a stilului de viață atipic (plecări bruște din oraș/țară, absența unui loc de muncă stabil, angajarea ca zilieri în alte zone etc.);
- d) O mare parte dintre indivizii cunoscuți ca locatari în micro comunitate absentează pe termen lung din zonă: sunt plecați în străinătate, adesea împreună cu copiii lor minori, lucrează în alte localități, ori se deplasează periodic la rude și cunoștințe a căror adresă nu este cunoscută. Deși datele culese indică un nivel mai ridicat al veniturilor decât al celor

rămași în urmă, care sunt adesea întreținuți de cei plecați, dialogurile din teren nu au indicat nume de angajatori, ci doar activități: construcții, cerșetorie, curățenie, șoferi etc. Astfel de foști angajați oficial sau la negru din spațiul U.E. au fost intervievați în 2023-2024, în cadrul studiului, ca urmare a decăderii fizice și intrării pe spirala dependenței de substanțe toxice care au condus la identificarea lor, pe stradă, de către poliția locală și Direcția de Asistență Socială (DAS). Situația, repetitivă, reflectă probabilitatea transferului.

2. Reticența locuitorilor din zonele afectate de sărăcie extremă ale orașului față de înregistrarea datelor personale facilitează ignorarea statistică a situației lor, de către autorități. Indivizi prezenți pe domeniul public, dar inexistenți juridic în Unitatea Administrativă Teritorială (UAT) viețuiesc în paralel cu fluxurile economice, politice, culturale, educaționale ale comunității gazdă. Una dintre ultimele „cărămizi” în generarea unui „univers paralel” al populației sărace din orașele românești îl reprezintă posibilitatea legală de a obține o carte de identitate provizorie și, drept urmare, un pașaport, în absența probării unui domiciliu sau reședințe. Proliferarea cărților de identitate unde, la adresă, este scris „municipiul Arad”, precum și a situațiilor în care locuitori săraci ai orașului nu mai au acte de identitate ori nu le-au reînnoit reflectă consolidarea unor microgrupuri ce supraviețuiesc pe termen lung fără a interacționa în niciun fel cu instituțiile, piața muncii, instituțiile financiare, asociațiile de proprietari ori cetățenești etc. Zeci de procente dintre acești cetățeni români au renunțat la însăși recunoașterea existenței lor în societate.

Realizarea a peste 20 de acțiuni comune ale poliției locale și Direcției de Asistență Socială (DAS) din subordinea Consiliului Local Municipal cărora li s-au alăturat, punctual, angajați ai Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) subordonate Consiliului Județean și Inspectoratului Județean de Poliție (IPJ) Arad au relevat realități necunoscute publicului larg și instituțiilor de învățământ, asistență socială, medicale și de evidența persoanelor:

a) Așezările informale sunt compuse în special din persoane sosite din alte județe, pe primele locuri fiind cele care au înregistrat scoruri ridicate de reprezentare a comunității rome, la recensământ (ex.: Bihor, Satu Mare). Localitățile rurale având comunități compacte și semnificative numeric de etnici romi, atât în județul Arad, cât și în alte zone ale țării, generează un aflax continuu de cetățeni care se confruntă cu limite grave în exercitarea drepturilor constituționale conexe supraviețuirii curente (atât drepturi pozitive,

cât și negative). Fluxul continuu de persoane defavorizate și lipsite de adăpost dinspre comunele și orașele mici ale județului și ale altor județe este alimentat de două realități care nu se vor schimba curând: discrepanța nivelului mediu al veniturilor populației între aceste zone și reședințele de județ, respectiv bugetele foarte reduse ale numeroaselor UAT nesustenabile (fapt care compromite orice efort de a acorda în mod continuu servicii sociale îndestulătoare);

b) Atât în așezările informale, cât și în amenajările de mici dimensiuni, există o rată uriașă a abandonului școlar (peste 70%, în cele mai fericite situații). În zonele de locuințe ilegale cu mai mulți ocupanți (Mărului-Sabelor), se constată în special neînscrierea la școală, în timp ce, în arealele mai mici, ocupate de persoane aparținând unor familii înrudite ori provenind din același spațiu geografic, minorii, în special cei de sex masculin, sunt adesea plecați în străinătate cu părinții (zonele străzilor Cehov, Curtici, Barbu Lăutaru etc.). Spațiile unde se înregistrează ocuparea domeniului public prin amenajări locative ilicite relevă neparticiparea la procesul educațional într-o formă mai severă, respectiv abandonul școlar. Prin comparație, absenteeismul școlar este constatat în cartierele paupere, dar unde există numeroase locuințe ridicate în mod autorizat (Șezătoarei, Drăgășani, Tarafului). În mod evident, există o legătură de cauzalitate între absența unei locuințe stabile ori corespunzătoare și opțiunea familiei de a nu-și mai trimite copiii la școală, iar gradul de desprindere de sistemul educațional este direct proporțional cu gravitatea problemei locative.

3. Diminuarea progresivă a teritoriului utilizat de către locuitori ai orașului afectați de extremă pauperitate, prin proiecte imobiliare, comerciale și de infrastructură urbană dislocă familiile și indivizii izolați fără a oferi, însă, alternative la microsocietatea constituită în paralel de acești cetățeni.

În perioada post-pandemie, majoritatea proiectelor de anvergură în registrul construcțiilor inițiate de administrația publică locală și de mediul privat au survenit în zone unde, anterior, cerșetorii și persoanele fără adăpost au locuit fără a interacționa aproape deloc cu populația generală. Schimbarea de opțiune privind investițiile a survenit pe fondul creșterii prețului locuințelor individuale peste nivelul la care beneficiile vânzării unor imobile noi, în interiorul vechiului intravilan al orașului, deveneau mai ridicate decât comercializarea de locuințe mai ieftine, dincolo de periferii, în dezvoltări realizate pe terenuri achiziționate la costuri reduse.

Pe acest fond, orașul Arad tinde să „piardă” unul dintre principalele atuuri identificate pentru populația de cerșetori, respectiv existența mai multor

areale parțial construite ce au fost abandonate după 1990. Fiecare ocupă zeci de hectare, fiind situate în proximitatea centrelor comerciale, cartierelor rezidențiale și centrului istoric.

Problema pentru cerșetori și pentru populația generală care îi receptează mai frecvent pe domeniul public rezidă în viteza și caracterul cumulativ al acestor investiții. Ele depășesc capacitatea de adaptare și relocare pe termen lung a celor ce practică cerșetoria. Ca atare, survine o creștere a entropiei comunității cerșetorilor, deoarece aceștia se confruntă cu deteriorarea celui mai important pilon al securității vieții curente: cazarea.

4. Grupul de lucru interinstituțional creat în prima jumătate a anului 2024, din care fac parte Inspectoratul Județean de Poliție Arad, Direcția de Asistență Socială Arad, Spitalul Clinic Județean de Urgență Arad și Direcția Generală Poliția Locală (care asigură locația, secretariatul tehnic și suportul operațional pentru acțiunile din teren) a analizat deja măsurile ce pot fi adoptate în cazul a douăzeci de subiecți selectați de fiecare dintre instituțiile respective. Concluzia de etapă este că, în majoritatea cazurilor, deși agravarea conduitei de pe domeniul public sau a situației individuale indică riscul apariției unor incidente sau al deteriorării ireversibile a stării de sănătate, capacitatea instituțiilor de a interveni decisiv este limitată, în absența acordului sau sprijinului subiecților.

Reinserția familială s-a produs în cazul unui singur bărbat, dintre subiecții conduși la locuințele rudelor apropiate de către asistenții sociali, însoțiți de polițiști locali. Acest succes singular poate fi atribuit cumulului a doi factori: distanța mare de municipiul Arad a familiei de origine (județ din estul țării) care i-a împiedicat revenirea în municipiu, precum și starea fizică precară a acestuia (consumator sistematic de trioxid de arsen și prezentând afecțiuni interne). De asemenea, unuia dintre subiecți i s-a deschis între timp un dosar penal pentru infracțiuni cu violență, fiind reținut de IPJ Arad. Din totalul de 29 de subiecți a căror situație a necesitat evaluarea urgentă, într-un interval de 3 luni, pentru 2 (7%) s-a adoptat măsura reinsertiei familiale, 5 (17%) prezintă perspective de extragere de pe domeniul public din cauza implicării în fapte penale (un grad ridicat de certitudine pentru 2 dintre ei), pentru 6 subiecți (aprox.21%) s-a decis documentarea necesității evaluării psihiatrice, iar în cazul a 16 indivizi, adică peste 55% din eșantion, s-a convenit că monitorizarea evoluției pe domeniul public este soluția de etapă. În cadrul întâlnirilor comune, reprezentanții instituțiilor implicate analizează subiecți tot mai puțin încadrabili în categoria celor cu profil penal, majoritatea cu afecțiuni

fizice și/sau cu indicatori cerți de afecțiuni mintale, ca urmare a restrângerii numărului de cerșetori și al persoanelor fără adăpost nou identificate că ar prezenta comportamente nepotrivite în spațiul public. Drept urmare, va crește procentajul inițial de 55% neîncadrabili în categorii ce permit socializarea, tratamentul sau reeducarea în medii controlate instituțional.

5. Dimensiunea logistică și umană a resurselor necesare gestionării problemelor întâmpinate depășește disponibilul actual al instituțiilor de asistență socială și medicală, care nu sunt create pentru realitatea unei părți din populație ale cărei caracteristici impun servicii dedicate. Gravitatea stării mintale și fizice a unora dintre subiecți, aspect valabil în special la cei neinstituționalizați, pune sub semnul întrebării validitatea opțiunii actuale a statului român de „integrare în societate” a cetățenilor din diferite centre de asistență. Strategia națională de reducere a numărului persoanelor instituționalizate este contrazisă de creșterea numărului persoanelor cu o stare mintală alterată, neincluse în programe de asistență. Impactul lor negativ asupra societății și propriei siguranțe, documentat de structurile de ordine publică și unitatea de primiri urgente a spitalului județean, intră în contradicție cu prezența mult mai neutră și decentă în comunitate a persoanelor înregistrate cu dizabilități mintale care sunt găzduite în centrele având regim deschis. Sutele de sesizări confirmate privind incidentele generate de zeci de subiecți intervievați care se bucură de libertate totală, nu sunt înregistrați cu afecțiuni psihice, dar, pe fondul sărăciei extreme, evoluează către manifestări antisociale scăpate de sub control și în direcția consumului cronic de substanțe toxice, ridică semne de întrebare cu privire la oportunitatea restrângerii asistenței sociale în centre care oferă și cazare. România, care nu a implementat, încă, nici prima etapă a Strategiei Naționale de Dezinstituționalizare (SNDI) enunțată de Ministerul Muncii și Solidarității Sociale¹⁶, are o rată de instituționalizare a populației de 0,08%, comparativ cu media restului statelor UE de 0,33% din populația generală (sursa SNDI). Deci, rata de instituționalizare din țara noastră era deja de peste 4 ori mai redusă decât în celelalte 26 de state membre, înaintea primei etape de aplicare a SNDI. Situația paradoxală evidențiată de acest calcul este potențată de următoarele realități evidențiate chiar de analizele MMSS:

- a) Deși starea de sănătate fizică și mentală a românilor este considerată, în general, a fi inferioară mediei europene, aspect probat de marile

¹⁶ Ministerul Muncii și Solidarității Sociale. Strategia națională privind prevenirea instituționalizării persoanelor adulte cu dizabilități și accelerarea procesului de dezinstituționalizare, pentru perioada 2022-2030.

diferențe în ceea ce privește speranța de viață, procentajul persoanelor cu dizabilități identificate dintre cetățenii români este mult inferior mediei UE (4,05%, față de aproape 25%). Diferența pare aproape neverosimilă.

- b) Procentajul persoanelor instituționalizate din totalul românilor înregistrați cu dizabilități este de 1,8% (15652 din aproximativ 866000, în 2021), comparativ cu sub 1,4% la nivelul restului Uniunii. În cazul României, procentajul real ar putea fi, însă, mult mai redus decât în U.E, datorită caracterului improbabil al incidenței atât de scăzute a dizabilităților, comparativ cu restul continentului;
- c) Creșterea cu peste 20.000 a numărului de persoane cu dizabilități înregistrat de MMSS, între 2021 și 2023, de la sub 866.000, la peste 886.000, pe fondul scăderii populației generale, reflectă probabilitatea ca, în România, un număr uriaș de persoane să fie afectate de diferite grade și tipuri de handicap, fără a fi înregistrate, încă.

Din perspectiva datelor susmenționate, provocarea rețelei naționale de îngrijire rezidențială devine eficientizarea mecanismelor de preluare/rulare a populației reale ce se confruntă cu dizabilități, nu reducerea numărului de locuri în centrele cu peste 50 beneficiari (majoritatea).

În cadrul studiului, a fost analizat impactul asupra populației generale a orașului Arad pentru cinci categorii de subiecți, precum și percepția personalului de asistență socială al DAS și DGASPC asupra evoluției medii a indivizilor aparținând celor cinci grupe:

- adulți diagnosticați cu afecțiuni mintale găzduiți în trei centre, unul al DAS de pe strada Tarafului și două ale DGASPC, funcționale în Arad și în orașul limitrof Pecica (cu acces rapid în reședința de județ);

- adulți diagnosticați cu probleme mintale sau neurologice găzduiți, în prezent, în blocurile sociale puse la dispoziție de Primăria Arad în cartierul Tarafului;

- case familiale puse la dispoziție, de-a lungul anilor, de municipalitate, prin programe sociale realizate în cartierul pauper Tarafului;

- adulți și minori care locuiesc în micro comunitățile de pe străzile Curtici, Cehov, Barbu Lăutaru, în locuințe ridicate fără autorizație, pe domeniul public (amenajări stabile, cu un grad scăzut de fluctuație a ocupanților, gestionate fiecare de către o familie);

- adulți care trăiesc se adăpostesc pe domeniul public sau privat în mod ilicit, prin utilizarea și, uneori, deteriorarea unor active de natură imobiliară.

- Deși persoanele din primul grup prezentau cea mai mare diferențiere față de populația generală, prin nivelul abilităților intelectuale și de socializare, ele au fost cel mai puțin prezente în istoricul incidentelor de tulburare a ordinii publice și producerea de prejudicii. Niciunul nu a fost sancționat pentru cerșetorie, iar percepția pe care o au asupra lor locuitorii de pe traseele de afluire/defluire zilnică, în deplasările pe care le realizează neînsoțiți în oraș, reflectă preponderent un amestec de compasiune și simpatie. În fapt, sub efectul respectării medicației curente și implicării în activități de grup desfășurate în centru, subiecții aceștia se remarcă în relația cu ceilalți cetățeni preponderent printr-o bună conduită față de persoanele din cartier pe care le-au reținut ca aparținând comunității, dar pe care nu le cunosc personal. Cel mai elocvent exemplu privind evoluția favorabilă a acestor persoane, în condițiile interacțiunii zilnice cu asistenții sociali, îl reprezintă cei 10 beneficiari ai centrului DAS de pe strada Tarafului. Aceștia trăiesc în mijlocul unei zone caracterizate de tulburarea frecventă a ordinii și liniștii publice, densitatea ridicată de cerșetori cazați în apartamente sociale care operează în oraș, contravenții privind protecția mediului, raporturi bazate pe forță și intimidare etc.

- Ocupanții cu probleme neurologice/mintale ai apartamentelor din blocurile sociale amplasate în zona Tarafului, deși sunt posesori ai unor abilități intelectuale superioare celor ale primului grup, sunt mult mai frecvent implicați în situații problematice, dintre care unele au ajuns în atenția structurilor polițienești ori a serviciului locativ aparținând municipalității. Faptul că se ocupă de medicație și aprovizionare singuri sau ajutați doar de apropiați, interacționând mai rar cu reprezentanții serviciilor de asistență socială, le generează un sentiment de insecuritate.

- Adulții care ocupă casele de tip familial construite cu 20 de ani în urmă tot în perimetrul Tarafului, precum și chiriașii locuințelor sociale din acest cartier ori din alte zone se regăsesc mai rar pe listele persoanelor afectate de dizabilități. Cel mai adesea, ei sunt subiecți ai plângerilor făcute de alți locatari privind tulburarea ordinii și liniștii publice. Deși pierderea dreptului la locuință socială survine rar, ea conduce rapid și la deteriorarea stării fizice și de igienă, concretizată în diminuarea accesului la locuri de muncă plătite regulat, amplificând riscul cerșetoriei. Varianta predominantă a acestui scenariu este excluderea târzie a celor mai turbulenți indivizi din cercul familial și relațional al titularului de contract, fără evacuarea efectivă a locuinței. Cei respinși ajung rapid în categoria cerșetorilor pereni, invocând „alungarea” de către familie, în dialogul cu asistenții sociali și polițiștii.

- În cazul grupului locuitorilor locuințelor ridicate neautorizat, pe domeniul public, grupate pe străzile Cehov, Curtici și Barbu Lăutaru, datele obținute indică o variantă prevalentă de evitare a efectelor exercitării limitate a drepturilor constituționale. Întrucât familiile în cauză beneficiază de ani de zile de stabilitate locativă și de perpetuarea unor raporturi funcționale de la o generație la alta, apartenenții cei mai competitivi au ales să depășească contextul local și național nefavorabil accederii licite la un nivel de trai superior, desfășurând diferite activități lucrative în afara țării. Sumele de bani trimise în țară le permit celor rămași să evite, cel mai adesea, angrenarea în activități antisociale vizibile.

- Indivizii adulți care trăiesc „sub cerul liber” ori în spații ocupate pe termen limitat în diferite cartiere prezintă cea mai mare incidență a faptelor antisociale, în primul rând apelul la mila publică, în condițiile în care marea majoritate nu au un istoric al episoadelor ce indică afectarea funcțiilor mintale, anterior consumului sistematic de substanțe toxice (alcool, trioxid de arsen, suspensie coloidală de pulbere de aluminiu cunoscută sub denumirea comercială de aurolac). Cel de-al cincilea grup generează peste 90% din incidentele care perturbă viața curentă a populației generale, deși nu constituie majoritatea indivizilor pauperi. Din peste 500 de indivizi identificați drept cerșetori în UAT Arad, în perioada 2019-2024, toți primii 50 ca număr de fapte antisociale constatate de poliția locală fac parte din această categorie.

Numărul mare de locuitori ai Aradului care fac parte din primele patru categorii vulnerabile pretabile a ajunge rapid în categoria cerșetorilor dacă situația lor personală se deteriorează, indică dimensiunea problemei sociale căreia trebuie să îi răspundă DAS și DGASPC, pentru a preveni extinderea fenomenului.

6. Nivelul de educație este critic în capacitatea de exercitare a drepturilor constituționale, iar tendința identificată nu este favorabilă. Mulți cerșetori nu și cunosc drepturile ori nu recunosc situații în care acestea le sunt încălcate deoarece nu știu să citească, nu diferențiază numerele etc. Din păcate, cercetările din teren inițiate pentru identificarea grupurilor generatoare de cerșetori din perspectiva reprezentării diferitelor variante de asigurare a cazării au relevat perpetuarea și consolidarea opțiunii larg răspândite pentru absenteism și abandon școlar;

7. Traumele familiale și raporturile sociale precare determină o percepție laxă a drepturilor conexe interacțiunilor sociale și climatului din cadrul microgrupului din care face parte cerșetorul.

Majoritatea celor 60 de cerșetori intervievați dimineța, în condiții ideale pentru un dialog structurat, sub protecția neintruzivă a polițiștilor locali și în spații special amenajate, au declarat explicit că nu țin legătura cu familiile. Peste jumătate dintre cei care au părinți în viață refuză să ia legătura cu aceștia. Mai mult de 80% dintre subiecți declară că au cel puțin un copil asupra cărora au pierdut drepturile părintești, prin sentință judecătorească ori ca urmare a simplei pierderi a contactului cu aceștia. Sub 10% dintre bărbații intervievați afirmă că măcar una dintre „soțiile” pe care le-au avut le-au fost partenere în urma unei căsătorii oficiale legal. Adesea, interviurile relevă dificultăți reale de rememorare a numelor tuturor fraților și surorilor și, în absolut toate situațiile, subiecții nu sunt în măsură să indice toate adresele unde locuiesc frații și surorile lor. Cerșetorii prezenți în municipiul Arad au experimentat în copilărie și adolescență abandonul de către părinți, divorțul acestora, munca fizică grea înaintea majoratului, alungarea de la domiciliu de către un părinte supraviețuitor sau alte rude supraviețuitoare în urma părinților, divergențe cu frații, relațiile sexuale sistematice și asumate ale „partenerilor” cu alte persoane, decesul sau pierderea copiilor prin decăderea din drepturi etc. Nu există niciun cerșetor interviuat la sediul DGPL ori DAS ori în spațiile de adăpostire care să nu aibă o rudă de gradul I decedată ori aflată într-o stare precară de sănătate, ca urmare a consumului sistematic de droguri. Cerșetorii povestesc frecvent despre modul în care au efectuat activități lucrative pentru care nu au fost plătiți ori au fost plătiți mai puțin decât li s-a promis.

Acestor contexte reale li se adaugă afirmații reiterate cu privire la o serie de încălcări de drepturi, asupra veridicității cărora, asistenții sociali și personalul de ordine publică ce-i cunosc pe cerșetori în urma frecventei interacțiuni din teren nu se pot pronunța, decât în cazul în care acestea ar fi dovedite:

- sustragerea actelor de identitate în contexte legate de activități temporare ca zilieri (peste 15%);
- furtul sistematic al bunurilor personale, ca argument al refuzului cazării în centre ori în locuințe sociale (peste 70%);
- pierderea partenerelor de viață, ca urmare a racolării lor de către bărbați mai potenți financiar (aproximativ o cincime dintre bărbații intervievați);
- înstrăinarea descendenților, ca efect a manipulării de către rude ce speculează situațiile dificile întâmpinate de subiecți (în multe cazuri, aceste situații de criză chiar au survenit independent de voința celor din urmă);
- respingerea de către familie și foști colaboratori, din considerente patrimoniale (mai mult de un sfert dintre subiecți, însă toți bărbați. În acest caz,

există suspiciunea reactualizării tensiunilor cu familiile ce constată că subiecți reveniți sunt dependenți de substanțe toxice și incontrollabili).

Este evidentă cantonarea covârșitoarei majorități a cerșetorilor arădeni într-un context aspirațional limitat de frustrările relațiilor cu familiile de origine. Acest fapt contribuie la un blocaj al indivizilor respectivi în raport cu oportunități de dezvoltare prin interacțiunea și construcția de relații funcționale cu alte persoane. Ca atare, subiecții cercetării sunt primii care limitează producerea situațiilor prin care pot testa limitele exercitării drepturilor economice, culturale, de expresie etc. În aceste condiții, simpla expunere a unor variante de cazare ori de soluționare a problemei documentelor de identitate, adesea respinse de cerșetori, nu epuizează responsabilitățile asistenților sociali și altor funcționari publici. Instituțiile sunt datoare să construiască variate „trasee” de interacțiune proactivă ale persoanelor defavorizate, prin abordarea preocupărilor curente ale acestei categorii de populație (curățirea și înlocuirea garderobei, obținerea și depozitarea alimentelor de bază, reparația unor obiecte de uz curent și soluționarea problemei utilităților, obținerea de medicamente și consultații într-un mediu tolerat, desfășurarea unor activități recreative simple etc.)

8. Absența elementelor patrimoniale și caracterul incomplet ori neactualizat al datelor de identificare individuale consemnate de autorități are drept efect o restrângere a capacității subiecților de a exercita drepturi ce presupun utilizarea unor referințe din cele două categorii.

Absența documentelor de identitate și elementelor patrimoniale ori a abilităților necesare înscrierii în programe de asistență și pregătire profesională a fost documentată în interviuri și dialoguri din teren desfășurate cu peste 100 de subiecți cazați într-o varietate de forme: sub cerul liber, în locații publice și private abandonate, locuințe puse la dispoziție, temporar la rude și prieteni, mici acumulări de locuințe improvizate ilicite, respectiv așezări informale de zeci de persoane. Covârșitoarea majoritate a acestor persoane au evidențiat inexistența ori limitele grave ale capacității de exercitare a drepturilor pozitive și limitarea gravă a drepturilor negative. În registrul celor din urmă, descurajarea de către poliție a agresiunilor ce pun în pericol viața și integritatea fizică a cerșetorilor și persoanelor fără adăpost devine dificilă în condițiile în care raziile periodice organizate de IPJ, cu participarea DGPI, relevă existența pe domeniul public arădean a unor cetățeni a căror identitate nu poate fi asociată cu nicio referință din baza de date. Amprentarea și introducerea în bazele MAI, cu elementele de cunoaștere furnizate de indivizii respectivi și restrânsul lor mediu relațional, poate oferi o trasabilitate privind episoadele din existența subiecților în care

dreptul la viață, la libertate, etc. ar avea nevoie de protecție, însă nu contribuie la promovarea drepturilor pozitive ale acestor cetățeni. Precaritatea conexiunilor, cunoștințelor și logisticii de care dispun cei mai săraci membri ai societății fac dificilă ”ancorarea,, proiectelor de recuperare vizate de stat și societatea civilă.

Discuții.

Studiul de față, deși centrat pe o populație marginală, oferă indicii referitoare la condiționările prin care, în interiorul unei societăți democratice, este posibilă, totuși, exercitarea parcimonioasă și superficială a multor drepturi fundamentale, de către o mare parte din populație.

Sărăcia, ca resort fundamental al opțiunii de a cerși, reprezintă și o „punte” către alte condiționări ale statutului social ce poate fi afectat de dizabilitate fizică ori mintală, educație precară, absența rudelor apropiate ori a relațiilor sociale solide. Totodată, segmente semnificative din populație interpretează negativ și profund eronat elementele de individualizare precum: rasă, etnie, opțiune sexuală etc.

Autolimitarea în exercitarea drepturilor fundamentale, ca opțiune permanentă nu doar pentru populația de cerșetori, ci și, probabil, pentru largi comunități de populație săracă din România, constituie o ipoteză ce necesită, poate, o cercetare temeinică separată. Datele obținute prin studiul de față sugerează o regresie a orizontului de expectanță al populației paupere către aspecte fundamentale ale vieții curente, ce se reduc la o parte din drepturile „negative”. O astfel de concluzie, dacă se dovedește a fi reală, reflectă incapacitatea foarte probabilă a unei părți mult mai mari din populația țării decât comunitățile de cerșetori de a aspira la exercitarea drepturilor „pozitive”, cele care, în realitate, definesc funcționarea unei societăți democratice și a statului de drept.

Societatea civilă și cetățenii ce interacționează cu subiecții prezentului studiu manifestă aprehensiune către paradigma culpabilizatoare a sărăciei, probând o încredere redusă în capacitatea cerșetorilor de a recupera integrarea în comunitate, ca urmare a unei asistențe sociale continue și multidimensionale. Ca atare, modul uzual de relaționare cu grupurile de cerșetori reflectă reticența comunității gazdă de a genera discriminarea pozitivă necesară exercitării plene a drepturilor de către persoanele sărace care se confruntă cu lipsuri economice, educaționale, fizice și mintale. Chiar și în situațiile în care proiectele sociale sunt inițiate, ele reflectă, atât prin conținut, cât și prin forma fizică de materializare (garduri, ziduri, distanță față de zonele prospere) opțiunea de segregare a unor indivizi a căror asimilare este văzută cu scepticism.

Limitele studiului.

a) O mare parte din date au fost obținute ca urmare a abordării subiecților în circumstanțe asupra cărora ei nu aveau niciun control (acțiuni comune ale asistenților sociali și poliției, razii ale poliției locale, verificări întreprinse la locuințele sociale de către serviciul locativ al primăriei, acțiuni de recenzie și notificare ce au precedat desființarea unor așezări informale etc.). Ca atare, este posibil ca răspunsurile oferite de persoanele incluse în studiu să fie influențate de contextul în care au survenit interviurile.

Referitor la limitarea cercetării, trebuie ținut cont de faptul că subiecții sunt oricum, din păcate, în postura de a interacționa cu restul cetățenilor de pe poziții de inferioritate economică, patrimonială, educațională, de aspect fizic, statut etc. Ca atare, dialogul cu operatorii cercetării se înscrie într-o „normalitate deviantă” definitorie pentru existența lor curentă.

În acest sens, prezintă relevanță impactul aproape nul asupra conținutului și desfășurării interviurilor pe care l-a avut opțiunea oferirii de sandwich-uri și apă, în condițiile în care datele deja obținute relevau că, la ora preluării de pe teren, în vederea dialogului la sediu, majoritatea nu apucaseră să ia micul dejun. Reacțiile celor mai mulți subiecți au fost de indiferență.

b) Majoritatea instituțiilor publice, firmelor și organizațiilor aparținând societății civile ignoră existența acestei categorii sociale, în proiectarea propriei funcționări. Domeniile fundamentale ale societății rulează fără ei: economia, educația, sănătatea, cultura, divertismentul, apărarea și ordinea publică etc.

Cerșetorii și persoanele fără adăpost nu constituie un grup țintă de clienți, nu sunt vizați de campaniile electorale, sunt ignorați din punct de vedere patrimonial ori al capacității de inovare, nu sunt incluși în campanii educaționale destinate adulților, nu se dorește atragerea lor în activități culturale, iar angajarea lor în domenii cu responsabilitate cel puțin medie este prohibită. Datele referitoare la inserția lor în societate și modul în care survine exercitarea drepturilor constituționale, pe fondul acestei inserții, sunt foarte precare, deoarece tocmai inserția socială este ceea ce le lipsește. Drept urmare, informațiile cercetării provin exclusiv de la entități pentru care persoanele fără adăpost sunt domeniu de activitate, fiind consemnate adesea dintr-o perspectivă negativă (structuri de menținere a ordinii și liniștii publice, personal administrativ ce monitorizează păstrarea logisticii de locuire, de utilități și din registrul mobilierului urban ce le este pusă la dispoziție, evaluatori ai gradului de handicap, asistenți sociali ce efectuează anchete privind tratamentul aplicat minorilor ori persoanelor cu dizabilități etc.).

c) Date obținute la finalul primului trimestru al anului 2024 indică faptul că subiecții acestei cercetări reprezintă doar o submulțime a cerșetorilor

arădeni, deoarece un număr neprecizat, dar important, activează în afara țării. Realitatea temporară, dar perpetuată în interiorul țării, a unui număr diminuat de cerșetori, prin „exportul” acestora în UE poate fi alterată semnificativ, chiar pe termen mediu, de evoluții independente de prestația autorităților române locale și naționale, societății civile ori mediului de afaceri, respectiv prin măsurile adoptate de autoritățile naționale din statele gazdă. Populația cerșetorilor originari din municipiu plecați în Europa de Vest ori trimiși din oraș în aceeași direcție este importantă și prezumăm că are un grad de adaptare la realitățile continentului superior confrăților rămași în municipiu.

Interviurile desfășurate între decembrie 2023 și martie 2024 cu 60 de cerșetori reflectă existența unui trecut de fapte antisociale în afara teritoriului național pentru o minoritate dintre aceștia. Ulterior respectivelor interviuri, consultările avute de poliția locală, ca gestionară a majorității elementelor de cunoaștere de trecutul contravențional local, cu IPJ Arad, ca receptor al datelor privind fondul infracțional la nivel național și peste hotare al subiecților, au reflectat suficiente situații de suprapunere a acestor experiențe antisociale la aceeași cerșetori. Scenariul uzual este plecarea în străinătate, implicarea în activități infracționale și efectuarea de pedepse privative de libertate concomitent cu apariția la unii dintre aceștia a dependenței de droguri și efectuarea parțială a perioadei de reclusiune (urmată de revenirea în țară, pe fondul incapacității de a se reintegra în mediu lucrativ competitiv, în starea fizică și mintală generată de dependență). După întoarcerea în România, la mai mulți subiecți din această categorie a urmat „căderea” în comunitatea cerșetorilor arădeni. În mod semnificativ, cerșetorii arădeni cu trecut infracțional și perioade de închisoare în străinătate, cel mai adesea asociate cu fapte violente, nu au în Arad un profil mai problematic decât cerșetori care nu au părăsit municipiul și a căror agresivitate este rezultatul unei deteriorări lente a stării mintale, pe fondul consumului de substanțe toxice.

d) Concluziile unei cercetări centrate pe populația pauperă fără adăpost, cu un nivel mediu de educație scăzut și afectată de o rată ridicată a comportamentelor antisociale și autodistructive nu pot fi extrapolate automat, la grupurile de interes ce prezintă similarități (muncitori necalificați itineranți/navetiști, tineri consumatori de droguri, adolescenți din comunități etnice refractare la continuarea studiilor după ciclul primar etc.).

Elemente greu cuantificabile precum inserția solidă în familie, transferul facil de bunuri și sume de bani la nevoie, asocierea perenă cu medii ce concentrează expertiza în domenii cheie – avocați, asistenți sociali, ONG – pot compensa o parte dintre condiționările sus menționate, pentru alte categorii decât cerșetorii. Devine posibilă, astfel, asigurarea unei asistențe punctuale în

exercitarea dreptului constituțional, care maschează inabilitatea, controlează comportamentele antisociale și compensează absența elementelor patrimoniale/organizatorice minim necesare (domiciliu, proprietate etc.).

Rezultate.

Separat, pentru fiecare dintre drepturile fundamentale prevăzute de Constituția României, situația constatată în comunitatea cerșetorilor din Arad este următoarea:

a) Drepturile grevate preponderent de absența logisticii la instituțiile publice ori de pregătirea inadecvată a funcționarilor sunt următoarele:

Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică

Profilul afișat public de subiecții acestui studiu indică frecvent asumarea unei imagini exterioare și morale degradate. În cele mai multe situații, aceasta nu este exclusiv efectul unui conduite autodistructive (consum de substanțe toxice, expunerea la factori de mediu extremi, angrenarea în activități fizice riscante etc.), ci este și rezultatul unui sistem de relații în interiorul microgrupului sau față de mediul extern bazate pe criteriul forței (la care se și recurge frecvent). Din datele pe care le avem, cazarea și obținerea veniturilor prin activități ilicite sunt organizate în baza unei discipline garantate de ascendentul fizic. Una dintre cauzele numărului redus (3-5 persoane) al grupurilor de contravenienți pauperi ce intră în atenția poliției este tocmai incapacitatea coordonatorilor cerșetorilor și persoanelor fără adăpost – și ei de un nivel intelectual modest – de a-și propaga acest gen de autoritate asupra unui număr mai mare de colegi.

► Interviurile efectuate la sediul poliției locale au evidențiat, totodată, intrarea ocazională a microgrupurilor de cerșetori sub autoritatea unor infractori: hoți de buzunare, spărgători rudimentari de mașini, foști tâlhari etc.

► Suprareprezentarea numerică a bărbaților, în grupurile respective, poate indica, totodată, două realități, ambele luate în considerare în cercetarea pe care o efectuăm în prezent:

1. Femeile ce depășesc adolescența devin mai utile prin implicarea în alte tipuri de activități ilicite, precum prostituția sau munca forțată în alte zone (în afara țării). Încă nu avem date privind dispariția din grupuri a acestor tinere femei, dar această absență a indiciilor poate fi ascunsă de variația semnificativă (aproximativ 20% anual) a comunității contravenienților aflați în evidența poliției locale. În plus, 2/3 dintre aceștia nu sunt originari din oraș, sens în care, dispariția temporară este justificată;

2. Existența unui model comportamental familial tradițional deformat, ce maximizează rolul și autoritatea bărbaților, păstrează o mare parte din femei în zone mai obscure, precum locuințele improvizate din așezările

informale, delegând componentei masculine a comunității obținerea surselor de subzistență.

Aspectele susmenționate conduc la o periclitate gravă și permanentă a dreptului la viață și integritate fizică și psihică, atât în interiorul spațiilor ce definesc limitele fizice ale comunităților de cerșetori, cât și în extensiile geografice temporare ale acestora, determinate de deplasările pentru obținerea mijloacelor de subzistență.

Din datele pe care le deținem în prezent, conflictele survin în special între indivizii din interiorul microgrupurilor și nu între aceștia și alte asocieri similare de indivizi. Mai mult, punerea în pericol a integrității fizice a cerșetorilor, prin interacțiuni agresive cu alte categorii de cetățeni, se produce, cel mai adesea, pe fondul consumului de alcool și substanțe psihotrope, altfel existând o inhibare a agresivității față de membrii comunității gazdă.

În vreme ce actele de violență din interiorul grupurilor de cerșetori trec neobservate de public și de mass-media în marea majoritate a situațiilor, agresivitatea verbală și fizică orientată către membri ai populației generale, chiar când se finalizează cu daune în mod evident mai ridicate pentru cerșetori, este puternic diseminată în spațiul public și condamnată.

Libera circulație

Acest drept este condiționat de existența unor acte de identitate. Deși modificarea OUG 97/2005 privind evidența persoanelor permite, în prezent, emiterea unor cărți de identitate provizorii și pentru persoane care nu pot face dovada unui domiciliu sau a unei reședințe, libertatea de deplasare/stabilire este limitată la perioada de valabilitate a acestui CI provizoriu, adică la un an. În mod similar, pașapoartele emise pentru deținătorii de CI provizorii au durata de valabilitate limitată corespunzător.

Dreptul deplin la circulație al persoanelor fără domiciliu sau reședință corespunzătoare unei adrese din România nu este doar limitat la un an, ci are un istoric scurt și un viitor nesigur, din punct de vedere legal. El a fost pus în practică în anul 2021 iar reacția instituțiilor statului este preponderent negativă.

Structuri precum MAI, Direcțiile de Finanțe, administrațiile publice locale, direcțiile județene de evidență a persoanelor etc. invocă următoarele realități:

- Modificarea OUG 97/2005 transferă în jurisdicția UAT gazdă numeroși indivizi fără adăpost ce ar putea beneficia mai eficace și ieftin de asistență în localitățile unde au rude sau alte contacte anterioare, inclusiv patrimoniale;

- Absența referirilor la o adresă de domiciliu face imposibilă debitarea amenziilor aplicate, fapt ce anulează orice eficiență a sancțiunilor respective. Situația este dificilă, deoarece populația în cauză se situează frecvent în contexte contravenționale și chiar penale.
- Imposibilitatea asocierii identității persoanei cu o adresă de domiciliu sau reședință în toate procedurile administrative și judiciare produce efecte în lanț pentru o multitudine de acțiuni ale subiecților ce presupun interacțiunea cu instituțiile statului.

Inviolabilitatea domiciliului

La majoritatea cerșetorilor, persoanelor fără adăpost și persoanelor din „așezările informale” ale Municipiului Arad nu se pune problema recursului la acest drept, deoarece, în cea mai mare parte a timpului, nu se află la ultimul domiciliu înregistrat. Adăposturile pe care le folosesc se află pe proprietăți ale statului român ori proprietăți private, de unde structurile de ordine și liniște publică nu doar că pot, dar sunt și datorate să le evacueze.

În mod semnificativ, toate cele 4 excepții de la exercitarea acestui drept prevăzute în art. 21 alin. (2) al Constituției fac referire la situații aplicabile subiecților cercetării de față, motiv pentru care, în realitate, cerșetorii pot fi „invadați” non-stop de forțele de ordine:

- a) executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;
- b) înlăturarea unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;
- c) apărarea securității naționale sau a ordinii publice;
- d) prevenirea răspândirii unei epidemii.

Inexistența protecției acordate de domiciliu, reședință sau de acceptul proprietarului conduce la facilitatea intervenției structurilor de forță în spații ce definesc universul privat al subiecților cercetării. De multe ori, această intruziune este urmată și de eliminarea mecanică sau prin incinerare a unor bunuri pe care contravenienții le folosesc, dar nu pot face dovada dreptului la proprietate. Cauza acestei distrugerii suplimentare a ceea ce persoanele fără adăpost și cerșetorii ajung să considere spațiul lor privat rezidă în prejudiciile de mediu și igienă publică create comunității prin ocuparea zonei și acumularea haotică de obiecte.

În prezent, astfel de razii survin în format comun – poliție, poliție locală și jandarmerie – iar poliția locală realizează frecvent acțiuni punctuale, în mai multe locuri din oraș, în vederea îndepărtării cerșetorilor și indivizilor din categoria persoanelor fără adăpost din locații în care prezența lor produce

deșeuri, disconfort pentru comunitate ori survine pe proprietăți deținute de persoane fizice și juridice. Este de dorit și recomandabil ca aceste acțiuni să se desfășoare ținând cont și de respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale celor evacuați.

Dreptul la educație

Deși articolul 32 din Constituția României, prin aliniatul 1, prevede obligativitatea învățământului general, instituțiile cu atribuții în domeniu au rareori capacitatea de a determina conformarea elevilor și, mai ales, a familiilor acestora, la această normă imperativă. Consfințită și prin legea educației naționale nr. 1/2011, obligativitatea participării la cursuri este mai greu de implementat decât de reglementat.

La începutul anului 2022, DGPL a încheiat un parteneriat cu ISJ Arad prin care agenți constatatori, dintre polițiștii locali, stabiliți prin dispoziția primarului, constată neîndeplinirea obligațiilor legale de asigurare a condițiilor de școlarizare de către părinți ori tutorii legali. În fapt, studiul de caz efectuat la două dintre școlile din municipiul Arad afectate cel mai mult de absenteismul școlar a relevat realități îngrijorătoare.

Încă din primele zile, au fost efectuate 74 de vizite la domiciliul elevilor, fiind vizat prioritar arealul străzii Șezătoarei, unde incidența unor astfel de probleme este ridicată. Agenții au procedat la notificarea părinților privind obligația copiilor de a se prezenta la școală, excepție fiind cazurile medicale. În caz contrar, au fost aplicate sancțiuni contravenționale potrivit prevederilor art. 360 din actul normativ menționat, cu amendă cuprinsă între 100 și 1.000 lei ori cu muncă echivalentă în folosul comunității, prestată de părinte sau de tutore.

În 43 de situații s-a constatat că părinții furnizaseră informații eronate privind domiciliul copiilor ori a survenit mutarea acestora. De asemenea, au existat cazuri în care abandonul școlar a fost justificat prin tradiția comunității privind renunțarea la educația formală, în cazul fetelor, după vârsta de 12 ani. Încă din prima zi, a rezultat că o elevă nu mai frecventa cursurile ca urmare a faptului că era însărcinată. O alta ar fi fost împiedicată de mamă să participe la cursuri, prin mutarea succesivă dintr-o localitate în alta și părăsirea, în final, a județului (moment în care a ieșit din aria de competență a DGASPC Arad, către care au fost sesizate ambele situații).

Accesul la cultură

Situat pe o poziție superioară în piramida lui Maslow, accesul la servicii culturale de către cerșetori sau persoanele fără adăpost nu face obiectul niciunui ONG sau instituții. Cauza rezidă atât în acoperirea precară a nevoilor de bază,

cât și complexitatea condițiilor ce trebuie îndeplinite pentru desfășurarea actelor de cultură destinate publicului în condițiile respectării unor standarde de siguranță și de igienă.

În fapt, datele obținute indică faptul că singurele modalități prin care cerșetorii accesează, incidental, informații culturale, rezidă în vizionarea marginală a festivalurilor populare cu acces nerestricționat și utilizarea telefoanelor inteligente. Drept urmare, cerșetorii sunt privați de actul cultural atât cantitativ, cât și din punctul de vedere al diversității.

În mod similar, cerșetorii sunt inexistenți în generarea oricăror forme de cultură, atât în interiorul comunităților respective, cât și în rândul populației generale.

În cursul a mii de interacțiuni cu subiecții cercetării, desfășurate pe durata a trei ani, în arealul UAT Arad, au fost identificați doi cerșetori implicați în pseudo-activități culturale. Primul este cunoscut pentru problemele de natură mintală și, periodic, ocupă domeniul public cu un microfon în vederea susținerii de concerte vocale. Cel de-al doilea, provenit dintr-un județ din sudul țării, cântă neautorizat la un instrument de suflat, acompaniat de o persoană de sex feminin. Activitățile lor sunt izolate și au un caracter individual, neautorizat. Totodată, nu beneficiază de impresariere, finanțare, cazare ori promovare.

Dreptul la ocrotirea sănătății

Datele deținute de DGPL indică faptul că persoanele paupere ce nu dispun de asigurare medicală, înnoptează în diferite locații improprie și preponderent în mod ilicit și își desfășoară majoritatea activităților în medii cu o densitate ridicată a persoanelor cu afecțiuni mintale ori cu profil agresiv care se confruntă cu o serie de probleme recurente, pentru care actualul sistem sanitar nu este pregătit:

- îngrijirea medicală discontinuă și limitată la medicina de urgență;
- absența frecventă a diagnosticelor, inclusiv la afecțiuni grave sau cu pericol ridicat de contagiozitate (TBC, diabet etc.);
- refuzul investigațiilor medicale, ca efect al temerii privind măsurile de restricționare a libertății de mișcare ca urmare a stabilirii unor diagnostice;
- inexistența unor locații special destinate acestei categorii de populație, adiacent UPU sau în centre medico-sociale gestionate de administrația publică locală sau de ONG-uri (după modelul occidental). În acestea, ar trebui să survină asistența medicală ambulatorie, în paralel cu asigurarea altor servicii și beneficii sociale (care să constituie motivul primordial al prezentării subiecților în locațiile în cauză).

Dreptul la mediu sănătos

Populația vizată în acest studiu reprezintă categoria socială cea mai expusă la deteriorarea condițiilor de mediu, dat fiind faptul că subiecții respectivi ocupă zonele nedorite ori abandonate de restul populației, industrie sau mediul de afaceri. În rarele ocazii în care persoanele fără adăpost și cerșetorii se instalează în spații vizate de alte persoane fizice sau juridice, acestea fie sunt deja deținute, fie vor fi dobândite legal, fără excepție, de către aceste terțe părți.

Ca atare, subiecții studiului stau în depozite abandonate, în foste hale industriale, în locuințe deteriorate neocupate, containere sau chiar sub cerul liber (rețele de încălzire, parcuri, amenajări din locurile de joacă, în proximitatea depunerilor de deșeuri). Pregătirea acestor spații pentru un minim confort presupune utilizarea de bunuri deteriorate, expuse la condiții de mediu agresiv și, bineînțeles, cu o îmbunătățire redusă a condițiilor de locuire, hrănire, transport etc.

Administrațiile din România nu alocă resurse materiale pentru o minimă amenajare a locațiilor alese uzual de cerșetori/persoane fără adăpost, deoarece nevoile lor intră în contradicție cu cele ale populației din localitate.

Interzicerea muncii forțate

Datele deținute de poliția locală evidențiază existența a două comunități paupere din rândul cărora se pot recruta victimele muncii forțate: grupul de 250-300 de contravenienți (cerșetori, persoane ce deteriorează mobilierul urban, autori de agresiuni verbale repetate etc.) procesați în ultimii trei ani și un grup mai mare, de aproximativ 1000 de persoane sau mai multe, care ocupă așa numitele „așezări informale”. Acestea sunt zone compacte de case construite fără autorizație, locuințe improvizate etc., în care legislația privind evidența persoanelor este greu aplicabilă. Ca atare, o parte din populația respectivă, care variază în funcție de anotimp și oportunități, este neînregistrată, ea figurând în alte UAT. Au fost identificate situații de preluare a indivizilor respectivi ca angajați pe termen mediu sau lung în exploatații zootehnice sau agricole din extravilanul municipiului Arad, în munci brute din construcții.

În Arad, verificările efectuate în anul 2021 la aproximativ 1800 de asociații de proprietari, au evidențiat prezența pe termen mediu și lung a aproximativ 2300 de persoane, fără forme legale (datele sunt incomplete, deoarece au provenit doar din verificarea încrucișată a cărților de imobil și a bazelor de date ale MAI). Se poate aprecia că, în zonele mai sărace și cu o disciplină urbanistică mai precară, precum și în numeroasele locuințe sociale din oraș, se află sute de lucrători la negru ce prestează cele mai rău plătite și puțin vizibile munci.

Dreptul la grevă

Contextul expus mai sus este cel care inhibă aproape total capacitatea populației ce trăiește sub limita sărăciei extreme să exercite dreptul enunțat mai sus. Munca „la negru”, izolarea geografică a punctelor de lucru, absența altor instrumente de comunicare decât cele puse la dispoziție de „patroni” sunt situații frecvent întâlnite.

Discuțiile purtate de polițiștii locali cu persoanele fără adăpost și cerșetori ocazionali au indicat că doar 2% dintre ei lucrează legal, 40% nu au carte de muncă (sunt crescători de animale sau agricultori de subzistență, oameni în casă, muncitori necalificați în construcții, colectori de deșeuri metalice etc.), aproape 50% sunt cerșetori permanenți sau ocazionali, iar până la 2% practică prostituția. Estimăm că cel puțin unul din 10 ar putea fi victimă repetată a exploatării. Faptul că majoritatea sunt analfabeți constituie o circumstanță agravantă a condiției lor curente.

Protecția copiilor și a tinerilor

Deși acțiunile desfășurate de poliția locală și poliție, precum și semnalarea către DGASPC a situațiilor de utilizare a minorilor ca autori ai cerșitului sau însoțitori ai cerșetorilor au limitat numărul situațiilor de acest gen vizibile în zone centrale sau aglomerate, copiii și adolescenții continuă să aibă o poziție de inferioritate în familiile sau grupurile ce includ cerșetori sau persoane fără adăpost.

După cum reiese din diagramele relaționale realizate, minorii se află pe treapta inferioară a grupului, fiind incapabili să discearnă caracterul abuziv al conduitelor exercitate asupra lor (sex, însușirea unor bunuri sau bani, trimiterea cu diverse sarcini în oraș etc.).

Reține atenția supra reprezentarea tinerilor în subgrupul cerșetorilor și persoanelor fără adăpost care, din totalul subiecților identificați timp de doi ani, prezintă indicii ale unor deteriorări iremediabile ale funcțiilor mintale.

Protecția persoanelor cu dizabilități

Datele obținute de echipajele de poliție locală, conținutul sesizărilor cetățenilor și percepția partenerilor instituționali din mediul asistenței sociale indică o reprezentare numerică mult mai semnificativă a persoanelor cu dizabilități, comparativ cu cea înregistrată în populația generală a comunității de cerșetori.

În ultimii ani, inclusiv mass-media locale au relevat incidența în creștere a manifestărilor temporare iraționale în conduita unora dintre persoanele fără adăpost, insistând asupra conexiunilor de cauzalitate dintre consumul de substanțe halucinogene și apariția manifestărilor violente subite. Din păcate,

gradul de deteriorare a funcțiilor mintale și fizice ale populației de cerșetori și de persoane fără adăpost este imposibil de determinat, în absența unor evaluări medicale de specialitate. Refuzul sistematic al internării voluntare și părăsirea rapidă a secțiilor de primiri urgențe de la spitalul județean și secția de psihiatrie, după episoadele de internare non-voluntară, împiedică stabilirea gravității afecțiunilor psihice și fizice ale subiecților.

Din peste 200 de cerșetori și persoane fără adăpost identificați la nivelul anului 2022, aproximativ o treime prezentau, ocazional ori frecvent, manifestări ce indicau afectarea, cel puțin temporară, a funcțiilor mintale. La personalitățile schizotipale, absența suportului oferit de comunitate sau de familie, accentuează riscul de deteriorare a prestației intelectuale și conexiunii cu realitatea¹⁷.

b) Drepturi limitate preponderent de inadaptarea sistemului instituțional la caracteristicile subiecților analizați (intelectuale, patrimoniale, de inserție socială, nivel de educație etc.):

Libertatea conștiinței

Referitor la acest drept, ne permitem o afirmație oarecum hazardată privind autocenzura manifestată de persoanele paupere care beneficiază de asistență din partea unor organizații caritabile afiliate unor culte religioase. Dacă, în cazul unor beneficii sociale de bază, precum hrana și îmbrăcămintea, condiționarea mintală pentru alinierea la valorile și credințele propagate de acel cult pot fi considerate minime, datorită unei expuneri limitate în timp la contactul cu asistenți sociali-misionari, în cazul furnizării de servicii de cazare, evaluării sanitare/medicale periodice și al asistenței psihologice asociate acestor beneficii, subiecții pauperi resimt mai acut presiunea reală ori imaginară de a se conforma codului organizației gazdă.

Primăria Arad se află în etapa incipientă a colaborării cu mai multe confesiuni creștine reprezentate în Municipiul Arad, prin care se dorește documentarea corespondenței dintre modelele clasice de raportare a acestor culte față de fenomenul cerșetoriei și implicarea acestora în problema cerșetorilor și persoanelor fără adăpost. Concluzii de etapă indică faptul că BOR se concentrează pe beneficii sociale primare și acordate în raport cu aflulul înregistrat în parohii, în vreme ce cultele protestante combină identificarea cazurilor sociale din comunitățile proprii cu asumarea unor misiuni de asistență socială ținute pe zone ori grupuri (anvergura fiind condiționată de resursele materiale disponibile pe termen mediu și lung, în acest scop). La comunitățile

¹⁷ Barron, D., Vintila, M., Swami, V. 2020 An assessment of the dimensionality of a Romanian translation of the schizotypal personality questionnaire and associations with quality of life, self-esteem and life satisfaction, *Schizophrenia Bulletin*, , v.46, 226).

protestante, integrarea și asistarea cazurilor sociale din comunitatea proprie par a se realiza preponderent din surse interne și punctual, în vreme ce deschiderea de programe de asistență către pauperi din afara comunității este finanțată, cel mai adesea, din afara țării. Constituirea unui sistem educațional confesional protestant integrat pe verticală, inexistent la BOR și aflat doar în stadiu incipient în cazul parohiilor romano-catolice arădene poate contribui la consolidarea mesajului de conformare axiologică asociat asistenței sociale acordate sistematic.

Dreptul de a fi ales și Dreptul de a fi ales în Parlamentul European

Dreptul de a fi ales este condiționat de existența unei adrese de domiciliu. Ca și în cazul cetățenilor români cu domiciliul în străinătate, se emite o carte de identitate provizorie care nu permite plasarea pe listele de vot, dat fiind faptul că acest act nu întrunește condițiile prevăzute la art. 16, alin 3. din Constituția României.

Pentru subiecții cercetării care nu pot face dovada ocupării legitime a unei locuințe, chiar și obținerea cărții de identitate provizorii (CIP) este condiționată, legal, de găsirea lor prealabilă, în jurisdicția localității respective, de către un echipaj al Poliției Române, ulterior depunerii cererii de eliberare a CIP.

Libertatea întrunirilor

Teoretic, aceste activități se pot organiza de către oricine, dar persoanele fără adăpost și cerșetorii se află în imposibilitatea de a îndeplini condițiile minimale impuse de legislație. Nu dispun de locații, de lideri informali sau organizatori care să-și asume respectarea normelor legale în cadrul întâlnirilor preliminare cu autoritățile.

Dreptul de proprietate privată

Relatările făcute de persoanele fără adăpost privind contextul în care au ajuns în ipostazele actuale relevă adesea prezumata lor deposedare de bunuri mobile și imobile de către alte persoane, în primul rând membri ai familiei de origine.

În etapa actuală a existenței lor, lipsa veniturilor licite constante îi împiedică să achiziționeze bunuri durabile, ce ar putea constitui începutul unei „înfrăținări” în comunitate (automobile, un mic teren, un spațiu de locuit). Drept urmare, chiar și bunurile de mică valoare achiziționate nu pot fi protejate, cerșetorii fiind primele victime ale sustragerilor săvârșite de indivizi cu un profil similar sau de către infractori. Fenomenul are o contribuție necuantificată, dar certă, la propensiunea cerșetorilor către cumpărarea preponderentă, chiar supradimensionată, de bunuri consumabile: hrană, țigări, băutură, substanțe

halucinogene pentru cei care sunt dependenți de droguri și care sunt procurate din surplusul de bani obținuți pentru întreținerea curentă.

Munca și protecția socială a muncii

Deși gradul de ocupare cu activități lucrative licite, în cadrul grupului de studiu, este de doar 2%, comparativ cu 98% la restul populației active, în realitate, subiecții în cauză nu pot accesa cea mai mare parte a locurilor de muncă. Niciunul dintre cele 5 aliniate ale articolului 41 din Constituția României nu este aplicabil:

(1) Dreptul la muncă nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupației, precum și a locului de muncă este liberă. *(în cea mai mare parte, subiecții sunt analfabeți ori analfabeți funcționari, această caracteristică fiind mai accentuată la categoriile de vârstă de sub 30 de ani. Drept urmare, sunt în imposibilitatea de a accesa chiar și locurile de muncă rutiniere din zona industrială a orașului Arad, care aduce muncitori de la 200 de km distanță, plătindu-le zilnic transportul).*

(2) Salariații au dreptul la măsuri de protecție socială. Acestea privesc securitatea și sănătatea salariaților, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim brut pe țară, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții deosebite sau speciale, formarea profesională, precum și alte situații specifice, stabilite prin lege. *(nivelul plății zilnice, repausul, concediul, sunt inexistente în relațiile tuturor subiecților).*

(3) Durata normală a zilei de lucru este, în medie, de cel mult 8 ore.

(4) La muncă egală, femeile au salariu egal cu bărbații *(în general, femeile din grupul de studiu, nu au surse legale de venit).*

(5) Dreptul la negocieri colective în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate *(raporturile de muncă par a fi exclusive directe).*

Libertatea economică

Înființarea unor societăți comerciale sau a unor alte forme de activitate lucrativă este condiționată de elemente de natură patrimonială ori de documente doveditoare ale expertizei pe care persoanele fără adăpost și cerșetorii nu le pot pune la dispoziție. Toate activitățile economice desfășurate în nume propriu necesită, inițial, existența unui domiciliu fiscal valabil, care este conexas domiciliului pe care îl poate proba persoana respectivă.

Mai exact, rezidența fiscală este condiționată de deținerea unei proprietăți folosite ca domiciliu, de prezentarea unui act de închiriere pe numele acelei persoane sau de existența unui document prin care locuința respectivă îi este

pusă la dispoziție. Oricare dintre aceste condiții este imposibil de satisfăcut de majoritatea persoanelor din grupul arădean studiat.

Dreptul la moștenire

Apărarea acestui drept, odată ce subiecții din categoria vizată au părăsit de mai mult timp localitatea natală, nu dispun de venituri și locuiesc în spații improvizate, este practic imposibilă. În esență, exercitarea dreptului la moștenire se operaționalizează prin efectuarea unei succesiuni de demersuri legale pe care indivizii trebuie să le poate planifica, organiza și susține logistic (deplasări, costuri, canale de comunicație cu instituțiile statului implicate).

Marea majoritate a subiecților studiului statistic și calitativ realizat la Arad se situează într-una dintre următoarele situații, din punct de vedere al exercitării dreptului la moștenire:

- pierderea accesului la o parte din patrimoniul familiei a fost un element esențial în deteriorarea bruscă a propriei situații materiale (fie după decesul înaintașilor, fie prin alienarea de familie anterior acestui moment);
- contravenienții și persoanele fără adăpost intrate în contact cu echipajele DGPL au pierdut sau au renunțat la contactul cu dimensiunea patrimonială a familiei de origine. Cel mai adesea, când relațiile de natură materială există între subiecții studiului și familia de origine, traseul valorilor materiale este invers, cei preluați de pe domeniul public de către DGPL furnizând rudelor mai mult decât primesc de la acestea.

Nivelul de trai

Este, poate, cel mai evident drept constituțional nerespectat, în cazul cerșetorilor și persoanelor fără adăpost. Studiul efectuat la Arad relevă o serie de probleme sistematice întâmpinate de cei în cauză și familiile lor, inclusiv în situațiile în care unii membri sunt beneficiari ai Venitului Minim Garantat (VMG).

Analiza documentației privind locuințele sociale cu probleme (distrugeri, prezența unor intruși, tulburarea climatului din condominii sau relații tensionate cu vecinii) acumulată la Primăria Municipiului Arad relevă o viziune total diferită de relatările majorității ocupanților acestor spații de cazare, atunci când aceștia sunt vizitați de personal al serviciului locativ însoțit de polițiști locali.

În spețele semnalate de funcționarii publici se consemnează, în mod corect, o serie de conduite antisociale și uneori distructive ale persoanelor paupere cu profil contravențional ce ocupă fie în mod legitim, fie ilicit, locuințele sociale.

Titularii acestor contracte relatează și prezintă, în teren, deficiențele instalațiilor, construcțiilor și suprafețelor locuibile, precum și atitudinea refractară adoptată față de ei de mare parte dintre vecini, care îi doresc excluși din micro comunitate.

În mod evident, ambele părți au așteptări supradimensionate: funcționarii publici pretind atitudini prosociale de la grupuri și familii profund traumatizate ori lipsite de cele mai elementare habititudini ale traiului civilizat în comun, iar beneficiarii locuințelor sociale reclamă condiții similare celor ale populației generale, deși confortul din spațiile oferite depășește cu mult pe cel care îl aveau în spațiul din care au fost preluați (spațiu liber, puncte termice, clădiri abandonate, dependențe, spații comune din condominii, parcuri etc.).

Experiența perioadei 2022-2023 a evidențiat proliferarea unui nou tip de relație de excludere din comunitate, de această dată în interiorul populației paupere din oraș. Arădeni din cartiere precum Drăgășani, Boul Roșu, Gai, Bujac, Aurel Vlaicu, Grădiște etc., dar și din condominii situate în zona centrală, unde se regăsesc grupate locuințe sociale deținute de primărie reclamă tot mai frecvent problemele cauzate de noii ocupanți ai acestor spații, ce provin din așezările informale în curs de destructurare. Exemplul arealului străzii Mărului, de unde a fost dislocată o așezare informală ce număra peste 400 de persoane pentru a se realiza un proiect de reamenajare în scop recreativ valorând milioane de euro, proveniți din fonduri europene, este elocvent. Îmbunătățirea standardului de viață al populației obișnuite din cartierele limitrofe și chiar din alte zone ale orașului, care va beneficia de amenajările preconizate în zona „curățată” de structurile de ordine publică și constructori se realizează cu prețul accentuării nivelului mediu de pauperitate și disconfort curent din mai multe „insule” de sărăcie din oraș. În acele cvartale deja densitatea populației depășește mult media orașului, lipsesc locurile de parcare și de joacă, rețeaua stradală și de preluare a deșeurilor sunt mai precare etc. Sosirea noilor ocupanți, dintre care unii sunt cerșetori și majoritatea au fost persoane fără adăpost, reduce nivelul mediu de culturalizare și accentuează propensiunea către acte ilicite. În mod corespunzător, se înregistrează o creștere în spirală nu doar a plângerilor privind actele de tulburare a ordinii și liniștii publice, dar și a reclamațiilor privind deteriorarea rețelelor de utilități, poluarea, deteriorarea calității serviciilor oferite de comercianții din zonă sau curieri, dispariția mobilierului stradal și a plantelor ornamentale etc.

Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

Luarea în considerare a petițiilor inițiale sau plângerile privind realizarea defectuoasă a atribuțiilor în raport cu cetățenii aparținând acestei categorii defavorizate este grevată legal și procedural.

Astfel, nu pot fi luate în considerare petițiile care nu conțin datele de identificare ale petentului. Furnizarea exclusiv a numelui și prenumelui, fără alte date suplimentare de identificare (domiciliu, reședință, locuință licită temporară) face dificilă atât luarea în considerare a petițiilor, cât și contactarea ulterioară a autorilor, în vederea clarificării suplimentare a problemelor semnalate.

Mai mult, experiența DGPL în gestionarea sesizărilor privind mediul, ordinea publică și regimul parcărilor relevă existența situațiilor în care petenți ce doresc să rămână anonimi fac uz de identitatea altor persoane, pentru a se proteja de eventualele consecințe nedorite ale identificării lor ca autori ai plângerilor.

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

Din 7 categorii de situații menționate la art. 53 din Constituția României ca reprezentând tipuri de contexte de forță majoră în care se poate proceda la restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, pentru 5 se poate invoca facil necesitatea unor măsuri administrative care, în fapt, blochează și mai mult capacitatea categoriilor celor mai sărace ale populației la exercitarea unor drepturi: apărarea ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor și prevenirea consecințelor unei calamități naturale (dezastre sau situații deosebit de grave).

Aspectul exterior, mediul curent de viață situate în proximitatea celui infracțional și suprapus cu spații expuse riscului consumului de substanțe toxice, capacitatea amplificată de a contribui la propagarea bolilor contagioase grave și a epidemiilor, ocuparea unor zone lăsate libere de populația generală și mediul de afaceri tocmai din cauza expunerii la anumite efecte nocive generate de evenimente extreme, justifică mult mai des intervenția în forță a autorităților, pentru protejarea intereselor legitime ale comunității. În aceste situații, depășirea pragului restricțiilor justificate este dificilă, semnalele fiind greu de receptat din grupurile ermetice și marginalizate ale comunităților informale, persoanelor fără adăpost și cerșetorilor. Acțiunile întreprinse de poliție pentru destructurarea grupurilor de contravenienți și evacuarea persoanelor fără adăpost ce ocupă ilicit zone din domeniul public ori proprietăți private au efectul opus, cel de a accentua ermetismul microgrupurilor în cauză.

Forțate să devină tot mai mici, pentru a-și păstra mobilitatea și capacitatea de a-și schimba locația rapid, grupurile în cauză își diminuează conexiunile cu mediul exterior, în special cu populația generală din proximitate (care constată fluctuația indivizilor din categoria menționată, sub presiunea structurilor de ordine publică și a operatorilor de salubritate).

Concluzii și dezvoltări ulterioare.

Sunt necesare măsuri de natură legislativă, administrativă și logistică prin care autoritățile locale și centrale să acționeze concomitent asupra a două condiționări negative determinante pentru exercitarea deficitară a drepturilor constituționale, de către cerșetori: abilitățile limitate ale acestor indivizi (care trebuie îmbunătățite) și ajustări ale procedurilor prin care respectivii accesează diferite variante legale de acțiune (prin simplificarea acestora și oferirea consultanței/asistenței necesare).

► Îmbunătățirea abilităților trebuie să survină în medii favorabile învățării continue de către adulți ce sunt afectați emoțional ori chiar mintal. Departe de a trebui desființate, centrele dedicate persoanelor cu dizabilități, oamenilor săraci și celor lipsiți de suportul familial, trebuie adaptate nevoilor unui număr de astfel de persoane aflat în continuă creștere. Implicarea societății civile poate contribui la eficientizarea și finanțarea trecerii la un sistem rezidențial bazat preponderent pe centre impersonale, cu un mare număr de beneficiari, la o rețea de locații al căror profil mai redus și familiar să faciliteze trecerea de la etapa de instituționalizare a subiecților la viața mai mult sau mai puțin independentă.

Studiul a arătat că absența totală a supravegherii și, mai ales, adăpostirea pe timpul nopții în condiții improvizate și sub presiune psihologică, conduc la accelerarea deteriorării stării fizice și mintale. Din acest punct de vedere, ar fi necesară o cercetare separată referitoare la oportunitatea continuării actualei strategii de restrângere a numărului de locuri din centrele destinate adulților și minorilor cu dizabilități (în numele unei integrări sociale și implicări pozitive ale comunității despre care a rezultat că nu survine decât ocazional, ca efect al unor proceduri de transfer către existența independentă neadaptate profilului subiecților și mediului de inserție). Evaluarea fenomenului cerșetoriei, din perspectiva profilului și numărului cetățenilor români săraci care stau permanent ori temporar în spațiile folosite și de cerșetori reflectă faptul că bazinul demografic din care provin apelanții la mila publică este mult mai mare decât numărul celor identificați și sancționați în ultimii 5 ani pentru

această contravenție. Mulți dintre cetățenii români al căror nivel de sărăcie este similar celui al cerșetorilor au nevoie de evaluare medicală, psihiatrică, de consiliere, de asistență socială continuă, în unele cazuri de extragerea din mediul familial. În acest sens, opinăm că resursele umane și financiare ale DAS și DGASPC sunt mult subdimensionate în raport cu amploarea provocării care este cuantificabilă, ca finalitate, în special în reședințele de județ.

► De asemenea, a reieșit că problema menținerii și chiar creșterii numărului de cerșetori care, în marea lor majoritate, provin din alte unități administrative teritoriale, trebuie abordată la sursă, respectiv în satele și orașele mici.

În cazul acestora, criza asistenței sociale adresabile unui număr ce depășește câteva mii de subiecți afectați de sărăcie severă, în județul Arad, nu poate fi soluționată doar prin relocări de resurse de la consiliul județean. Soluția durabilă constă în finanțarea reală a unor servicii sociale destinate săracilor, a căror necesitate pare a fi chiar mai stringentă decât în Municipiul Arad. Această resursă umană și financiară nu poate surveni decât ca efect al unei reforme administrative care să conducă la comasarea majorității UAT rurale și eficientizarea funcționării curente.

► Finalizarea demersurilor municipalității de asanare a zonelor de unde provin, se alimentează ori sunt găzduiți cerșetorii presupune inserția socială cu mai mult succes a indivizilor cărora li se alterează major condițiile existenței curente, ori, cel puțin, gestionarea mai eficientă și favorabilă a cetățenilor în cauză, fie pe domeniul public, fie în locații dedicate. Pornind de la datele studiului se constată necesitatea ajustării întregului sistem instituțional care contribuie la ținerea sub control a fenomenului.

Măsurile necesare a fi implementate sunt:

a) Identificarea și tratarea în sistem ambulatoriu ori prin internare a subiecților ce suferă de afecțiuni mintale;

b) cuantificarea cât mai exactă a gradului de dependență a populației de cerșetori arădeni față de consumul de substanțe toxice;

c) adaptarea serviciilor de urgență medicală și în domeniul asistenței sociale la specificul prezenței fizice și conduitei cerșetorilor și persoanelor fără adăpost care sunt conduse tot mai frecvent ori transportate la UPU sau centrele DAS/DGASPC: spații pentru realizarea procedurilor de izolare a pacienților cu afecțiuni infecțioase, fluxuri care să minimizeze riscul agresiunilor cauzate de droguri/sevrăj/afecțiuni mintale, suplimentarea logisticii și personalului necesare în gestionarea situațiilor cu frecvență în creștere ce sunt conexe acestei categorii de pacienți/beneficiari.

d) Instalarea unui sistem de monitorizare video a domeniului public, în municipiul Arad, care să permită identificarea și prevenirea timpurie a unor infracțiuni sau incidente, preferabil înainte de producerea unor consecințe grave.

Fie că sunt victime ori făptuitori, cerșetorii, după cum a demonstrat studiul, dispun de resurse minime atât pentru a se apăra, cât și pentru a riposta ori a repara daunele produse de accidente, agresiuni, fenomene meteo, disfuncționalități ale sistemelor de utilități/transport, deteriorarea bruscă a stării fizice etc. Acoperirea video eficientă a zonelor de trafic și de staționare prelungită, a teritoriilor de deversare neautorizată ori de gestionare a deșeurilor, asociată cu instalarea unui software de recunoaștere a scenariilor negative, ar contribui la creșterea nivelului de confort curent al subiecților cercetării și la siguranța populației generale. În mod evident, ponderea statistică a situațiilor reale care, în zonele monitorizate, se suprapun scenariilor digitale dedicate bunei funcționări a utilităților și serviciilor publice, accidentelor ori identificării unor situații de risc medical (leșinuri, convulsii etc.) trebuie luată în considerare relativ la riscul restrângerii dreptului la viața privată. De asemenea, setarea limitativă a performanțelor tehnice și a zonelor de acoperire poate echilibra balanța dintre îngrădirea drepturilor și libertăților fundamentale și apărarea intereselor comunității/controlul sistemelor edilitare.

e) În legătură de cauzalitate cu toate măsurile de redimensionare a sistemului instituțional local amintite se află stabilirea, într-o marjă de eroare acceptabilă, a anvergurii populației de cerșetori care nu va putea fi extrasă, pe termen mediu, din circuitul mendicității, din cauza situării indivizilor respectivi în „zona gri” a intervenției instituțiilor abilitate.

Motivele acestui insucces prezumabil ori constatat deja sunt identificabile în cadrul grupului de lucru interinstituțional deja creat: nu se poate realiza reinsertia familială/deteriorarea funcțiilor mentale nu este atât de avansată încât să conducă la încadrarea în grad de handicap, dar grevează integrarea socială și pe piața muncii/există posibilități foarte limitate de dobândire a abilităților cerute de diverși angajatori locali, pe fondul nivelului de educație extrem de redus/alocarea de locuințe sociale nu a condus la îmbunătățirea integrării, determinând chiar o inflamare a problemelor de ordine publică, mediu și igienă din spațiile limitrofe/subiecții au un profil contravențional consolidat, dar nu săvârșesc fapte a căror gravitate să conducă la condamnarea penală etc. Cunoașterea numărului celor care fac parte din această categorie vulnerabilă și care vor continua să trăiască în spații informale sau pe spațiul public din

municipiu este critică pentru planificarea resurselor destinate intervenției de urgență, până când aplicarea sistematică a unei strategii coerente de prevenire a cerșetoriei va înclina definitiv balanța dinspre „gestionabili” către „integrabili”.

► Dacă diferențiem drepturile fundamentale ale cerșetorilor prevăzute de Constituția României din perspectiva clasificării în drepturi „pozitive”: economice, sociale și culturale și drepturi „negative”: civile și politice, se remarcă situații diametral opuse în planul încălcării acestora:

- Drepturile „negative” tind să fie încălcate mai frecvent în cadrul relațiilor din interiorul comunității paupere căreia îi aparține cerșetorul. În vreme ce autoritățile manifestă grija de a nu viola interdicțiile referitoare la viața, integritatea și proprietatea cerșetorilor (atât cât există ea), cei aflați în poziții de forță în cadrul acestor comunități sunt mult mai puțin preocupați de riscurile legale la care se expun atunci când abuzează de poziția pe care o au față de cei neajutorați ori izolați;
- Drepturile „pozitive” nu pot face obiectul încălcării de către indivizi aflați în situații similare ori din proximitate, dat fiind că aceștia nu dispun de resursele materiale și de cunoștințele necesare operaționalizării respectivelor oportunități pentru cerșetori. Pe de altă parte, instituțiile, mediul de afaceri, asociațiile cetățenești, manifestă o empatie mult mai redusă față de nevoia cerșetorilor de a beneficia de aceste drepturi decât în cazul altor membri ai societății, datorată unor mentalități învechite, unor prejudecăți și stereotipuri. Cauzele probabile rezidă în frecvența culpabilizare a cerșetorilor pentru situația precară în care se află și atribuirea unor prezumate sau reale inabilități de a accede la prosperitate și echilibru.

Ca atare, comunitatea cerșetorilor se află într-o situație opusă populației generale, în ceea ce privește restricționarea accesului la drepturile fundamentale. Spre deosebire de nevoiașul care apelează la mila publică, cetățeanul obișnuit apreciază că riscul de a nu face uz plener de drepturile „pozitive” economice, sociale și culturale ține în mare măsură de acțiunea sa directă în relația cu cei din jur, în vreme ce pericolul de a i se restricționa drepturile „negative” de natură civilă și politică provine de la autorități. Acestea fie sunt incapabile să-l protejeze de pericole, fie acționează nelegitim pentru a interfera cu viața sa privată.

Dihotomia dintre temerile fundamentale ale elitei și periferiei societății, cu poziționarea clasei de mijloc preponderentă în siajul celei dintâi, face discursul apărării drepturilor cerșetorilor dificil de înțeles și încă mai dificil de propagat.

► În România, populația de cerșetori reprezintă un „laborator” pentru studiul a numeroase procese nocive ce survin în societate, din următoarele considerente:

a) interacționează sistematic cu agenți ai statului pregătiți să preia, să analizeze și să integreze date privind situația individuală și de grup a subiecților. Cel mai adesea, această interacțiune nu poate fi refuzată de cei din urmă, ca urmare a condiționărilor legale;

b) „intrările” și „ieșirile” din aceste comunități sunt relevante prin surse, ritm, cauzalitate. Ele fac referire la calitatea unor procese sociale de interes vital pentru populația generală: redistribuirea averii, protecția fizică a persoanei, siguranța proprietății, calitatea serviciilor medicale de bază, propensiunea administrației locale către comunitățile defavorizate, capacitatea de mobilizare a societății civile în sprijinul celor nevoiași etc.;

c) populația de cerșetori subzistă la zona de confluență dintre economia gri și neagră, micii întreprinzători, imobilele private abandonate, proprietățile publice nepuse în valoare, mica infracționalitate urbană, traficul de droguri și de persoane etc. Dintre toate aceste zone imperfecte ale societății, persoanele fără adăpost pot deveni – dacă sunt tratate corespunzător și extrase din mediu – cei mai „transparent” martori ai complexității acestui fenomen, furnizând informații direct de la sursă care ar putea veni în sprijinul instituțiilor chemate să soluționeze problemele respective.

Bibliografie:

- Alston. P. (2017). Report of the Special Rapporteur on Extreme Poverty and Human Rights on his mission to China : note / by the Secretariat.
- Barron, D., Vintila, M., Swami, V. 2020 An assessment of the dimensionality of Romanian translation of the schizotypal personality questionnaire and associations with quality of life, self-esteem and life satisfaction, Schizophrenia Bulletin, , v.46, 226).
- Chauncey, G., Gay New York: Gender, Urban Culture, and the Making of the Gay Male World, 1890–1940 (1994), Basic Books.
- Crenshaw, K, (2010), Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics and Violence against Women of Color, Stanford Law Review.
- Curtea Europeană a Drepturilor Omului (2021). Ghid privind art. 14 din Convenția europeană a drepturilor omului și art. 1 din Protocolul nr. 12 la Convenție.

- Edmund, P. (2020). Poverty as Injustice. Project Syndicate. Accesat la data De 16.08.2024.
- Fisher, A. (2002). Poverty by Design, The economics of Discrimination in Tibet, Canada Tibet Committee.
- Garland, D, (2002) Crime Control and Social Order, David Garland, Oxford Academic Books
- Halleröd, B., & Larsson, D. (2007). Poverty, welfare problems and social exclusion. International Journal of Social Welfare, 17(1), 15-25.
- Halleröd, B., & Larsson, D. (2007). Poverty, welfare problems and social exclusion. International Journal of Social Welfare, 17(1), 15-25.
- John Rawls „A Theory of Justice”, ed. Belnap Press , 1971 USA
- Kreide, Regina, Neglected injustice: poverty as a violation of social autonomy, 2007, UNESDOC, Digital Library.
- Ministerul Muncii și Solidarității Sociale. Strategia națională privind prevenirea instituționalizării persoanelor adulte cu dizabilități și accelerarea procesului de dezinstituționalizare, pentru perioada 2022-2030.
- Piramida lui Maslow, cunoscută și sub numele de „ierarhia nevoilor” este un model psihologic de referință dezvoltat de psihologul american Abraham Maslow în 1943. În viziunea acestuia, nevoile sunt organizate pe cinci niveluri, sub formă de piramidă, fiecare nivel fiind dependent de satisfacerea nevoilor inferioare.
- Stiglitz, J, (2012) The Price of Inequality: How Today` s Divided Society Endengeres Our Future, W.W. Norton & Company.

II. JURISPRUDENȚĂ

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA S.C. ZORINA INTERNĂȚIONAL S.R.L. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

LONETA-HONORINA GAVREA*

Abstract:

The European Court of Justice, in case 15553/15, issued a ruling regarding the administrative sanctioning of a commercial company that violated national legislation regulating the obligation for economic operators to use electronic fiscal devices and the framework for implementing this obligation. The company failed to issue fiscal receipts for a small amount, for which the national legislation in force at that time prescribed cumulative and strict sanctions: a substantial fine and the suspension of the company's activity for a period of three months. The referral to the Court regarding the contested interference fell within the scope of analysis of the second paragraph of Article 1 of Protocol 1 concerning measures "to regulate the use of property" and with regard to the fine "to ensure the payment of taxes or other contributions or fines". The Court's assessment of whether the national authorities ensured a fair balance between the general interest, on the one hand, and the respect for property rights, on the other hand, was made by a majority vote, six to one. It was concluded that there was no violation of Article 1 of Protocol No. 1 of the European Convention on Human Rights. However, the minority opinion opened a new perspective in the judicial approach to such cases, namely whether it is reasonable for the national legislation of the Convention's signatory member states to impose excessive sanctions for the commission of a minor administrative offense, and what the limits of such an approach should be.

Keywords: property, company, commercial activities, sanctions, fiscal receipts, tax inspection, special law, general law.

Résumé :

La Cour de justice européenne a rendu dans l'affaire 15553/15 une décision concernant la sanction administrative d'une société commerciale qui a violé les normes de droit national qui réglementent l'obligation des opérateurs économiques d'utiliser des caisses enregistreuses et des imprimantes fiscales et le cadre d'application de cette obligation à travers la non-émission de reçus pour un montant modeste, pour lequel la législation nationale en vigueur à

---

* E-mail: loneta.gavrea@irdo.ro

ce moment prevoyait des sanctions cumulatives fermes : une amende élevée et la suspension de l'activité de la société pour une période de trois mois. La notification de la Cour concernant l'intervention contestée est entrée dans le domaine de l'analyse du deuxième paragraphe de l'article 1, Protocole 1 concernant les mesures «pour régler l'utilisation des biens» et concernant l'amende «pour assurer le paiement des impôts ou autres contributions, ou des amendes». L'évaluation de la Cour sur le fait de savoir si les autorités nationales ont assuré un équilibre honnête entre l'intérêt général et le respect des droits de propriété, a été remportée à la majorité des voix dans un rapport de six contre un, étant entendu qu'il n'y a pas eu violation de l'article 1, Protocole 1 de la Convention européenne des droits de l'homme (CEDH). Cependant, l'opinion minoritaire a ouvert une nouvelle voie aux approches jurisprudentielles dans ce type de situations : est-il raisonnable que la législation interne des États membres signataires de la CEDH établisse des sanctions excessives pour la commission d'une infraction administrative mineure et quelles seraient les limites de cette approche.

Mots-clés : biens, société, activités commerciales, sanctions, reçus fiscaux, contrôle fiscal, loi spécial, loi général.

În cauza S.C. Zorina Internațional S.R.L. împotriva României, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a analizat pretinsa ingerință a statului relativ la respectarea art. 1 din Protocolul 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului¹ în ceea ce privește plângerea societății reclamante căreia autoritatea fiscală i-a aplicat sancțiuni contravenționale considerate disproportionale în legătură cu fapta comisă, respectiv vânzarea de bunuri în valoare de 179 lei fără a emite bonuri fiscale, aspect care ar fi afectat dreptul de proprietate la respectarea bunurilor sale.

Societatea reclamantă a fost supusă unei inspecții fiscale din partea Inspectoratului Finanțelor din Constanța la data de 26 martie 2013 în legătură cu desfășurarea activității comerciale, fiind întocmit un raport fiscal prin care s-a stabilit că aceasta nu a emis bonuri fiscale pentru suma de 179 lei (aproximativ 40 euro), iar reprezentantul societății nu a oferit o explicație validă pentru această omisiune.

Plângerea societății reclamante a fost analizată prin prisma celor două grade de jurisdicție regăsite în legislația internă. La fond, cauza a fost analizată

¹ Art. 1 Protocol 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului prevede că „Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauza de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional. Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor.”

de Judecătoria Constanța, iar în recurs de către Curtea de Apel Constanța, ambele căi de atac, plângerea contravențională și recursul fiind respinse.

Astfel, prin plângerea formulată în primă cale de atac, societatea reclamantă a susținut că sancțiunile aplicate i-au periclitat grav activitățile comerciale care se bazau în principal pe vânzarea de bunuri perisabile (alimente și produse similare), fapt pentru care a contestat raportul autorității fiscale, în sensul că suma de 179 lei nu reprezenta valoarea bunurilor vândute, ci erau bani ținuți în casa de marcat pentru a-i permite deținerea de suficient mărunțiș la dispoziția clienților. Acest aspect ar fi fost confirmat de raportul pe hârtie al casei de marcat, cu toate că era pătat cu cerneală roșie, întrucât rola casei de marcat rămăsese fără hârtie la momentul respectiv. Societatea reclamantă a solicitat ca raportul autorității fiscale și sancțiunile aplicate să se declare nule. Cu titlu subsidiar, s-a susținut că sancțiunea aplicată fusese disproporționat de dură în raport cu suma constatată ca nefiind înregistrată și s-a solicitat înlocuirea amenzii aplicate în cuantum de 8.000 RON cu sancțiunea avertismentului, întrucât valoarea amenzii aplicată era excesivă, având în vedere natura obiectului de activitate iar sancțiunea complementară privind suspendarea activităților sale pe o perioadă de 3 luni, mult prea oneroasă pentru a servi scopului urmărit.

La data de 7 octombrie 2013 acțiunea de fond a fost respinsă cu motivarea instanței că afirmațiile reclamantei pentru suma de 179 lei nu au fost dovedite, în măsura în care reprezentantul societății a semnat raportul autorității fiscale fără a furniza nicio explicație pentru suma de 179 lei, iar raportul pe hârtie al casei de marcat avea imprimare semne roșii ceea ce îl făcea ilizibil, iar ambele sancțiuni aplicate au fost corecte și proporționat dispuse.

Nemulțumită, societatea reclamantă a formulat recurs, soluționat de către Curtea de Apel Constanța la data de 24 septembrie 2014. Reiterând argumentele formulate în cadrul plângerii, societatea reclamantă a solicitat anularea sancțiunilor dispuse, alternativ cu înlocuirea amenzii aplicate, cu avertisment, adăugând că se impune reexaminarea sancțiunilor, deoarece sunt disproporționat de dure, existând practică judiciară în dreptul intern care susține această teză.

Recursul societății reclamante a fost respins, cu motivarea că rolul sancțiunilor incriminate este de natură preventivă și educațională, iar nu unul de reparație, întrucât legiuitorul a optat pentru sancționarea unor astfel de fapte prin aplicarea unor amenzi în cuantum ridicat tocmai fiindcă statisticile oficiale relevau o creștere vizibilă a infracțiunilor fiscale, iar miza nu era valoarea sumei

de bani regăsită în casa de marcat, care nu a putut fi justificată privind emiterea de bonuri fiscale, ci valoarea socială protejată de lege. Împrejurarea că practica judiciară relevantă în asemenea situații reflectă și alte soluții ale instanțelor naționale nu a fost de natură a se reconsidera soluția instanței de fond, nefiind un argument suficient în susținerea cererii societății.

Din prisma cadrului juridic intern aplicabil și a observațiilor părților se poate observa o evoluție a legislației naționale incidente. Astfel, la momentul constatării faptei și al aplicării sancțiunilor contravenționale în cazul societății reclamante (26 martie 2013), Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 28/1999 (care reglementa obligația operatorilor economici de a utiliza aparate de marcat electronice fiscale și cadrul de punere în aplicare a acestei obligații) cu modificările la zi, stabilea, *inter alia*, la art. 10 lit.b, că reprezintă contravenție neemiterea bonului fiscal pentru toate bunurile livrate și serviciile prestate, sancțiunea regăsită fiind amenda, care varia de la un minim de 8.000 lei până la un maxim de 10.000 lei, stabilită de art. 11 alin. 1 lit. b. De asemenea, din cuprinsul art. 11 alin. 3 al aceluiași act normativ, reieșea că sumele de bani pentru care nu au fost emise bonuri fiscale făceau obiectul confiscării. Dispozițiile art. 12 alin 3 din cuprinsul Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 28/1999 în vigoare la acel moment, se completau cu dispozițiile legii generale privind contravențiile administrative, respectiv Ordonanța Guvernului nr. 2/2001. Începând cu 30 decembrie 2014, versiunea adoptată de art. 12 la acea dată a fost modificată și stabilită la alin. 5 că, prin derogare de la art. 7 alin. 3 din Ordonanța Guvernului nr. 2/2001, sancțiunea avertismentului nu putea fi aplicată, *inter alia*, pentru fapte comise cu încălcarea art. 10 lit. b. Această mențiune reprezenta o derogare de la dispozițiile legii generale – art. 7 alin. 3 din Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 (potrivit căreia „Avertismentul se poate aplica și în cazul în care actul normativ de stabilire și sancționare a contravenției nu prevede această sancțiune”). „*Specialia generalibus derogant*” este un principiu juridic care implică faptul că norma specială e cea care derogă de la norma generală și că norma specială este de strictă interpretare la cazul respectiv. Mai mult, o normă generală nu poate înlătura de la aplicare o normă specială. De asemenea, art. 14 alin. 2 stabilea faptul că, contravenția fiscală regăsită în dispozițiile art. 10 lit. b „atrage și suspendarea activității unității” pentru o perioadă de 3 luni. Deși art. 14 alin. 2 a fost abrogat la 30 decembrie 2014, sancțiunea a rămas în vigoare în temeiul prevederilor art. 11, noile dispoziții stabilind că suspendarea trebuia aplicată pentru o perioadă cuprinsă între una și trei luni, în funcție de gravitatea contravenției.

Ulterior, la nivelul anului 2015, legislația internă din nou a suferit modificări, în sensul că neemiterea bonului fiscal se sancționa cu avertisment în cazul în care suma neînregistrată era mai mică de 300 lei; iar suspendarea activităților contravenientului, ca sancțiune complementară, a fost stabilită pentru o perioadă de 30 zile și se aplică numai în cazul în care contravenția se săvârșea pentru a doua oară. Dispozițiile modificate prevedeau că, pentru orice altă infracțiune, instanțele de judecată nu puteau înlocui amenda cu avertismentul.

Referitor la legea generală, prevederile art. 32 și art. 33 din Ordonanța de Guvern nr. 2/2001 stabileau că instanțele naționale aveau dreptul de apreciere asupra legalității sancțiunilor aplicate, asupra necesității și proporționalității acestora. Dispozițiile art. 5 alin. 5 și art. 21 alin. 3 din Ordonanța de Guvern nr. 2/2001 stabileau că sancțiunea se aplică în limitele prevăzute de actul normativ și trebuie să fie proporțională cu gradul de pericol social al faptei săvârșite, ținându-se seama de împrejurările în care a fost săvârșită fapta, de modul și mijloacele de săvârșire a acesteia, de scopul urmărit, de urmarea produsă, precum și de circumstanțele personale ale contravenientului și de celelalte date înscrise în procesul-verbal, iar prevederile art. 7 alin. 2 și 3 aveau în vedere că avertismentul se aplică în cazul în care fapta este de gravitate redusă, putându-se aplica și în cazul în care actul normativ de stabilire și sancționare a contravenției nu prevede această sancțiune.

Concluzionând, din ansamblul prevederilor legii generale, rezultă că instanțele naționale aveau posibilitatea de apreciere și de înlocuire a sancțiunilor aplicate cu pedepse mai blânde, cu excepția cazului în care *lex specialis* exclude această posibilitate.

Guvernul a prezentat în fața Curții Europene a Drepturilor Omului o jurisprudență bogată a instanțelor naționale în materie, despre reclamânți cu privire la care s-a constatat că își desfășurau activitățile în condițiile Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 28/1999, relevant fiind că toate instanțele interne au confirmat că aveau dreptul și chiar obligația de a aprecia proporționalitatea sancțiunilor aplicate de autoritățile fiscale, puteau reduce cuantumul amenzii, deși nu sub minimum legal prevăzut de legiuitor sau, chiar să înlocuiască amenda cu avertismentul, în cazul în care circumstanțe obiective sau subiective specifice cazului justificau această abordare, însă măsura complementară regăsită în legea specială, privind suspendarea activității reclamantului nu putea fi anulată, fiind obligatoriu a se aplica și era strâns legată de sancțiunea principală dispusă, respectiv amenda, chiar și în situația în care aceasta ar fi

fost înlocuită cu avertismentul. Din aproximativ 20 de hotărâri interne, șase cazuri aveau relevanță pentru perioada respectivă, iar instanțele naționale care au analizat cereri similare cu cea a reclamantei din prezenta cauză, au evaluat în mod constant proporționalitatea sancțiunilor dispuse reclamantilor respectivi, chiar și oportunitatea înlocuirii amenzii cu avertismentul și au apreciat că nu există niciun motiv pentru a le atenua.

Reclamanta însăși și-a susținut poziția cu o hotărâre pronunțată de o instanță națională la 21 ianuarie 2015, potrivit cu care, o societate reclamantă din cauza respectivă fusese sancționată la plata unei amenzi și suspendarea activității pentru neemiterea de bonuri fiscale pentru mărfuri în valoare de 555,17 lei, situație în care tribunalul a menținut amenda stabilită la nivelul minim de 8.000 lei și a anulat măsura complementară a suspendării activității reclamantei, apreciind că sancțiunea globală dispusă era excesivă, fiind încălcate cerințele jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, în măsura în care „o sancțiune juridică nu ar trebui să reprezinte un scop în sine, ci un mijloc de reglementare a relațiilor sociale, inducând un sentiment de responsabilitate care să contribuie la prevenirea faptelor ilicite.”

Referitor la pretinsa încălcare a art. 1 Protocolul 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, reclamanta a subliniat că sancțiunile dispuse în cauză pentru fapta de a nu fi emis bonuri fiscale pentru suma de 179 lei au fost excesive și disproporționate, nefiind asigurat un just echilibru între interesul general protejat și dreptul său de proprietate.

În acest context, dispozițiile art. 1 Protocolul 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului sunt relevante, deoarece acestea stabilesc respectarea dreptului de proprietate atât în cazul persoanelor fizice, cât și în cazul persoanelor juridice, așadar lipsirea de proprietate nu se poate efectua decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Deși Guvernul României a susținut că plângerea societății reclamante potrivit căreia, urmare a sancțiunilor impuse, aceasta nu mai putea să primească un venit viitor era incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției Europene și a Protoalelor acesteia, deoarece veniturile viitoare nu constituie bunuri, cu excepția unor circumstanțe specifice, care nu au fost constatate în speță, societatea reclamantă a argumentat că ingerința reprezentată de sancțiunile disproporționate impuse au avut repercusiuni grave asupra activităților sale comerciale.

În evaluarea sa, Curtea Europeană a reiterat faptul că aplicarea unei amenzi constituie în principiu o ingerință în dreptul garantat de primul paragraf al art. 1 Protocolul 1, întrucât privează persoana în cauză de un bun, și anume suma plătită. În mod similar, în cauzele privind acordarea de licențe sau autorizații pentru desfășurarea unei activități comerciale, Curtea a arătat că revocarea sau retragerea unei autorizații sau a unei licențe încalcă dreptul reclamantilor de a se bucura în mod pașnic de bunurile lor, inclusiv interesele economice legate de activitatea comercială de bază. Curtea a respins excepția ridicată de Guvern cu privire la incompatibilitatea *ratione materiae* considerând că are incidență art. 1 Protocolul 1 din Convenție, întrucât, în speță, societatea reclamantă a fost obligată să plătească o amendă de 8.000 lei și i-a fost suspendată activitatea comercială pe o perioadă de 3 luni, pentru fapta de a nu fi emis bonuri fiscale pentru o parte din mărfurile vândute.

Deși Guvernul României a ridicat obiecția asupra neepuizării căilor de atac interne din prisma faptului că reclamația adusă la Judecătoria Constanța din partea reclamantei privea doar contestarea amenzii, iar în recurs aceasta nu contestase în mod specific sancțiunea complementară a suspendării activității, care constituia esența principală a plângerii în fața Curții, iar societatea reclamantă nu a dus comentarii asupra acestor aspecte, Curtea a considerat că societatea reclamantă și-a susținut plângerea în fața instanțelor naționale și se impune a i se acorda posibilitatea unei căi efective de atac pentru pretensele încălcări ale Convenției Europene a Drepturilor Omului, având în vedere că plângerea nu este vădit nefondată și nici inadmisibilă pentru alte motive enumerate de art. 35 din Convenție.

Pe fond, Curtea a subliniat ca ingerința contestată intra în domeniul de aplicare a celui de al doilea a paragraf al art. 1 Protocolul 1 cu privire la măsurile pentru „a reglementa folosința bunurilor” și în special în ceea ce privește amenda, la măsurile „pentru a asigura plata impozitelor și a altor contribuții sau a amenzilor”. Curtea a reamintit că revine în primul rând autorităților naționale sarcina de a hotărî ce fel de impozite sau contribuții trebuie colectate, iar deciziile din acest domeniu implică de regulă o evaluare a aspectelor politice, economice și sociale pe care Convenția le lasă în competența statelor contractante, așadar marja de apreciere a statelor contractante este largă. Totuși, având în vedere rolul de supraveghere al Curții Europene, s-a reamintit că are atribuția de verificare dacă art. 1 Protocolul 1 a fost aplicat corect.

Potrivit jurisprudenței Curții Europene, o ingerință, inclusiv cea rezultată dintr-o măsură adoptată pentru a asigura plata impozitelor trebuie să asigure un „just echilibru” între cerințele de interes general ale comunității și cerințele privind protecția drepturilor fundamentale ale persoanei. Preocuparea de a realiza acest echilibru se reflectă în structura art. 1 în ansamblul său, îndeosebi în paragraful al doilea, de aceea trebuie să existe un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopurile urmărite. Astfel, orice obligație financiară care decurge dintr-o amendă poate submina garanția asigurată de aceasta dispoziție dacă impune o sarcină excesivă persoanei sau entității în cauză sau dacă afectează în mod fundamental situația financiară a acesteia. Justul echilibru solicită garanții procedurale pentru stabilirea răspunderii unui reclamant, prin care acestuia i se oferă ocazia adecvată de a își prezenta cauza în fața autorităților responsabile pentru a pleda, după caz, nelegalitatea sau un comportament arbitrar și nerezonabil.

Curtea a observat că în speță au fost impuse societății reclamante sancțiuni cumulative în urma unei inspecții fiscale care a concluzionat că aceasta nu a respectat dispozițiile legale care instituie obligativitatea emiterii de bunuri fiscale pentru mărfurile vândute, sancțiunile aplicate fiind regăsite în prevederile art. 10 lit. b, art. 11 alin. 1 lit. b și alin. 3 și art. 14 alin 1 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 28/1999, prin urmare această ingerință era prevăzută de lege. Contravenția comisă de societate se înscrie într-o problemă recurentă la nivel național reflectată de practica instanțelor naționale prin împiedicarea funcționării corecte și eficiente a economiei. Curtea a recunoscut că scopurile urmărite de legislația relevantă privesc aspecte care depășesc simplul prejudiciu pecuniar suferit de stat ca urmare a neemiterii de către comercianți a bonurilor fiscale pentru fiecare produs vândut, astfel de aspecte încadrându-se în contextul mai general al combaterii evaziunii fiscale. Problema dacă un astfel de comportament trebuie pedepsit printr-una sau mai multe sancțiuni financiare cu efect disuasiv intră în marja de apreciere a statului, urmând a se aprecia temeiul rezonabil avut în vedere de legiuitor.

Societatea reclamantă a invocat că prejudiciul real suferit de stat este redus, fiind în quantum de aproximativ 3 lei, însă examinarea Curții a avut în vedere contextul general și de politică fiscală a statului, prin încercările de a încuraja disciplina fiscală și responsabilitatea în domeniul afacerilor și contabilității, luând în considerare că societatea reclamantă a beneficiat de garanția procedurală de contestare a sancțiunilor privind amenda și celelalte sancțiuni dispuse, că a uzat de căile interne de atac și nu există nicio dovadă că

procesul decizional prin care s-a confirmat impunerea sancțiunilor contestate ar fi fost inechitabil sau arbitrar.

În cauză, instanțele naționale au confirmat că sancțiunile impuse de autoritatea fiscală s-au aplicat în conformitate cu legea și că aveau posibilitatea legală de a aplica sancțiuni mai blânde, spre exemplu înlocuirea amenzii cu avertismentul, însă, în analiza lor, au considerat că circumstanțele cauzei, inclusiv amenda dispusă în quantum minim, au respectat principiul proporționalității în raport de scopul urmărit, care la momentul respectiv prezenta o importanță deosebită la nivel național. O atare evaluare a considerat Curtea Europeană că se înscrie în marja de apreciere a instanțelor interne în ce privește interpretarea și aplicarea legislației naționale relevante, în pofida faptului că o altă instanță (națională), într-o cauză similară, a concluzionat în mod diferit în privința măsurii de suspendare a activității altei societăți. Prin urmare, Curtea Europeană a recunoscut că, deși amenda aplicată societății a fost dispusă în quantum minim legal, această sancțiune, cumulată cu suspendarea activității societății reclamante pe o perioadă de 3 luni, trebuie să fi avut un anumit impact asupra situației financiare a acesteia, însă impactul a avut un caracter temporar, întrucât, din observațiile părților reiese că societatea reclamantă nu a fost nevoită să depună niciodată o cerere de faliment și a reușit să rămână operațională, chiar și în circumstanțe dificile.

Concluzionând, Curtea a reținut că măsurile restrictive impuse societății reclamante nu au fost nici prohibitive, nici opresive, nici disproporționate în alt mod, iar autoritățile naționale au asigurat un just echilibru între interesul general, pe de-o parte și respectarea dreptului de proprietate al societății reclamante, pe de alta parte, iar ingerința nu a impus o sarcină excesivă acesteia, de natura a fi disproporționată în raport de scopul legitim urmărit. Prin urmare s-a stabilit că nu a fost încălcat art. 1 Protocolul 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Hotărârea s-a dat cu șase voturi la unu.

Opinia separată a Judecătorului Pastor Vilanova:

Deși a fost de acord cu opinia majoritară că ingerința în dreptul societății reclamante la respectarea bunurilor sale era indiscutabilă, fiind prevăzută de lege și considerată ca urmărind un scop care era de interes general și anume prevenirea evaziunii fiscale, totuși a votat împotriva constatării că nu a existat o încălcare a art. 1 din Protocolul 1 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.

S-a apreciat că instanțele interne nu au efectuat reexaminarea prevăzută de jurisprudența Curții Europene, respectiv verificarea existenței unui raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit de legislație. Această concluzie s-a stabilit prin prisma analizei că faptele cauzei sunt obiective și indiscutabile: societatea reclamantă deținea un magazin alimentar, iar în urma inspecției fiscale efectuată la 26 martie 2013, autoritățile fiscale au constatat că nu au fost emise bonuri fiscale, iar părțile nu contestă că această sumă ar fi condus la un deficit fiscal de aproximativ 3 lei pentru o sumă totală de aproximativ 40 euro (179 lei). Deși nici societatea reclamantă, nici proprietarul acesteia nu au făcut vreodată obiectul unei urmăriri penale, urmare a stabilirii contravenției, a fost impusă în sarcina societății reclamante amenda de 1.900 euro (echivalentul a 8.000 lei); predarea către statul român a întregii sume pentru care nu a fost emis niciun bon fiscal (40 euro, echivalentul a 179 lei) și suspendarea activității comerciale a societății pe o perioadă de trei luni. Așadar, pentru o fraudă de 0,60 euro s-a impus societății reclamante obligația plății unei amenzi echivalente cu 1040 euro (de peste 3200 ori suma fraudată) și în plus, obligația de a închide depozitul care conținea bunuri perisabile pentru o perioadă de trei luni.

În evaluarea opiniei separate s-a avut în vedere caracterul cumulat al acestor sancțiuni în mod evident punitive, care au reprezentat o povară disproporționată, fiind constatată o singură contravenție, în condițiile în care societatea reclamantă mai fusese inspectată de 36 ori, începând cu anul 2009, iar autoritățile fiscale nu au constatat niciodată o neregulă. Ori, deși societatea reclamantă s-a plâns în fața instanțelor interne de caracterul excesiv al sancțiunilor, prima instanță, Judecătoria Constanța, a considerat că amenda aplicată corespunde sumei minime prevăzute de dispozițiile relevante, că societatea reclamantă nu a negat fapta săvârșită, iar cea de-a doua instanță, Curtea de Apel Constanța, a subliniat caracterul educațional și preventiv al sancțiunilor, interesul protejat de lege și particularitățile situației, fără a oferi detalii suplimentare.

În condițiile în care instanțele interne doar au confirmat sancțiunile aplicate de autoritățile fiscale, printr-o aplicare mecanică a legii (respectiv la cazul concret), fără a se lua în analiză posibilitatea aplicării unor sancțiuni mai blânde, care erau permise de legislație, aprecierea judecătorului în opinie separată a fost că inflexibilitatea instanțelor interne a fost confirmată de un raționament laconic care nu a ținut cont de evaluarea proporționalității cerută de Curte. În cauză nu s-a ținut seama de numeroasele inspecții anterioare

favorabile societății reclamante, valoarea redusă a taxei neplătite, capacitatea de recuperare a societății reclamante, natura intenționată sau neintenționată a infracțiunii, faptul că depozitul era obiectul de lucru al societății. Aceste împrejurări nu au intrat în obiectul de analiză al instanțelor interne care au examinat prea riguros cauza, pentru a se asigura că există un just echilibru între interesul general și protejarea drepturilor fundamentale ale reclamantei, din prisma protecției conferite de art.1 Protocolul 1 al Convenției.

Pe de altă parte, dincolo de „abordarea procedurală” total absentă a instanțelor naționale, în opinie minoritară s-a analizat și cumularea sancțiunilor impuse, apreciate ca fiind disproporționate în raport cu gravitatea infracțiunii și/sau cu prejudiciul minim cauzat autorităților fiscale. În cauza Mamikadis împotriva Greciei², de exemplu o amendă care corespunde unei sume „de zece ori mai mare decât taxele impuse obiectului contravenției” a fost considerată disproporționată de către Curtea Europeană. În prezenta cauză factorul de multiplicare a fost de 3200 de ori mai mare. S-a opinat că nu se cunoaște vreo situație de drept comparat în care o contravenție, precum cea în discuție, să poată conduce la suspendarea activității economice pe o perioadă atât de lungă. Mai mult, legislația românească a fost modificată în anul 2015, iar suspendarea activității economice a fost permisă doar în cazul unei infracțiuni fiscale repetate, aspect care întărește convingerea caracterului excesiv al legislației naționale.

Deși opinia majoritară a susținut că instanțele interne nu și-au depășit marja de apreciere și sancțiunile impuse societății reclamante au avut un caracter temporar, în special deoarece aceasta nu a fost determinată să depună o cerere de faliment, în opinie minoritară s-a relevat că este cert că societatea reclamantă a explicat că a primit un împrumut de la acționarul său unic, pentru a supraviețui sancțiunilor impuse, aspect care nu a fost contestat de Guvern, fiind deci considerat veridic. Or, supraviețuirea societății reclamante nu înlătură caracterul excesiv al sancțiunilor impuse, iar stabilirea unei legături între constatarea încălcării art. 1 Protocolul 1 din Convenție și falimentul unei

---

² In Cauza Mamidakis împotriva Greciei, 11 ianuarie 2007, reclamantul – director al unei companii petroliere – a fost amendat personal cu 3.008.216 euro pentru contrabandă și, în solidar cu alte persoane, cu încă 4.946.145 de euro, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că „este vorba despre sume extrem de importante, care merg până la de zece ori mai mult decât impozitul stabilit asupra obiectului „infracțiunii”, ceea ce a justificat aprecierea unei astfel de sancțiuni pecuniare drept „o sarcină exorbitantă chiar și pentru societățile comerciale foarte mari și [...] o confiscare de facto a proprietății reclamantului care încalcă art. 1 din Protocolul nr. 1”. (paragrafele 47 și 48).

societăți este nu doar extremă, ci și fără precedent în jurisprudența Curții. Împrejurarea că hotărârea Curții, în majoritate s-a sprijinit pe cazul DELTA PEKARNY a.s. împotriva Republicii Cehe³ pentru a justifica proporționalitatea ingerinței, totuși, în opinie minoritară s-a avut în vedere că societatea DELTA PEKARNY nu a fost niciodată obligată să închidă birourile, iar circumstanțele acelei cauze (obstrucționarea parțială a unei inspecții la sediul societății de către Autoritatea Cehă de Concurență) erau complet diferite de cea din speță.

În concluzie, s-a opinat ca această cauză ridică o nouă problemă pentru Curte, respectiv aceea dacă este rezonabil ca autoritățile fiscale să aibă dreptul de a suspenda activitatea economică a unei societăți pentru comiterea unei infracțiuni administrative minore. Iată deci o problemă de ordin metodologic, al cărei mod de abordare se poate face pe două paliere, cea procedurală, pe de-o parte, și cea de fond, pe de altă parte. Așadar, se impune o clarificare jurisprudențială actuală.

---

³ In cauza DELTA PEKÁRNY a.s. împotriva Republicii Cehe, 2014, pct. 92-93, care privea inspecția unor spații comerciale pentru a căuta indicii și probe privind existența unei înțelegeri ilicite privind prețurile, care contravin regulilor de concurență. Curtea a făcut trimitere la lipsa unei autorizări prealabile din partea unei instanțe, a unui control a posteriori efectiv al necesității măsurii și a unei reglementări privind posibila distrugere a datelor obținute.

III. RECENZII

RASISMUL STRUCTURAL ȘI INSTITUȚIONAL ÎN EUROPA: O ANALIZĂ COMPARATIVĂ ÎN 8 STATE MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE. PROBLEME CHEIE ȘI RECOMANDĂRI DE POLITICI (2024)

ADINA – MARIA NIKOLIĆ*

Abstract:

Racism does not always manifest in the form of overt acts such as racial violence or hate crimes, which are visible, explicit, and easily identifiable. Rather, it is deeply embedded within the very fabric of society, operating through the structures of social, economic, and political institutions. This systemic form of racism results in unequal treatment and perpetuates ongoing disadvantages. The current report examines these widespread systems of inequality, which affect both individuals and particular communities at a structural and institutional level, specifically focusing on structural and institutional racism. Its purpose is to analyze the situation in eight EU member states (Czechia, Germany, Greece, Latvia, the Netherlands, Romania, Spain, and Sweden), to present an overview of the current state of affairs, and to provide a preliminary set of recommendations for both national and European authorities.

Keywords: racism, discrimination, inequality, policymaking, minorities, community.

Résumé :

Le racisme ne se manifeste pas toujours sous forme d'actes évidents, tels que la violence raciale ou les crimes motivés par la haine, qui sont visibles, explicites et faciles à identifier. Il est plutôt profondément enraciné dans la structure même de la société, opérant à travers les institutions sociales, économiques et politiques. Cette forme systémique de racisme conduit à des traitements inégaux et perpétue des désavantages continus. Ce rapport examine ces systèmes étendus d'inégalité, qui affectent à la fois des individus et des communautés spécifiques à un niveau structurel et institutionnel, en se concentrant particulièrement sur le racisme structurel et institutionnel. L'objectif de ce rapport est d'analyser la situation dans huit États membres de l'Union européenne (République tchèque, Allemagne, Grèce, Lettonie, Pays-Bas, Roumanie, Espagne et Suède), de présenter un aperçu de la situation actuelle et de formuler un ensemble préliminaire de recommandations pour les autorités nationales et européennes.

Mots-clés : racisme, discrimination, inégalité, élaboration des politiques, minorités, communauté.

---

* E-mail: adina.nikolic@irdo.ro

Egalitatea și nediscriminarea constituie valori fundamentale ale societății și democrației Uniunii Europene. Cu toate acestea, multe grupuri rasializate și migranți continuă să fie tratați inegal și discriminați. Acest raport comparativ¹ elaborat de Migration Policy Group (MPG)², care analizează situația din opt state membre ale Uniunii Europene (Cehia, Germania, Grecia, Letonia, Olanda, România, Spania și Suedia), prezintă faptul că rasismul structural și instituțional nu se referă doar la discriminarea la nivel individual, ci este regăsit în multiplele straturi de privilegii, avantaje și putere care susțin structura societăților noastre. Rasismul structural provine din acumularea de acte de discriminare îndreptate împotriva grupurilor rasializate, ceea ce generează o ierarhie rasială și devine parte integrantă a instituțiilor. În plus, comportamentele sociale contribuie la perpetuarea tiparelor interpersonale și internalizate de rasism la nivel individual, care, în final, susțin rasismul instituțional și structural.

Migration Policy Group (MPG) activează în domeniul promovării egalității rasiale încă din anii 1990, campania *Starting Line Group* fiind un pas semnificativ, care a condus la adoptarea în anul 2000 a Directivei privind egalitatea rasială³ și a Directivei privind egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă⁴. De la adoptarea celor două directive, organizația a desfășurat numeroase programe de formare destinate organizațiilor naționale ale societății civile (OSC), victimelor, comunităților, sistemului judiciar și avocaților la nivel național și a publicat extensiv cercetările și concluziile sale.

Termenii „rasism structural” și „rasism instituțional” desemnează modul în care inegalitatea este integrată în structurile societății și în instituții sau domenii precum poliția, justiția, educația, sănătatea, asistența socială, accesul la locuințe,

---

¹ Documentul integral poate fi consultat online în versiunea originală la următoarea adresă: <https://www.migpolgroup.com/wp-content/uploads/2024/09/Report-Structural-Racism.pdf>

² Migration Policy Group (MPG) este o organizație de advocacy cu sediul la Bruxelles, dedicată dezvoltării și promovării unor politici în domeniul migrației, azilului și integrării, atât în Europa, cât și la nivel global. Organizația se angajează în influențarea politicilor de migrație și integrare prin cercetare, activități de advocacy și furnizarea de consultanță guvernelor, organizațiilor internaționale și altor actori ai societății civile. Obiectivul principal al grupului este de a susține politici care să asigure o gestionare justă, umană și eficientă a migrației, în paralel cu sprijinirea procesului de integrare a migranților în noile lor comunități.

³ Directiva 2000/43/CE – de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică. Aceasta interzice atât discriminarea directă, cât și indirectă, hărțuirea, instigarea la discriminare și persecuțiile.

⁴ Directiva 2000/78/CE – de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă. Obiectivul directivei este de a asigura că persoanele cu o anumită apartenență religioasă sau cu anumite convingeri, cu un anumit handicap sau cu o anumită vârstă sau orientare sexuală nu suferă din cauza discriminării, ci se bucură de egalitate de tratament la locul de muncă.

ocuparea forței de muncă. Aceștia se referă, de asemenea, la politici, practici și proceduri care, deși aparent neutre, au un impact semnificativ asupra unor comunități specifice, conform unui tipar repetitiv.

Înțelegerea, identificarea și abordarea rasismului structural și instituțional reprezintă etape fundamentale în procesul de construire a unei societăți mai juste și echitabile. Aceste demersuri impun mai mult decât modificarea atitudinilor individuale; ele necesită eforturi deliberate, atât la nivel național, cât și în context european, pentru a destrăma sistemele care perpetuează inegalitatea rasială. În același timp, presupun investiții semnificative și consolidarea capacității comunităților care au fost, de-a lungul istoriei, dezavantajate.

„Rasismul instituțional este acela care, subtil sau la vedere, se regăsește în politicile, procedurile, operațiunile și cultura instituțiilor publice sau private – întărind prejudecățile individuale și fiind, la rândul său, întărit de acestea”⁵.

În acest studiu, rasismul structural este tratat ținând cont de trei dimensiuni esențiale: istorice, sociale și instituționale.⁶ *Componenta istorică* se referă la absența unei recunoașteri adecvate și a unei analize aprofundate a proceselor istorice de sclavie, colonialism și exploatare, precum și la impactul acestora asupra grupurilor rasializate și etnice, inclusiv asupra persoanelor de culoare, evreilor, musulmanilor, asiaticilor, romilor și nomazilor. *Componenta socială* include valorile, normele și discursurile dominante care favorizează pozițiile naționalilor caucazieni (albi) în viața socială, economică și politică, în detrimentul indivizilor non-caucazieni. În final, *componenta instituțională* se referă la ansamblul de politici, proceduri, practici și percepții existente în cadrul instituțiilor publice și private care subminează drepturile grupurilor rasializate.

Inegalitățile structurale, instituționale și istorice sunt profund înrădăcinate în societatea europeană. Minoritățile și persoanele care provin din diverse grupuri etnice continuă să fie supuse discriminării și li se refuză accesul la oportunități și servicii în condiții de egalitate cu ceilalți. În plus, discursurile rasiste au cunoscut o amplificare semnificativă în sfera publică, iar mișcările de extremă dreapta din Europa s-au dovedit a fi foarte active în formularea unor narațiuni și propunerea unor măsuri care, în cele din urmă, intensifică discriminarea rasială și discursul motivat de ură împotriva minorităților, contribuind la crearea unui mediu ostil. În ciuda faptului că modelele de inegalitate și discriminare sunt în creștere în Uniunea Europeană, rasismul

---

⁵ A. Sivanandan, Director al Institutului pentru Relații Rasiale timp de peste 30 de ani

⁶ N. Crowley, 2022, „To name and address the underlying problem: Structural discrimination on the ground of racial or ethnic origin, European network of legal experts in gender equality and non-discrimination”

structural și instituțional nu a fost încă integrat în dezbateră publică și politică și rămâne un subiect nepopular pentru mass-media, opinia publică și factorii de decizie politică.

Scopul acestui raport este de a analiza legislația existentă, politicile, procedurile, practicile instituționale, comportamentele sociale și atitudinile care susțin rasismul structural în Uniunea Europeană. De asemenea, raportul își propune să sprijine formularea unor politici bazate pe dovezi și să identifice deficiențele în abordarea rasismului structural și instituțional la nivelul Uniunii Europene și al statelor membre.

Din perspectivă metodologică, cercetarea adoptă o abordare inductivă și ascendentă, care încurajează o cooperare sporită între cercetători și părțile interesate, având ca scop susținerea procesului de formulare a politicilor antidiscriminare la nivel european și național. Abordarea pornește de la realitățile cu care se confruntă comunitățile și colectează dovezile necesare pentru a reduce inegalitățile, dezvoltând o înțelegere comună a modului în care rasismul și discriminarea sunt instituționalizate în diverse sectoare ale societății. Astfel, raportul scoate în evidență contribuțiile, patrimoniul cultural și obstacolele cu care se confruntă comunitățile minoritare.

Această analiză comparativă este structurată pe trei capitole principale, care abordează cadrul legal, cadrul politic și practicile instituționale și procedurile sociale, și se fundamentează pe cercetări, dovezi și date colectate de experți naționali din opt state membre ale Uniunii Europene. Aceștia au realizat o cercetare aprofundată la nivel național pentru a examina fenomenul rasismului structural, concentrându-se pe documente legislative și politice, articole revizuite de experți, lucrări academice și rapoarte, dezbateri și apeluri colective la acțiune din partea organizațiilor societății civile. Mai mult, au fost organizate grupuri de discuție și interviuri pentru a obține contribuții directe din partea persoanelor reprezentând organizații ale societății civile, grupuri ale comunităților minoritare rasiale și etnice, precum și organizații neguvernamentale (ONG-uri), ofițeri responsabili cu sprijinirea victimelor discriminării, academicieni, personal instituțional, factori de decizie de la nivel local, funcționari publici și experți în domeniul juridic. Cu acest scop, colectarea datelor a avut loc în perioada martie 2023 – aprilie 2024.

Conform legislației UE, toate statele membre trebuie să asigure protecție specifică pentru victimele discriminării pe criterii de rasă, culoare sau etnicitate. Însă legea antidiscriminare și interpretarea sa juridică continuă să fie caracterizate de discriminare rasială. Cercetarea realizată relevă faptul că principalele trăsături vizibile care conduc la rasializare sunt culoarea pielii

și îmbrăcămintea religioasă sau tradițională etnică. Această tendință este prevalentă în toate țările examinate, unde și alți factori personali, cum ar fi vorbirea unei limbi străine de cea a comunității și purtarea unui nume etnic minoritar reprezintă cauze frecvente ale discriminării.

Totodată, cercetările indică faptul că, în majoritatea țărilor analizate, există forme structurale de rasism direcționate împotriva romilor, a persoanelor de culoare și a musulmanilor. Forme specifice și localizate de rasism structural sunt identificate în Suedia, vizând populația Sámi. Pe de altă parte, datele disponibile privind rasismul structural îndreptat împotriva asiaticilor sunt extrem de limitate, aceștia fiind considerați grupul cel mai puțin vizibil dintre diversele comunități minoritare. Deși antisemitismul este reglementat de cadrele legale naționale, jurisprudența în acest domeniu rămâne încă insuficientă, iar raportările din partea victimelor discriminării sunt la un nivel scăzut.

Sistemul de justiție, sănătatea, educația, accesul la locuri de muncă și la locuințe sunt sectoarele în care modelele de rasism structural și instituțional sunt cele mai vizibile. Fiind interconectate, discriminarea sistematică pe piața muncii duce la șomaj în rândul populațiilor minoritare și la inegalități semnificative în aspecte fundamentale ale vieții, dar și afectarea accesului la educație pentru copii.

Mai mult, studiile indică faptul că profilarea rasială și utilizarea excesivă a forței de către autoritățile de aplicare a legii sunt manifestări caracteristice ale rasismului instituțional. Profilarea rasială se produce atunci când un reprezentant al legii folosește rasa sau etnia unei persoane pentru a determina dacă aceasta ar trebui sau nu interpellată.

Totodată, rasismul structural se reflectă și în practica zilnică și în comportamentele organizațiilor, angajatorilor, politicienilor și chiar ale cetățenilor față de grupurile rasializate. Cele mai frecvente forme de rasism structural identificate prin această analiză comparativă includ discursul online motivat de ură, prejudecățile, ostilitatea sau sentimentele negative, precum și refuzul accesului la servicii esențiale. Aceste atitudini devin tot mai subtile și indirecte, ceea ce le face extrem de dificil de evaluat și de analizat.

În ciuda faptului că rasismul structural este menționat în Planul de acțiune al UE de combatere a rasismului pentru perioada 2020–2025, rasismul nu este încă recunoscut public și oficial ca o problemă structurală de către mass-media, politicieni sau societate în general. În majoritatea țărilor, rasismul nu este perceput ca o problemă cu rădăcini profunde în structurile fundamentale ale societății, fiind adesea considerat un fenomen abstract sau izolat, ce afectează doar un număr restrâns de membri ai comunității.

Deși nu există o definiție explicită a discriminării structurale în cadrul legislației UE, Directiva 2000/43/CE reglementează atât discriminarea directă, cât și discriminarea indirectă pe motive de rasă sau origine etnică. Conform acesteia, discriminarea directă este definită ca tratamentul mai puțin favorabil aplicat unei persoane în comparație cu o altă persoană aflată într-o situație similară, pe baza originii rasiale sau etnice.

La nivel internațional, se remarcă faptul că, Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale a definit „discriminarea sistemică” drept „regulile, politicile, practicile sau atitudinile culturale predominante, fie în sectorul public, fie în cel privat, care creează dezavantaje relative pentru anumite grupuri și privilegii pentru altele”.

Consiliul Europei a subliniat că „discriminarea structurală” provine din modul în care este organizată societatea și sunt structurate instituțiile. Această formă de discriminare funcționează „prin norme, rutine, tipare de atitudini și comportamente care creează obstacole în atingerea unei egalități autentice sau în asigurarea unor oportunități egale”.

Comisia Europeană împotriva Rasismului și a Intoleranței (ECRI) a definit „discriminarea structurală” ca fiind „regulile, normele, rutinele, tiparele de atitudini și comportamente din cadrul instituțiilor și altor structuri sociale care, fie conștient, fie inconștient, creează obstacole pentru grupuri sau indivizi în accesarea aceluiași drepturi și oportunități ca ceilalți, contribuind astfel la obținerea unor rezultate mai puțin favorabile pentru aceștia, comparativ cu majoritatea populației”.

Directiva privind egalitatea rasială impune statelor membre să interzică discriminarea pe baza „originii rasiale sau etnice” în diverse domenii ale vieții, iar toate cele opt țări incluse în analiză au integrat această prevedere în legislația lor națională antidiscriminare. Majoritatea țărilor dispun de reglementări specifice, în concordanță cu Directiva 2000/43/CE privind egalitatea rasială și Directiva 2000/78/CE privind egalitatea în muncă, cu excepția Letoniei, unde nu există o legislație generală de combatere a discriminării, iar interdicția discriminării este reglementată prin acte normative sectoriale.

Problema rasismului structural și instituțional este abordată foarte rar la nivel juridic. Această constatare pare să reflecte o tendință mai amplă, în care jurisprudența națională privind rasismul și discriminarea rămâne limitată în mai multe țări. Potrivit datelor culese, nu există o definiție explicită a rasismului structural sau instituțional prevăzută în sistemele juridice ale celor opt țări analizate. Cu toate acestea, toate aceste state asigură protecție specifică pentru

victimele discriminării pe bază de rasă, în conformitate cu cerințele legislației Uniunii Europene.

În România, raportul anual din 2023 privind progresele în implementarea „Strategiei Naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură”⁷ a evidențiat fenomenul „subraportării incidentelor de antisemitism, xenofobie și discurs instigator la ură”.

În ceea ce privește acțiunile generale în materie juridică pentru combaterea discriminării, inclusiv a rasismului structural și instituțional, autorii raportului sugerează următoarele măsuri: facilitarea accesului la justiție, sprijin pentru acțiuni colective și litigii strategice, sancțiuni efective, disuasive și proporționale, proceduri administrative împotriva practicilor discriminatorii, asistență juridică pentru victime.

Măsurile pozitive nu sunt reglementate la nivel național pentru a aborda în mod specific rasismul structural sau instituțional. Toate cele opt state membre studiate, cu excepția Letoniei, dispun doar de dispoziții generale care încurajează instituțiile din sectoarele public și privat să promoveze activ egalitatea pe baza originii rasiale sau etnice prin adoptarea de măsuri pozitive. Totuși, analiza evidențiază faptul că aceste dispoziții au, adesea, un domeniu de aplicare limitat sau o implementare restrânsă. În majoritatea cazurilor, tratamentele preferențiale sunt permise doar în anumite domenii și nu impun o obligație legală specifică asupra actorilor relevanți de a adopta măsuri concrete, lăsându-le o marjă largă de discreție în ceea ce privește decizia de a acționa sau nu. Potrivit experților, nu s-a constatat un impact semnificativ al acestor dispoziții asupra promovării efective a egalității, însă au fost identificate câteva exemple de bune practici în România, Grecia și Germania.

În conformitate cu Articolul 5 din Directiva privind egalitatea rasială și Articolul 7 din Directiva privind egalitatea în muncă, guvernele naționale ar trebui să promoveze implementarea de măsuri afirmative și pozitive pentru grupurile rasializate în sectoare cheie ale societății, inclusiv în educație, ocuparea forței de muncă și accesul la locuințe (de exemplu, angajarea persoanelor din grupuri rasializate în sistemul judiciar, școli, spitale și forțele de ordine etc.). Mai mult, ar trebui să fie aplicate sancțiuni și instituite mecanisme de responsabilizare în cazul în care actorii responsabili nu respectă obligațiile de a implementa măsuri pozitive.

---

⁷ Guvernul României (2023), Raportul anual cu privire la progresul înregistrat în implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferent perioadei 2021-2023

Deși răspândit la scară largă, rasismul structural nu este încă pe deplin recunoscut în discursul public, în politicile publice sau în cadrul normativ. În toate țările analizate, legislația nu vizează în mod specific rasismul structural sau instituțional. Aceste reglementări se concentrează în principal asupra discriminării individuale, în loc să abordeze dimensiunile instituționale și sistemice ale rasismului. O dispoziție legală specifică ce definește rasismul structural ar putea constitui un prim pas în combaterea acestei probleme, însă numai dacă este însoțită de obligații clare și aplicabile privind egalitatea.

Legea antidiscriminare și interpretarea sa judiciară sunt încă marcate de abordarea „color blindness”⁸. Această perspectivă este adânc înrădăcinată în cadrul legislativ național, precum și în societate, instanțe și instituții guvernamentale, unde noțiunea de „rasă” nu este utilizată. O astfel de abordare este considerată problematică, întrucât nu recunoaște faptul că rasa este o caracteristică fizică imuabilă și nu ia în considerare impactul dăunător al legilor și politicilor coloniale asupra minorităților rasiale. Absența unor termeni sau definiții clare referitoare la rasă continuă să afecteze protecția grupurilor rasializate. În plus, lipsa statisticilor bazate pe auto-raportarea rasei și etniei îngreunează evaluarea și adoptarea de măsuri eficiente împotriva rasismului structural.

În ciuda adoptării Planului de Acțiune al UE, în anul 2023 nu existau strategii naționale specifice împotriva rasismului în România, Olanda și Cehia, unde sunt în vigoare soluții distincte care vizează anumite comunități sau domenii (de exemplu romii, piața muncii etc.). Doar Grecia, Germania, Letonia, Spania și Suedia dispun de strategii naționale concrete pentru combaterea rasismului. Ca bună practică observată, strategiile naționale ale Greciei și Spaniei includ definiții cuprinzătoare ale rasismului structural.

Dintre cele opt țări analizate, Spania a adoptat cel mai cuprinzător plan antirasism, care include o listă detaliată de măsuri pentru combaterea rasismului structural față de diverse grupuri rasializate, prin combinarea instrumentelor juridice, formării autorităților publice, dezvoltării capacităților pentru societatea civilă, precum și a inițiativelor educaționale și de conștientizare. De asemenea, în Germania au avut loc îmbunătățiri semnificative, fiind înființat în 2023 un organism nou – Comisarul Federal Antirasism, cu scopul de a lupta împotriva

---

⁸ Concept care are la bază convingerea că apartenența la un grup rasial și diferențele bazate pe rasă nu ar trebui să fie luate în considerare în procesul de luare a deciziilor, formarea impresiilor sau manifestarea comportamentelor. Raționamentul care susține această idee implică faptul că se pot preveni prejudecățile și discriminarea urmând logica: dacă indivizii sau instituțiile nu observă rasa, atunci nu pot acționa într-un mod discriminatoriu din punct de vedere rasial.

rasismului. În contrast, majoritatea țărilor nu prezintă pași clari în abordarea rasismului structural în diferite domenii ale vieții și societății. Cehia și România se concentrează exclusiv pe discriminarea împotriva romilor și nu recunosc stigmatizarea altor grupuri.

Strategiile naționale de combatere a rasismului sunt adesea de natură programatică și nu includ mecanisme adecvate de implementare și evaluare, ceea ce face dificilă realizarea obiectivelor stabilite în teorie. Ca atare, raportul prezintă o serie de recomandări cheie în vederea combaterii rasismului structural și instituțional: stabilirea unor standarde și linii directoare clare, precum și a unui mecanism cuprinzător și sistematic de monitorizare, dar și implicarea minorităților în procesul de decizie privitor la legislația relevantă.

Deși nu au implementat acțiuni specifice pentru combaterea rasismului structural, Germania, Grecia, Letonia, Suedia și Spania au o abordare mai cuprinzătoare și generală împotriva rasismului. Aceste state promovează o serie de inițiative și măsuri, printre care se numără campanii publice, activități de sensibilizare și consolidare a capacităților, proiecte de cercetare, servicii de consiliere, programe de formare și conferințe. În schimb, Țările de Jos, Cehia și România nu au adoptat încă acțiuni sau măsuri suplimentare pentru combaterea rasismului, în afara cadrului politic și legislativ deja existent.

În ceea ce privește autoritățile naționale pentru egalitate, studiul relevă mandate neclare și acțiuni insuficiente. Astfel, în țările analizate, nu există organisme dedicate în mod specific combaterii rasismului structural sau instituțional. Majoritatea inițiativelor în acest domeniu sunt promovate de autoritățile naționale pentru egalitate din diverse state, care nu dispun încă de un mandat specific pentru abordarea rasismului structural, cu câteva excepții, precum Olanda și Spania, unde acest subiect a fost recunoscut public ca fiind deosebit de important. În plus, alte obstacole semnificative includ lipsa de independență și resursele considerabile necesare autorităților naționale pentru a combate discriminarea. Aceste dificultăți sunt agravate de numărul redus de cazuri de discriminare raportate de grupurile rasializate și de suportul juridic insuficient disponibil pentru victime.

În acest context, se impun o serie de recomandări economice esențiale pentru dezvoltarea politicilor UE în vederea abordării rasismului structural și instituțional. Printre acestea se numără: finanțare pe baza indicatorilor, cercetare multidisciplinară privind impactul rasismului structural și instituțional asupra vieții, campanii de conștientizare atât pentru instituții, cât și pentru cetățeni. Acestea li se adaugă recomandarea destinată guvernelor de a susține inițiativele organizațiilor societății civile care reprezintă interesele minorităților etnice.

În majoritatea țărilor, guvernul nu promovează cercetarea activă a tendințelor și modelelor de rasism instituțional și structural, deși în Olanda și Suedia guvernele oferă un sprijin considerabil institutelor de cercetare pentru a derula proiecte pe această temă. În plus, niciuna dintre aceste țări nu colectează date cu specific etnic sau rasial într-un mod cuprinzător, pentru a evalua politicile și practicile care perpetuează rasismul structural. Ca atare, se sugerează faptul că guvernele ar trebui să creeze o bază de date pentru înregistrarea cazurilor de rasism structural/instituțional și discriminare pe baza criteriilor rasiale și etnice. Mai mult, tendințele calitative și cantitative referitoare la cazurile de rasism structural ar trebui publicate pentru a combate eficient infracțiunile rasiste și pentru a spori transparența procedurilor și încrederea victimelor.

Teoriile supremației omului alb, persecuția, genocidul, sclavia și colonialismul rămân factori și probleme „nerezolvate” în discursul istoric și social al tuturor țărilor analizate, cu excepția Letoniei. Aceste aspecte continuă să influențeze viața minorităților rasiale și a imigranților în majoritatea țărilor, contribuind la perpetuarea și generarea unor practici și politici discriminatorii față de diverse grupuri rasializate. În mod special, romii constituie unul dintre cele mai vulnerabile grupuri, fiind supuși discriminării structurale și instituționale în toate cele opt țări examinate.

Datele privind compoziția rasială și etnică evidențiază existența unor societăți din ce în ce mai multiculturale în majoritatea țărilor analizate, unde diferite grupuri rasializate din Nordul Africii, Orientul Mijlociu, Asia și America Latină sunt bine integrate. Totuși, în Letonia, Cehia și România, care sunt în mare măsură dominate de naționali albi, se remarcă grupuri rasializate precum romii, ucrainenii (al căror număr a crescut semnificativ după invazia Rusiei în Ucraina) și etnicii ruși. Absența unor politici coloniale și a unor fluxuri migratorii semnificative în trecut a contribuit la faptul că aceste țări sunt mai puțin diverse comparativ cu Grecia, Spania, Olanda, Germania și Suedia.

Toate țările analizate dispun de proceduri administrative și reglementări care îngreunează viața grupurilor rasializate în comparație cu restul populației. Cercetarea comparativă a identificat faptul că administrația publică impune obstacole pentru anumite grupuri în accesarea locuințelor și a serviciilor sociale, atât la nivel național, cât și local. Aceste bariere se manifestă prin cerințe administrative complexe sau prin lacune în sistemul administrativ și legal, referitoare la accesul la drepturi socio-economice specifice. Grupurile rasializate cele mai afectate de norme sau practici inegale în majoritatea țărilor sunt romii și migranții.

Pe lângă legile, reglementările și practicile înrădăcinate în sistemele economice, juridice și politice ale țărilor analizate, rasismul structural se manifestă și în practicile cotidiene și comportamentele organizațiilor, angajatorilor, proprietarilor de locuințe, politicienilor și cetățenilor față de grupurile rasializate.

Ca urmare, în ceea ce privește angajatorii atât din sectorul public, cât și din cel privat, autorii studiului oferă o serie de recomandări pentru promovarea diversității la locul de muncă. Printre acestea se numără: dezvoltarea unor politici de incluziune și diversitate, explicit concepute pentru a atrage, a păstra și a promova angajați talentați cu diverse origini, asigurarea unor proceduri de recrutare și selecție care nu includ prejudecăți potențiale și atrag o diversitate mai mare, crearea sau colaborarea cu programe de mentorat deja existente, stabilirea unor obiective de diversitate și monitorizarea progresului pentru a urmări și identifica în mod regulat discriminarea structurală și instituțională.

Pandemia din 2020 a evidențiat cel puțin două probleme importante în societatea europeană: existența unor forme mai puțin vizibile de rasism împotriva persoanelor asiatice și creșterea inegalităților legate de sănătate pentru grupurile rasializate. În multe țări, COVID-19 a marcat un punct de cotitură, caracterizat prin proliferarea unor noi incidente rasiste împotriva grupului minoritar asiatic, considerat responsabil pentru răspândirea virusului în Europa. Dezbateră despre rasismul anti-asiatic a devenit mai proeminentă în mass-media și în discursul public, însă nu a condus la măsuri și politici structurale pe termen lung pentru a-l aborda. În plus, în unele țări, în special în Suedia, disparitățile în domeniul sănătății între grupurile rasializate și majoritatea societății au devenit mai evidente în timpul pandemiei, indicând condițiile structural nefavorabile cu care se confruntă în mod tăcut anumite grupuri rasializate.

În ciuda progreselor semnificative realizate în Europa după cel de-Al Doilea Război Mondial în ceea ce privește drepturile omului, trecutul colonial al multor state europene a contribuit la întărirea unei narațiuni și atitudini discriminatorii care persistă în societatea contemporană și care generează consecințe profunde pentru grupurile rasializate, care sunt încă excluse din multe domenii ale vieții.

Concluzionând, acest studiu relevă existența unor forme variate de rasism structural și instituțional la nivel național, perpetuate de către stat și instituțiile publice. Legislația, normele și procedurile principale din cele opt țări analizate ignoră nevoile minorităților marginalizate și/sau rasiale și etnice, contribuind astfel la consolidarea rasismului structural și instituțional. Segregarea în domeniul locuințelor și al educației, profilarea rasială, barierele

administrative în accesarea serviciilor esențiale, absența măsurilor pozitive și lipsa unei conștientizări adecvate asupra rasismului în rândul funcționarilor publici reprezintă factori comuni care generează discriminare structurală. În procedurile judiciare și în cadrul investigațiilor poliției se identifică multiple bariere care perpetuează victimizarea secundară și nu reușesc să recunoască motivația rasistă din spatele unor acte criminale.

În majoritatea țărilor analizate, experiențele de discriminare rasială sunt amplificate semnificativ de alte forme de opresiune, precum sexismul și clasismul, cele mai afectate grupuri fiind femeile rome, de culoare și musulmane. În plus, inegalitățile în domeniul sănătății și problemele de sănătate mintală afectează din ce în ce mai mult grupurile rasializate, care se confruntă cu un risc mai mare de expunere la boli, stres, anxietate și izolare, în comparație cu restul populației. Lipsa de încredere în instituțiile publice și în autoritățile legale reprezintă un alt efect al obstacolelor sistemice și dificile cu care minoritățile se confruntă zilnic în societatea actuală. Aceste rezultate evidențiază necesitatea unor investiții suplimentare în integrare și egalitate, pentru a sprijini coeziunea socială între diversele grupuri. Percepția de a trăi într-o societate care garantează oportunități egale pentru toți este esențială pentru reducerea sentimentului de izolare și discriminare.

Așadar, factorii politici și cetățenii europeni ar trebui să recunoască moștenirile rasismului ancorate profund în societățile prezente, care afectează disproporționat comunitățile rasializate. Întreruperea acestui lanț complex de obstacole structurale constituie un pas fundamental în direcția construirii unei societăți bazate pe egalitate. Mai mult, pentru a înlătura rasismul structural și instituțional, este esențial să se modifice legile și politicile actuale, dar și ca restul societății, care nu este conștientă de impactul rasismului și discriminării asupra minorităților rasiale și etnice, să se implice activ.

RAPORTUL ONU PRIVIND PROMOVAREA ȘI PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI ÎN CONTEXTUL SCHIMBĂRILOR CLIMATICE (2024)

DANIELA ALBU*

Abstract:

The Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights in the context of climate change, Elisa Morgera, prepared a Report on access to information on climate change and its impact on human rights in July 2024. The report was presented at the 79th session of the UN General Assembly.

The report highlights the challenges and good practices related to access to information on climate change and human rights and clarifies the international obligations of states, recommending the strengthening of international cooperation which can increase public awareness and participation. By ensuring access to credible and transparent information, the states should give the opportunity to every citizen to adapt and manage extreme situations in a timely manner.

The responsibility of the business environment in preventing negative effects that some development projects could have on the climate and human rights is also highlighted.

The report aims to inform on the interpretation and implementation of the Paris Agreement on climate change. It is stressed that Member States must take on their climate change obligations, as well as the Glasgow Climate Action Work Programme. Last but not least, it recalls the importance of achieving at global level Sustainable Development Goals 13 (climate action) and 14 (life below water) of the 2030 Agenda to which Member States adhered in 2015.

Keywords: climate change, human rights, mitigation and adaptation, access to credible information, business responsibility, access to information and participation of vulnerable groups, sustainable development goals, international cooperation

Résumé

La Rapporteuse spéciale sur la promotion et la protection des droits de l'homme dans le contexte du changement climatique, Elisa Morgera, a publié en juillet 2024 un rapport sur l'accès à l'information sur le changement climatique et son impact sur les droits de l'homme. Le rapport a été présenté lors de la 79e session de l'Assemblée générale des Nations Unies.

Le rapport met en évidence les défis et les bonnes pratiques liés à l'accès à l'information sur le changement climatique et les droits de l'homme et clarifie les obligations internationales

---

* E-mail: daniela.albu@irido.ro

des États, recomandant le renforcement de la coopération internationale qui peut accroître la sensibilisation et la participation du public. En garantissant l'accès à des informations crédibles et transparentes, les États devraient donner la possibilité à chaque citoyen de s'adapter et de gérer les situations extrêmes en temps opportun.

La responsabilité de l'environnement des entreprises dans la prévention des effets négatifs que certains projets de développement pourraient avoir sur le climat et les droits de l'homme est également soulignée.

Le rapport vise à informer sur l'interprétation et la mise en œuvre de l'Accord de Paris sur le changement climatique. Il souligne que les États membres doivent assumer leurs obligations en matière de changement climatique, ainsi que le Programme de travail d'action climatique de Glasgow. Enfin, il rappelle l'importance de réaliser au niveau mondial les Objectifs de développement durable 13 (action climatique) et 14 (vie aquatique) de l'Agenda 2030 auxquels les États membres ont adhéré en 2015.

Mots-clés : changement climatique, droits de l'homme, atténuation et adaptation, accès à des informations crédibles, responsabilité des entreprises, accès à l'information et participation des groupes vulnérables, objectifs de développement durable, coopération internationale.

În cadrul celei de a -79a sesiuni a Adunării Generale a ONU din iulie 2024 a fost prezentat „*Raportul privind promovarea și protecția drepturilor omului în contextul schimbărilor climatice. Accesul la informații privind schimbările climatice și drepturile omului*”, întocmit de Raportorul Special al ONU în acest domeniu.

I. În introducere sunt explorate atât provocările cât și exemplele de bune practici privind accesul la informații și efectele climei asupra drepturilor omului. Sunt evidențiate obligațiile internaționale ale statelor membre, precum și responsabilitățile ce revin mediului de afaceri pentru gestionarea și combaterea schimbărilor climatice. În cadrul Raportului sunt formulate și o serie de recomandări pentru o mai bună facilitare a accesului la informații în vederea asigurării transparenței și a incluziunii pentru eficiența procesului de decizie privind probleme climatice la nivel global. Raportul evidențiază necesitatea aplicării Acordului de la Paris¹ și a cooperării statelor membre în vederea asigurării accesului la informație în domeniul schimbărilor climatice pentru publicul larg. Se recomandă statelor membre să aplice Programul de

¹ Acordul de la Paris este un tratat internațional obligatoriu din punct de vedere juridic privind schimbările climatice. A fost adoptat de 196 de părți la Conferința ONU privind schimbările climatice (COP21) de la Paris, Franța, în data de 12 decembrie 2015. A intrat în vigoare la 4 noiembrie 2016. Scopul său general este de a menține „creșterea temperaturii medii globale cu mult sub 2°C peste nivelurile preindustriale” și de a continua eforturile de a limita creșterea temperaturii la 1,5°C peste nivelurile preindustriale.

lucru Glasgow² privind acțiunea climatică adoptat în cadrul COP-26³ și să asigure progresul în realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 13 – acțiune climatică și 14 – viața acvatică.

II. În secțiunea „Importanța accesului la informații” se precizează că dreptul accesului la informații (consfințit în Declarația universală a drepturilor omului Art. 19⁴ și prin Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice art. 19⁵) este strâns legat de dreptul la libertatea de exprimare și constituie o condiție prealabilă pentru exercitarea altor drepturi ale omului”. Având la timp informații corecte privind schimbările climatice, persoanele vor înțelege cum le pot fi subminate drepturile ca urmare a deteriorării mediului, dar și la ce căi de atac pot recurge în cazul în care nu își pot exercita dreptul la libertatea de exprimare. Informațiile trebuie să fie de încredere și să se bazeze pe dovezi. Cetățenilor trebuie să li se garanteze dreptul la viață, proprietate și sănătate. Atunci când drepturile lor sunt afectate de evoluțiile climei, aceștia sunt îndreptățiți să cunoască situația reală pentru a acționa la timp. Se subliniază importanța calității informației pentru o bună gestionare și prevenire a efectelor climatice asupra drepturilor omului în contextul pericolului dezinformării și al fenomenului propagării de știri false. Prin deținerea de informații corecte și la timp se pot preveni efectele negative ale schimbărilor climatice asupra drepturilor omului și se pot elabora măsuri de răspuns.

Statele au obligația de a colecta și difuza în timp util către public informații despre cauzele și consecințele schimbărilor climatice. Atunci când amenințările

---

² Programul de lucru Glasgow privind Acțiunea pentru Climă a fost adoptat în 2021 în cadrul COP 26 care a avut loc în Marea Britanie https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cop26_auv_3b_Glasgow_WP.pdf. Obiectivul major al programului este sprijinirea angajamentului global de a reduce la jumătate emisiile până în 2030 și de a ajunge cât mai curând (înainte de 2050) la „Net Zero” – un echilibru între cantitatea de gaze cu efect de seră (GES) care este produsă și cantitatea care este eliminată din atmosferă.

³ Conferința părților COP este principalul organism decizional al Convenției-cadru a Națiunilor Unite privind schimbările climatice (UNFCCC)

⁴ Articolul 19 al Declarației: „Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspîndi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat.”

⁵ Articolul 19 al Pactului Internațional cu privire la drepturile civile și politice : „1 Nimeni nu trebuie să aibă de suferit din cauza opiniilor sale. 2. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspîndi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa.”

climatic de vătămare sunt iminente pentru viață sau sănătate, informațiile trebuie diseminate de urgență pentru ca publicul să își poată lua măsuri de protecție la timp.

În Raport sunt menționate o serie de impedimente în calea obținerii accesului adecvat la informații printre care: deficiențe instituționale, politici ineficiente, constrângeri exercitate nejustificat asupra mass-media. Toate acestea subminează sau încalcă dreptul de acces la informație și la justiție.

Un element important este și existența unei strânse legături între dreptul la informație și dreptul la educație. Se subliniază că programele educaționale la nivel național ar trebui să includă informații privind schimbările climatice și efectele acestora. Totodată, se recomandă ca statele să țină cont de cunoștințele localnicilor și populațiilor indigene din teritoriile cu risc de a fi supuse unor fenomene extreme, deoarece aceștia au acumulat experiență valoroasă de-a lungul timpului în confruntarea cu schimbările climatice. În Raport se menționează că pentru aceste persoane există un risc mai mare de discriminare intersecțională în contextul strămutărilor și al relocărilor planificate.

III. Informațiile necesare pentru prevenirea impactului negativ pe care îl pot avea schimbările climatice și măsurile de răspuns la acestea asupra drepturilor omului.

În această secțiune a Raportului se precizează că este necesar ca publicul să aibă acces la informații privind cauzele, amploarea și efectele schimbărilor climatice. Oamenii trebuie să fie informați la timp cu privire la îmbunătățirea sau înrăutățirea condițiilor climatice pentru a putea avea capacitatea de a reacționa, de a se adapta și de a face față unor situații extreme. Populația trebuie să cunoască nivelul de emisie al gazelor cu efect de seră. Traiectoriile de emisie ar trebui comunicate în mod transparent. Se recomandă statelor să adune și să facă schimb de informații despre vreme, climă și modelele dezastrelor naturale, inclusiv despre schimbările de temperatură, tiparele precipitațiilor, creșterea nivelului mării, frecvența și intensitatea evenimentelor meteorologice extreme, pe baza observației în spațiu și timp a fenomenelor climatice și a factorilor climatici de stres. Este necesar ca aceste informații să se bazeze pe colectarea, analiza și diseminarea de date obiective și transparente.

Totodată, se recomandă ca statele să colecteze și să partajeze informații cu publicul cu privire la riscurile pe termen scurt și lung și la impactul negativ al schimbărilor climatice asupra drepturilor omului. Se subliniază importanța schimbului de informații privind evaluările vulnerabilității climatice, faptul că trebuie să fie luate în considerare pericolele climatice, sensibilitatea speciilor

și vulnerabilitatea socioeconomică a sectoarelor și regiunilor. Se precizează că „statele ar trebui să acorde o atenție specială diseminării datelor și informațiilor cu privire la impactul schimbărilor climatice asupra dreptului la sănătate, cum ar fi prevalența bolilor sensibile la climă și la efectele fenomenelor meteorologice extreme (tornade, uragane, căldură extremă, secetă) asupra sănătății mintale, fizice și reproductive, să colecteze inclusiv date dezagregate în funcție de sex, mortalitatea indusă de climă, ratele de malnutriție și accesul la asistență medicală.

Se recomandă ca statele să mențină și să actualizeze schimbul de informații cu privire la degradarea biodiversității și a ecosistemelor care contribuie la atenuarea schimbărilor climatice, cum ar fi ghețarii, pădurile și recifele de corali.

În Raport se mai subliniază că este important schimbul de informații privind planurile de implementare a politicilor de dezvoltare și de gestionare a schimbărilor climatice, deoarece acestea trebuie să fie puse în aplicare în concordanță cu obligațiile internaționale privind drepturile omului. În toate activitățile de răspuns la schimbările climatice, rămâne importantă evaluarea riscurilor pentru drepturile omului pe care măsurile luate în cadrul acțiunilor climatice le-ar putea genera. Se precizează că informațiile privind schimbările climatice sunt importante pentru a înțelege impactul acestora asupra drepturilor sociale, economice și culturale și asupra dreptului la un mediu curat, sănătos și durabil. Conform Raportului, informațiile despre corelația dintre fenomenele extreme generate de schimbările climatice și creșterea economică indică faptul că veniturile la nivel mondial ar putea scădea cu 19% până în 2049.

Se recomandă ca statele să-și împărtășească planurile de implementare a politicilor privind schimbările climatice, explicând modul în care acestea sunt în concordanță cu cele mai noi realizări științifice și cu obligațiile internaționale privind drepturile omului. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a precizat că statele ar trebui să informeze publicul cu privire la măsurile climatice prioritare, riscurile asociate cu momentul reducerii emisiilor, tehnologiile de atenuare pe care se bazează și concluziile studiilor relevante care permit publicului să ia măsuri pentru prevenirea sau atenuarea daunelor aduse sănătății umane.

În contextul respectării drepturilor omului se precizează că statele ar trebui să se asigure că drepturile omului sunt integrate în evaluările impactului asupra mediului, permițând participarea semnificativă a deținătorilor de drepturi și luarea în considerare a daunelor trecute, în curs și preconizate cauzate de schimbările climatice asupra culturilor, patrimoniului cultural material și imaterial și a drepturilor culturale.

Următoarea secțiune a Raportului cuprinde patru subcapitole după cum urmează:

A. Provocări generale

Raportorul Special a constatat că în multe țări colectarea datelor în domeniu este inconsistentă și împiedică evaluarea impactului schimbărilor climatice pe termen lung. De aceea nu este ușor de identificat gradul de încălcare al drepturilor omului ca urmare a efectelor unor fenomene climatice.

Se observă în Raport că evaluările vulnerabilității, cele privind drepturile omului și impactul asupra mediului nu includ date locale. Astfel nu poate fi identificat impactul asupra mediului în toată amploarea lui. Raportorul special constată că nu se întreprind consultări adecvate cu deținătorii de drepturi și nu se iau în considerare pe deplin drepturile omului care pot fi afectate negativ de schimbările climatice.

Alte provocări apar și din campaniile de dezinformare privind soluțiile înșelătoare și false pentru o tranziție justă, cum ar fi promovarea folosirii gazului natural pentru a înlocui alți combustibili fosili, sau arderea maselor plastice care de fapt contribuie la creșterea emisiilor gazelor cu efect de seră. Se semnalează lipsa unor norme legale clare, a raportării transparente și a verificării programelor de tranziție privind energia.

Dificultatea în obținerea de informații adecvate este întreținută și de existența conflictelor armate în timpul cărora populația are acces la informații trunchiate și nu poate conștientiza gravitatea impactului climatic, fiind confruntată cu pierderea locuințelor, cu complexitatea și dificultățile lanțurilor de aprovizionare și cu secretizarea informației pe timp de conflict. Nu trebuie neglijat nici faptul că schimbările climatice pot afecta transmiterea de informații producând pagube ireversibile arhivelor și sistemelor electronice de informare.

B. Provocări legate de intersecționalitate

Se recomandă ca statele să adune date dezagregate cu privire la impactul schimbărilor climatice, precum și la impactul măsurilor de răspuns și al programelor de tranziție justă, pentru o abordare obiectivă a diferitelor efecte pe care schimbările climatice și politicile de gestionare a acestora le pot avea asupra drepturilor omului. Rămâne problematic faptul că zonele marginalizate sunt încă subreprezentate, iar victimele unor încălcări ale drepturilor omului nu raportează incidentele din cauza lipsei de încredere în autorități, se subliniază în Raport.

Este necesară o mai bună evaluare și colectare de date legate de impactul schimbărilor climatice, inclusiv bazate pe gen. Trebuie acordată atenție sporită

datelor privind vulnerabilitatea la infecții și boli infecțioase care apar în situații de dezastru climatic. Statele ar trebui să se asigure că persoanele marginalizate și discriminate pe diverse motive care se intersectează au acces la informații cu privire la protecție, asistență și remedii.

Este subliniată necesitatea luării în considerare a opiniilor copiilor în cadrul consultărilor legate de climă. În acest sens trebuie acordată prioritate colectării datelor privind impactul schimbărilor climatice asupra sănătății și dezvoltării copiilor, în special asupra celor aflați în situații vulnerabile, precum traficul de copii, strămutarea, traiul în zone afectate de conflicte armate și crize, sau situații de sărăcie extremă.

C. Impactul accesului inadecvat la informație

Fără acces adecvat la informații cu privire la planurile statelor de prevenire, măsuri de răspuns și reducere la minimum a impactului schimbărilor climatice asupra drepturilor omului, nu poate exista participare publică semnificativă. Trebuie luate în considerare cunoștințele locale în procesele de evaluare, planificare și monitorizare.

Lipsa accesului în timp util la informații pentru persoanele strămutate climatic le subminează acestora eforturile de a căuta protecție și de se afla în siguranță. Neavând informații adecvate despre schimbările climatice și efectul acestora asupra drepturilor omului, în special categoriile vulnerabile sunt supuse riscurilor de exploatare, inclusiv traficului de persoane, exploatarea prin muncă a copiilor, confruntare cu abuzul de putere, cu violența, hărțuirea sau cu discursul instigator la ură. O bună informare în domeniu consolidează rezistența la schimbările climatice și asigură un răspuns eficient la atenuarea și adaptarea la schimbările climatice. În general, informația insuficientă duce la o slabă planificare și la lipsa sistemelor de avertizare timpurie, care împiedică gestionarea corectă și la timp a schimbărilor climatice.

D. Bune practici

Raportorul ONU subliniază că autoritățile publice ar trebui să colaboreze la colectarea și partajarea de informații despre schimbările climatice și drepturile omului. Este necesar ca statele să sprijine îmbunătățirea și interoperabilitatea datelor centralizate și descentralizate, oferind administrațiilor locale resursele și autoritatea pentru colectarea și gestionarea acestora în regiunile lor. Se precizează că instituțiile naționale pentru drepturile omului pot facilita accesul la informație. Este oferit ca exemplu Institutul național pentru drepturile omului din Chile, care a creat o hartă a conflictelor pe probleme de mediu din cadrul societății, pentru a sprijini strategia de a găsi soluții privind abuzurile la

adresa drepturilor omului în proiecte de tranziție energetică; în Kenya au fost documentate modele de încălcări ale drepturilor omului ca urmare a defrișării în diverse sectoare. Astfel, instituțiile naționale pentru drepturile omului pot efectua investigații naționale de stabilire a faptelor în sprijinul anchetelor, completând lipsa de informații privind modalitățile prin care schimbările climatice ar putea afecta exercitarea drepturilor omului. Pentru accesul la diverse surse de informare, Raportorul Special recomandă autorităților naționale și instituțiilor naționale pentru drepturile omului să contacteze organismele consultative independente din domeniul schimbărilor climatice, punctele focale naționale ale Grupului interguvernamental de experți în evoluția climei⁶ și punctul focal integrat pentru sănătate al Organizației Mondiale de Meteorologie. În acest mod ar putea ajuta și la suscitarea interesului presei pentru aceste problematice, precum și la schimbul de informații obiective în dezbateri publice pe probleme de climă și drepturile omului.

Se recomandă ca statele, societatea civilă și instituțiile de cercetare să sprijine metodologiile de cercetare participativă prin furnizarea de formare și consolidare a capacităților pentru membrii comunității, să recunoască valoarea și importanța cunoștințelor locale și ale populațiilor indigene, în elaborarea strategiilor locale și naționale de adaptare și atenuare a schimbărilor climatice. Se recomandă statelor și instituțiilor de învățământ și de cercetare și organizațiilor neguvernamentale să acorde prioritate integrării educației privind schimbările climatice și drepturile omului prin intermediul programelor școlare dezvoltate în comun cu copiii, utilizând comunicarea bazată pe speranță și concentrându-se pe reziliență și participarea copiilor la acțiunile climatice; prin campanii populare și instruire pentru factorii de decizie politică, jurnaliști și lideri comunitari.

Deoarece nivelul de alfabetizare climatică este surprinzător de scăzut în diferite regiuni, Raportorul Special recomandă ca programele de educație să includă în mod specific informațiile identificate în prezentul Raport în ceea ce privește drepturile omului și schimbările climatice, inclusiv în contextul

---

⁶ *Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC (Grupul interguvernamental de experți în evoluția climei)* -organism științific însărcinat cu evaluarea riscurilor asupra încălzirii globale datorită efectelor activității umane. Grupul a fost constituit în 1988 de către *Organizația Meteorologică Mondială* și de *Programul Națiunilor Unite pentru mediu* ambele organizații ale ONU. IPCC nu face cercetări proprii și nu monitorizează clima sau fenomenele care o influențează. Are rolul de a publica rapoarte cu privire la implementarea *Convenției-cadru a Națiunilor Unite asupra Schimbărilor Climatice* bazată pe Protocolul de la Kyoto. Organismele naționale și internaționale consideră IPCC drept o autoritate în problema schimbărilor climatice.

activităților Fondului Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) privind educația care vizează copiii și Programul mondial pentru educația pentru drepturile omului care vizează tinerii.

În cea de-a **IV-a secțiune a Raportului: bariere în obținerea accesului la informații** se subliniază că statele trebuie să identifice legislația care interzice accesul la informație pe tema schimbărilor climatice și a impactului acestora asupra drepturilor omului, să le modifice în mod corespunzător, sau să le revoce dacă este cazul și să elaboreze proceduri clare pentru obținerea de informații precise și la timp în acest domeniu. Statele ar trebui să asigure accesul la informații cu privire la disponibilitatea și accesibilitatea mecanismelor legale pentru indivizi și comunități atunci când se solicită reparații pentru încălcările drepturilor omului în contextul schimbărilor climatice.

În ceea ce privește accesibilitatea, informațiile privind schimbările climatice și drepturile omului trebuie să fie disponibile în limbile locale, în format și conținut care să fie cu adevărat accesibile, în ciuda complexității tehnice, ținând cont de sex, vârstă și dizabilități. Se recomandă prudență în folosirea inteligenței artificiale. Având în vedere că doar 36% din populația din țările cel mai puțin dezvoltate și din țările în curs de dezvoltare fără ieșire la mare utilizează internetul, se recomandă ca statele să elaboreze diverse metode de comunicare privind schimbările climatice și drepturile omului, în special prin sistemele de avertizare timpurie. Trebuie prevenită discriminarea care rezultă din folosirea exclusivă a mijloacelor de informare electronice.

Au fost identificate, de asemenea, probleme sistemice în furnizarea de informații în timp util, care împiedică publicul să-și exprime opiniile cu privire la planuri și programe și să participe la consultări.

V. Îmbunătățirea practicilor curente

Raportorul Special consideră că practicile actuale pentru asigurarea accesului la informațiile privind drepturile omului și schimbările climatice pot fi îmbunătățite în lumina dreptului la știință. Acest drept presupune partajarea echitabilă a beneficiilor științei de către toată lumea fără discriminare; oportunitatea pentru toți de a contribui la cercetarea științifică; obligația de a proteja toate persoanele împotriva consecințelor negative ale unor cercetări sau a efectelor acestora asupra alimentației, sănătății, securității și mediului. Cercetările trebuie să se axeze pe progresul științific în sănătate și pe nevoi de bază legate de drepturile economice, sociale și culturale. Trebuie asigurată bunăstarea populației în special în ceea ce privește grupurile vulnerabile

și marginalizate. Se recomandă ca statele să protejeze publicul împotriva campaniilor de dezinformare și a informațiilor înșelătoare generate de diverse interese în dezvoltarea tehnologiilor climatice dăunătoare și de politici de promovare a energiei poluante, a producției și consumului industrial.

VI. Cooperare internațională

În cadrul acestei secțiuni Raportorul Special subliniază că accesul la informații despre schimbările climatice și efectul acestora asupra drepturilor omului trebuie asigurat prin cooperare internațională. În acest fel se poate spori protecția comunităților afectate, iar întreprinderile și statele care au cauzat încălcări ale unor drepturi pot fi trase la răspundere atunci când cei vătămați dispun de informațiile necesare. Se recomandă ca statele să coopereze la formularea și elaborarea regulilor, standardelor și procedurilor recomandate în contextul Convenției cadru a ONU privind schimbările climatice. Prin cooperare internațională ar spori protecția comunităților afectate și s-ar putea elabora măsuri comune de atenuare și adaptare climatică în conformitate cu practicile și procedurile recomandate de ONU. De asemenea, statele ar trebui să sprijine și să finanțeze organizațiile internaționale care contribuie la conectarea, compararea și completarea domeniilor de informații privind schimbările climatice și drepturile omului. Conectarea datelor obținute prin sateliți cu platformele de informații climatice online pot îmbunătăți și grăbi accesul la informații, dar trebuie ținut cont și de cei aflați în situații de vulnerabilitate care nu pot avea acces la astfel de date.

VII. Responsabilitatea mediului de afaceri

Întreprinderile ar trebui să raporteze cu acuratețe și să dezvăluie impactul real al activităților lor asupra climei într-un mod accesibil. Companiile trebuie să țină cont de sustenabilitate și să respecte reglementările de mediu, să investească în energie regenerabilă și în tehnologii ecologice. Înainte de începerea unor proiecte trebuie să țină cont dacă acestea ar putea avea efecte nedorite asupra climei și implicit asupra drepturilor omului.

VIII. Concluzii și recomandări

Printre concluziile și recomandările formulate în finalul Raportului se numără:

Informațiile privind evoluția climei și fenomenele extreme trebuie să fie de încredere, accesibile și bazate pe dovezi. Se recomandă îmbunătățirea calității acestora.

Este necesar ca publicul să fie informat cu privire la amploarea reală a fenomenelor climatice și impactul acestora asupra drepturilor omului pentru a se putea proteja în mod eficient și la timp.

Trebuie încurajate la nivel local, național, regional și internațional progresul științei și schimbul de informații cu accent pe protejarea comunităților vulnerabile și marginalizate.

Li se recomandă statelor să evalueze și să comunice riscurile pe termen scurt și lung și efectele negative ale schimbărilor climatice asupra drepturilor omului și să țină cont de experiențele trăite ale comunităților în vederea elaborării unor programe și măsuri de cercetare, prevenție, atenuare și adaptare pentru viitor.

Fiecare cetățean trebuie să aibă acces în timp util la informații privind schimbările climatice indiferent de sex, vârstă sau dizabilități.

Statele membre trebuie să ia în considerare sistemul de cunoștințe al comunităților locale când elaborează politici climatice, iar dacă sunt planificate strămutări trebuie obținut consimțământul prealabil al populației.

Se recomandă modificarea, sau, acolo unde este necesar, abrogarea legilor care sunt în contradicție cu libertatea de exprimare și cu accesul populației la informații privind efectele potențial negative pe care schimbările climatice le-ar putea avea asupra drepturilor omului.

